

SMAAKMAKER

Beleids- en actienota over cultuureducatie

**voor smakers en makers binnen
het Vlaams cultuur- en jeugdbeleid**

BERT ANCIAUX

Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel

Vlaamse overheid

september 2008

SMAAKMAKER

BELEIDS- EN ACTIENOTA OVER CULTUUREDUCATIE

VOOR SMAKERS EN MAKERS

BINNEN HET VLAAMS CULTUUR- EN JEUGDBELEID

BERT ANCIAUX

SEPTEMBER 2008

VOORAF

Deze tekst is een beleids- en actienota over *cultuureducatie* in het kader van het Vlaams cultuur- en jeugdbeleid. Met deze tekst beoog ik een hanteerbaar referentiekader, een degelijk overzicht van de inspanningen die momenteel worden geleverd en een aantal concrete actiepunten voor de nabije toekomst.

Deze beleidstekst besteedt aandacht aan een van de meest fundamentele aspecten binnen mijn beleidsvelden, nl. het begeleiden, stimuleren, faciliteren en ondersteunen van zoveel mogelijk mensen naar participatie aan en in cultuur. Daarmee sluit cultuureducatie naadloos aan bij mijn participatiebeleid, dat accenten legt op zowel het deelhebben (*makers*) als deelnemen (*smakers*).

De aandacht voor cultuureducatie is onlosmakelijk verbonden aan het Vlaams cultuurbeleid. Vanaf het prille begin staat de begeleiding – of in een onbestaand Nederlands woord *toeleiding* genoemd – centraal in de inspanningen van de Vlaamse overheid. Deze aandacht is in de voorbije decennia sterk toegenomen en heeft zich verspreid en genesteld in quasi alle onderdelen van het cultuur- en ook jeugdbeleid.

Deze beleids- en actienota wil de geleverde inspanningen kaderen, ze terug in de spotlights plaatsen en tegelijk ook nieuwe perspectieven geven.

Een *smaakmaker* voor cultuureducatie.

Bert Anciaux
Vlaams minister

INHOUD

1. CONTEXT EN REFERENTIEKADER.....	8
1.1 VAN TACIET NAAR EXPLICIET	8
1.1.1 <i>Overal... en dus nergens?</i>	8
1.1.2 <i>Cultuur en jeugdbeleid, een beleidsrotonde bij uitstek</i>	8
1.1.3 <i>Een bevestiging van het vormingsideaal</i>	9
1.1.4 <i>Doel en middel, reflectie en handelen</i>	10
1.2 VOOR EEN GOED BEGRIP: EEN ZINDELIJKE TERMINOLOGIE	10
1.2.1 <i>Basiselementen</i>	10
1.2.1.1 <i>Cultuur- of kunsteducatie?</i>	10
1.2.1.2 <i>Educatie voor wie?</i>	11
1.2.2 <i>De context van het cultuur- en jeugdbeleid</i>	11
1.2.2.1 <i>Arbitraire grenzen en grensovergangen</i>	11
1.2.2.2 <i>Een keuze: de niet-verplichte tijd</i>	12
1.2.2.3 <i>Het educatief proces, begeleiding en toeleiding</i>	13
1.2.3 <i>Cultuurcommunicatie</i>	14
1.2.4 <i>Cultuureducatie: breder dan cultuurbeleid</i>	14
1.2.5 <i>Cultuureducatie: een stevige tandem met het participatiebeleid</i>	14
1.2.5.1 <i>Het participatiebeleid samengevat</i>	14
1.2.5.2 <i>Facetten van het participatiebeleid</i>	15
1.2.6 <i>Naar een inventariskader cultuureducatie</i>	15
1.3 CULTUUREDUCATIE ALS DRAGENDE STRUCTUUR VAN HET VLAAMSE CULTUURBELEID	16
1.3.1 <i>Definitie</i>	16
1.3.2 <i>Plaats en rol van cultuureducatie</i>	17
2. EEN INVENTARISOEFENING CULTUUREDUCATIE BINNEN HET VLAAMS MINISTERIE VAN CULTUUR, JEUGD, SPORT EN MEDIA	18
2.1 BELEIDSINSTRUMENTARIUM.....	18
2.1.1 <i>Regie en sturing</i>	18
2.1.2 <i>Wetenschappelijk onderzoek en monitoring</i>	18
2.1.3 <i>Regelgeving en begroting</i>	19
2.2 MAATREGELEN EN ACTOREN GERICHT OP CULTUUREDUCATIE: EEN SCHEMATISCH OVERZICHT	19
2.2.1 <i>IMPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect SMAKEN / DEELNEMEN</i>	19
2.2.2 <i>EXPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect SMAKEN / DEELNEMEN</i>	21
2.2.3 <i>IMPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect MAKEN / DEELHEBBEN</i>	22
2.2.4 <i>EXPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect MAKEN / DEELHEBBEN</i>	23
2.3 MAATREGELEN EN ACTOREN: EEN BESCHRIJVING OP VLAAMS NIVEAU	25
2.3.1 <i>Voor 'jonge' smakers en makers</i>	25
2.3.1.1 <i>Landelijk jeugdwerk - algemeen</i>	26
2.3.1.2 <i>Landelijk jeugdwerk - gespecialiseerd in cultuureducatie</i>	26
2.3.1.3 <i>Experimenteel jeugdwerk en cultuureducatie</i>	27
2.3.1.4 <i>Jeugdwerk gericht op participatie en informatie</i>	27
2.3.1.5 <i>Cultuureducatieve verenigingen voor de jeugd</i>	28
2.3.1.6 <i>Projectsubsidie voor jeugdcultuur</i>	28
2.3.1.7 <i>Ondersteunende en flankerende instellingen</i>	29
2.3.2 <i>Voor 'jonge en volwassen' smakers en makers</i>	30
2.3.2.1 <i>Amateurkunsten</i>	30
2.3.2.2 <i>Sociaal-cultureel werk voor volwassenen</i>	33
2.3.2.3 <i>Regionale volkshogescholen</i>	34
2.3.2.4 <i>Gespecialiseerde vormingsinstellingen</i>	34
2.3.2.5 <i>Gespecialiseerde openbare bibliotheken</i>	35
2.3.2.6 <i>Circuskunsten</i>	35
2.3.2.7 <i>Kunsteducatieve organisaties en projecten binnen het Kunstendecreet</i>	36
2.3.2.8 <i>Kunstenaren en kunstorganisaties met een educatieve werking</i>	37
2.3.2.9 <i>Organisaties voor sociaalartistieke werking</i>	38
2.3.2.10 <i>Erfgoededucatie</i>	39
2.3.3 <i>Voor smakers en makers met drempelvrees</i>	41
2.3.3.1 <i>Cultuureducatie binnen het Participatiedecreet</i>	42
2.3.3.2 <i>De 1 euro-maatregel</i>	44
2.3.3.3 <i>Erfgoedevenementen</i>	45

2.3.3.4	Een flankerend topstukkenbeleid.....	45
2.3.3.5	Periodieke cultureel-erfgoedpublicaties	45
2.4	CULTUUREDUCATIE OP LOKAAL NIVEAU	46
2.4.1	<i>Lokaal cultuurbeleid</i>	46
2.4.2	<i>Bibliotheekwerk</i>	46
2.4.3	<i>Cultuur- en gemeenschapscentra</i>	46
2.4.4	<i>Lokaal jeugdbeleid</i>	47
2.4.5	<i>Flankerende maatregelen en instellingen voor lokaal cultuur- en jeugdbeleid</i>	48
2.5	FINANCIEEL OVERZICHT: WAT IS CULTUUREDUCATIE MOMENTEEL WAARD?.....	48
2.5.1	<i>Schematisch overzicht uitgaven</i>	49
2.5.2	<i>Toelichting bij de gehanteerde verdeelsleutels</i>	56
2.5.2.1	Kunsten	56
2.5.2.2	Erfgoed	57
2.5.2.3	Sociaal-cultureel werk	59
2.5.2.4	Transversaal	64
2.5.3	<i>Totaal en vergelijking met 1999</i>	66
3.	SPEERPUNTEN CULTUUREDUCATIE 2008 – 2009	67
3.1	MEER AANDACHT VOOR STURING, COÖRDINATIE EN OVERLEG	67
3.1.1	<i>Ambtelijke coördinatie</i>	67
3.1.2	<i>Een netwerk cultuureducatie</i>	67
3.1.3	<i>Een Dag van de Cultuureducatie</i>	67
3.2	DRIE SPEERPUNTEN.....	68
3.2.1	<i>Inzetten op cultuurmakelaars en -bemiddelaars</i>	68
3.2.1.1	Kruisbestuiving, netwerken en samenwerking	68
3.2.1.2	Vertaling naar het beleid	69
3.2.2	<i>Werken op helderheid en goesting</i>	70
3.2.3	<i>Cultuureducatie: spreiding in Vlaanderen</i>	71
3.3	ONDERWIJS: EEN BEVOORRECHTE PARTNER EN BONDGENOOT	73
3.4	ZICHTBARE ACCENTEN BEOORDELING KUNSTENDECREET	74
3.5	BEHANDELING EN OPVOLGING DOOR DE ADVIESRADEN.....	74
4.	TEN SLOTTE.....	75

---

1. CONTEXT EN REFERENTIEKADER

1.1 Van taciet naar expliciet

1.1.1 Overall... en dus nergens?

Het begrip *vanzelfsprekend* houdt in zich een paradox, want als een onderwerp of aspect helemaal gewoon is, valt het nauwelijks op. Zo verliest het schijnbaar identiteit, het lijkt verdwenen. Het begrip “taciet” geldt hier als een juiste omschrijving, een synoniem voor zwijgend, verdwenen, blijkbaar vergeten – maar desondanks toch duidelijk aanwezig.

In deze paradox zit de cultuureducatie gewrongen: helemaal vanzelfsprekend geworden, ruim gespreid en vaak succesvol aanwezig, maar toch een beetje weg gedeemsterd en ondergesneeuwd, misschien door overvloedig artistiek en participatief geweld. Cultuureducatie bewijst zich als een uitermate taciet element in het Vlaamse cultuur- en jeugdbeleid: schijnbaar overall aanwezig maar even opvallend helemaal verdwenen. Deze lichtschiuwheid bleek duidelijk n.a.v. het Bamfordrapport, waarbij cultuureducatie vanuit een onderwijsperspectief werd geanalyseerd. Daarbij kwam ook het cultuurbeleid in beeld, maar – tot veler verbazing – bleek dit beeld diffuus, een beetje dispaat en volgens sommigen ook desperaat. De vanzelfsprekendheid van cultuureducatie binnen het cultuur- en jeugdbeleid bereikte blijkbaar een niveau waarbij de meeste sporen verdwenen leken. Uit de vele reacties n.a.v. dit rapport bleek cultuureducatie geëvaporeerd, verdampt in nevels of herleid tot een nogal onvolkomen pakket leveranciers van producten voor bijv. het onderwijs.

Met deze beleidsbrief wil ik dit foute beeld corrigeren. Daarbij bevestig ik mijn appreciatie voor het initiatief van mijn collega Frank Vandenbroucke, die de Bamfordstudie aanstuurde. Zoals ik verder in deze beleidsbrief beklemtoon, speelt vanuit het perspectief cultuur- en jeugdbeleid het onderwijs een uitzonderlijke – maar uiteraard geen exclusieve – rol bij cultuureducatie. Het onderwijsperspectief mag in een discussie over cultuureducatie niet ontbreken, maar een benadering vanuit cultuur- en jeugdbeleid steunt op een fundamenteel andere en wellicht ook bredere benadering. Juist deze aanpak wil ik in deze beleids- en actienota herontdekken en cultuureducatie daardoor van een taciet, diffuus gegeven naar een expliciet beleidsaccent promoveren. Waar het hoort.

1.1.2 Cultuur en jeugdbeleid, een beleidsrotonde bij uitstek

Deze nota heeft een uitdrukkelijke plaats in twee van mijn bevoegdheden, namelijk het cultuurbeleid en het jeugdbeleid.

De omgeving cultuurbeleid is logisch, want cultuur – in de brede definitie van de Vlaamse Gemeenschap - staat niet alleen centraal, maar vormt ook de basis waarop deze specifieke beleidsvoering wordt ontwikkeld. Verder in deze tekst wordt dit meer geduid.

Het jeugdbeleid lijkt op het eerste zicht ook logisch, want vaak wordt bij cultuureducatie meteen aan jeugd gedacht. Dit is echter niet zo, want – zie ook verder – cultuureducatie is niet per definitie aan jonge mensen verbonden. Toch past cultuureducatie naadloos in het Vlaamse jeugdbeleid, zoals ook uitgewerkt in het tweede Vlaams Jeugdbeleidsplan (2005). Hierin wordt het jeugdbeleid ontwikkeld als een categoriale vorm van beleidsvoering (tegenover het sectorale van cultuurbeleid). In het Vlaams Jeugdbeleidsplan worden een aantal specifieke beleidskruispunten of -rotundes uitgewerkt, waar beide vormen van beleid (jeugd en cultuur)

elkaar ontmoeten. De rotonde cultuur – jeugd is voor mij van een bijzondere betekenis, omdat het hier de ontmoeting van twee van mijn bevoegdheden betreft.

In deze context ontstaat er soms verwarring rond de plaats van het jeugdwerk en het jeugdwerkbeleid. Hierbij wil ik duidelijk maken dat jeugdwerk zowel een belangrijk en uniek onderdeel is van het jeugdbeleid, maar tegelijkertijd ook als volwaardige culturele materie – meer bepaald als sociaal-cultureel werk voor kinderen en jongeren – wordt beschouwd. Het jeugdwerk bevindt zich dus op de rotonde van jeugdbeleid en sociaal-cultureel werk.

Het is deze dubbele situering die aanleiding geeft om doorheen de tekst de begrippen cultuur- en jeugdbeleid samen te gebruiken.

1.1.3 Een bevestiging van het vormingsideaal

Een historische reconstructie van het Vlaamse cultuurbeleid, begin van de jaren zeventig, reveleert overduidelijk hoe notoir de notie “educatie” was bij het legitimeren van dit nieuwe veld. Een overheid die cultuur wenst te ondersteunen, baseerde dit steeds op een aantal basale argumenten, waarbij – naast de aandacht voor de kunstenproductie – de educatie centraal stond (*de volksverheffing*). Het is niet verwonderlijk dat dit tweesporenbeleid nog altijd een sterk en relevant referentiekader blijft.

Deze aanpak baseert zich duidelijk op het zgn. *vormingsoptimisme*, te beschrijven als een credo: het begeleiden en stimuleren van mensen leidt naar meer betrokkenheid bij cultuur, maakt mensen en groepen rijker en sterker. Dit vormingsideaal is een premisse, een voorafgaande stelling, de normatieve basis voor belangrijke onderdelen van het Vlaams cultuur- en jeugdbeleid (maar zeker ook het onderwijsbeleid). Deze benadering vertrekt vanuit het geloof dat gemeenschappen waarin mensen groeien en leven, aan de burgers optimale kansen tot ontwikkeling en ontplooiing moeten geven. De oorzakelijke link tussen gelukkige burgers en een welvarende samenleving (en vice versa) vormt het belangrijkste argument om als gemeenschap te investeren in het geven van optimale kansen. Het vormingsideaal werd doorheen de geschiedenis steeds opnieuw ingevuld, over de Griekse en Romeinse culturen, via renaissance en Verlichting, van burgerlijke idealen tot de meer recente kritische en sterk emancipatorisch ingekleurde definities. Daarbij ontwikkelde vorming zich aanvullend op en soms in tegenstelling tot de klassieke opvoeding, waarbij vorming meer opteert voor *begeleiding* dan *leiding*. De nuance ligt vooral in een meer vrije handelingsomgeving (zie verder), een fundamentele aandacht voor dialoog en via een horizontale en procesmatige relatie met de mensen of groepen die worden begeleid.

Deze elementen waren richtinggevend bij het inbedden van educatie binnen cultuur- en jeugdbeleid, vermits deze beleidsterreinen zich, zeker in Vlaanderen, ontwikkelden naast en vaak sterk gescheiden van het onderwijsbeleid¹.

Deze beleidsbrief biedt onvoldoende ruimte om dit vormingsideaal verder en meer exhaustief te behandelen, maar ik beschouw het wel als een cruciaal normatief element in mijn beleidsvoering. Het vormt een draagmuur voor mijn participatieaanpak.

---

¹ De verhouding tussen school en cultuur/jeugdwerk en/of jeugdsector is in Vlaanderen anders en zeker minder nabij dan in de Duitse en Angelsaksische cultuur. De voorbije jaren zijn er vanuit onderwijs en cultuur/jeugd een aantal zgn. proeftuinen “brede school” geïntroduceerd om deze relatie in een brede context nieuwe inhoud en dynamiek te geven.

1.1.4 Doel en middel, reflectie en handelen

Deze tekst is een beleids- en actienota, waarbij de logica van de overheid vigeert. In de verschillende onderdelen wordt er veel aandacht besteed aan doelstellingen, instrumenten, systemen, actoren enz. Deze context maakt dat de lezer de indruk krijgt dat vooral het *instrumentele*, de nuttigheidswaarde, het operationele en handelingsgerichte overheersen. Ik wil dit niet ontkennen, want beleidvoeren is uiteraard ook handelen.

Toch wil ik bij voorbaat de nadruk leggen dat cultuurbeleid, bij uitstek inzake cultuureducatie, in zich een grote mate van reflectie, afstand en bezinning draagt. Deze reflexiviteit moet aandacht krijgen op de verschillende niveaus, o.a. als basiselement of zelfs uitgangspunt bij het formuleren van doelstellingen. De beoogde reflectie bij cultuureducatie heeft te maken met o.a. een historische kadering en daarbij horende tijdsperspectief, het situeren van cultuuruitingen in maatschappelijke en filosofische kaders, zoomt in op de dynamische relatie tussen cultuur en andere aspecten in de samenleving (economie, religie, interculturaliteit...). Cultuureducatie balanceert daarom steeds tussen “doel op zich” en “middel tot”, met enerzijds een verrijking van de mens als reflectief wezen en anderzijds ook de meer doelmatige en doelgerichte omgang met cultuuruitingen.

Daarbij wil ik nog een bijzondere aandacht vragen voor de relatie tussen cultuureducatie en het maatschappelijke draagvlak voor (de ondersteuning van) cultuuruitingen. Er is een weliswaar instrumentele maar zeker belangrijke relatie tussen het stimuleren van meer cultuursmakers en –makers en de bereidheid van een samenleving om genereus in een cultuurbeleid te willen investeren. Een adequate en effectieve cultuureducatie draagt zeker bij tot meer maatschappelijke legitimering voor cultuur (en dus ook kunsten) beleid.

1.2 Voor een goed begrip: een zindelijke terminologie

Zoals in vele beleidskavels blijkt ook voor de cultuureducatie een referentiekader zeker niet zomaar aanwezig en daarbij ook erg moeilijk te (re)construeren. In de volgende punten poog ik om m.b.t. deze beleidsbrief een aantal begrippen te operationaliseren.

1.2.1 Basiselementen

1.2.1.1 Cultuur- of kunsteducatie?

Binnen de context van deze beleidsbrief kies ik voor het begrip cultuureducatie. Daarbij baseer ik me op de brede invulling van het cultuurbegrip binnen de Vlaamse beleidsvoering. Uiteraard vormt de opsomming van de culturele materies, bedoeld in artikel 4, 1° tot en met 17° van de **bijzondere wet** van 08.08.1980 tot hervorming der instellingen, het belangrijkste referentiekader.

Maar in de praktijk van het Vlaamse cultuur- en jeugdbeleid wil ik – in deze context – het begrip cultuur beschrijven als het geheel voor de volgende subsectoren:

- de **kunsten** (zoals o.a. opgesomd en beschreven in het Kunstendecreet);
- het **erfgoed**, zoals beschreven in het recent goedgekeurde geïntegreerde Cultureel-erfgoeddecreet;
- de **amateurkunsten**, zoals opgesomd in het decreet ter zake;
- de **circuskunsten**, zoals in het voorontwerp Circusdecreet beschreven;
- het lokaal cultuurbeleid, met inbegrip van bibliotheekwerk en cultuurcentra;

- het jeugdwerk en de jeugdsector, zoals beschreven in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008²;
- het sociaal-cultureel volwassenenwerk, zoals beschreven in het decreet ter zake.

Daarmee beklemtoon ik dat kunsteducatie een volwaardig onderdeel is van cultuureducatie, maar dat het element “educatie” geldt voor alle onderdelen van het brede cultuurbeleid, met inbegrip van het jeugdbeleid³.

1.2.1.2 Educatie voor wie?

Het lijkt soms of cultuureducatie zich beperkt tot de jeugd. Dit is echter niet zo, want educatief werk kan niet worden begrensd tot bepaalde leeftijdscategorieën. In de praktijk kan het zich wel zo ontwikkelen. Er bestaan heel wat cultuureducatieve initiatieven die zich impliciet of expliciet beperken tot kinderen en/of jongeren. Maar cultuureducatieve initiatieven voor ouderen, gezinnen, medioren of andere specifieke categorieën zoals personen met een handicap, etnisch-culturele afkomst enz. kunnen specifiek worden beschreven.

Binnen deze beleidsbrief kies ik dus duidelijk voor een brede invulling, waarbij cultuureducatie bij voorbaat niet categoriaal wordt beperkt, maar zich wel zo kan profileren of ontwikkelen.

1.2.2 De context van het cultuur- en jeugdbeleid

1.2.2.1 Arbitraire grenzen en grensovergangen

Het is niet eenvoudig en zeker niet eenduidig om het cultuur- en jeugdbeleid te situeren in relatie tot andere beleidssectoren of onderwerpen. De Vlaamse overheid heeft haar apparaat voornamelijk sectoraal geordend, met her en der sporen van categoriaal en territoriaal beleid. Hierbij worden beleidsschotten geplaatst die meestal arbitrair en pragmatisch werden bepaald. Daarbij geldt het adagium dat de overheid daarmee ook de essentie van een bepaald onderwerp definieert: cultuur is/wordt wat een bepaalde overheid beslist dat het is. De congruentie tussen deze overheidsdefinitie en wat algemeen of gemeenzaam wordt aangevoeld is zeker niet absoluut. Ook zijn er in het (nabije) verleden bepaalde subsectoren van hoofdsector gewijzigd, bijv. vorming voor werkende jongeren, jeugdinformatiebeleid, opbouwwerk, tweedekansonderwijs enz. Het is wel opvallend dat er heel wat van deze transitie vertrokken van een praktijk die door cultuur- of jeugd(werk)actoren was ontwikkeld, maar nadien versast naar bijv. onderwijs, welzijn. Deze overgang gebeurde meestal met het argument van een structureel (lees budgettair) betere verankering.

Toch blijven er heel wat grijze zones en overlappinggebieden tussen de grote sectoren. Op de overgang van welzijn en cultuur/jeugdwerk bewegen heel wat actoren en maatregelen zich op de grens van één van beide, o.a. bij de werking kansarme en achtergestelde jeugd, het

---

² Tot op heden het Decreet op het Vlaamse jeugdbeleid van 29 maart 2002, zoals gewijzigd bij decreet van 8 juli 2005.

³ Het jeugdwerk is een vorm van sociaal-cultureel werk, van en voor jonge mensen. Het jeugdwerk is daarom een onderdeel van het cultuurbeleid. Het jeugdwerk is tegelijkertijd een belangrijk onderdeel van het jeugdbeleid, een categoriale beleidsbenadering. Het jeugdwerk bevindt zich op de beleidsrotonde/kruispunt van cultuur- en jeugdbeleid, wordt geregeld door het categoriale decreet Vlaams Jeugdbeleid en wordt als dusdanig ook beschreven in het Vlaams Jeugdbeleidsplan.

cultuurwerk in een residentiële of verzorgingsinstelling, de overgang tussen individuele begeleiding en groepswork enz. Een soortgelijke nabijheid vindt men in de ontmoeting onderwijs – cultuur/jeugdwerk en/of jeugdsector). Heel wat activiteiten worden aangeboden in de school door cultuur- of jeugd(werk)actoren, die daar vaak een belangrijke afzet vinden voor hun “producten”.

1.2.2.2 Een keuze: de niet-verplichte tijd

Een klassieke pedagogische benadering verdeelt de tijdsbesteding van jonge mensen in drie milieus. Elk van deze milieus biedt een specifieke opvoedkundige ruimte, geeft daardoor kansen aan andere benaderingen. Het zijn te beschrijven omgevingen om de socialisering in verschillende dynamiek en impact te duiden. Deze driedeling geeft vooral ook een praktisch kader, bruikbaar in een beleidscontext en toepasbaar als een hanteerbaar referentiekader.

- Het **eerste milieu**: het gezin, de omgeving waar kinderen (en hun ouders) leven in hechte en fundamenteel affectieve relaties;
- Het **tweede milieu**: de verplichte tijd. Hiermee wordt vooral de school beschreven, met een uitloper naar de arbeidsomgeving. De keuze voor aanwezigheid in dit milieu is meestal verplicht of noodzakelijk. Daardoor zijn de relaties anders, met specifieke beperkingen (o.a. het verplichte of noodzakelijke karakter) maar ook mogelijkheden (bij jeugd: men bereikt quasi iedereen, hoge mate van professionele begeleiding, omvang van tijd enz.);
- Het **derde milieu** of de vrije tijd⁴. Dit milieu wordt vaak residueel gedefinieerd: de resttijd na gezins- en verplichte tijd. Het begrip “vrij” duidt op de relatief grote autonomie van personen of groepen om hier bepaalde bezigheden te ontwikkelen.

Het is duidelijk dat het Vlaamse cultuur- en jeugdbeleid zich grotendeels maar zeker niet uitsluitend in de vrijetijd (*zie voetnoot*) ontplooit.

Deze beperking is zeker een soms kunstmatige en vooral vanuit de overheidslogica ingegeven ordening. De geplaatste schotten lijken voor veldwerkers vaak onbegrijpelijk en contraproductief, want in hun praktijk zien zij deze grenzen niet of willen ze deze juist verwijderen. Anderzijds kan een overheid niet anders dan haar inspanningen zo zinvol mogelijk verkavelen. Daarbij horen altijd een aantal arbitraire beperkingen.

De grenzen tussen de vrijetijd en de andere (ped)agogische ruimtes vertonen zeker ook deze moeilijke en moeizame overgangen. Toch betekent deze keuze meer dan een zuiver door de overheidsstructuren ingegeven keuzes. De bepaling van de ruimte “vrijetijd” als belangrijkste handelingsomgeving voor het cultuur- en jeugdbeleid steunt immers ook op het eerder geciteerde “vormingsideaal”, waarbij een agogische of educatieve benadering anders wordt ingevuld dan bv. wat zich in de onderwijs- of arbeidspraktijk ontwikkelde. Dit heeft o.a. te maken met andere relaties tussen doelgroep en begeleiders/aanbod, meer expliciete nadruk op het emancipatorische (empowerment), maar ook het grote belang van bijv. de groepsomgeving en –vorming (bij het sociaal-cultureel werk). Ook de mate van vrijwilligheid speelt een sleutelrol, want deze is beduidend hoger dan bij de gezinsomgeving en de school- of arbeidsomgeving. Uiteraard spelen ook hier elementen van eigen keuzes, maar deze zijn

---

⁴ Het is opvallend dat in het Nederlands het zelfstandig woord “vrijetijd” niet bestaat, in tegenstelling tot bijv. het Frans (*temps libre* versus *loisir*), het Engels (*free time* versus *leisure*) en het Duits (*Freizeit* versus *Muze*). Ik wil hier het begrip “vrijetijd” gebruiken als tijdssegment (residuele definitie) en niet “vrije tijd” omdat hier een bepaalde kwaliteit, namelijk. vrij, wordt gebruikt.

beduidend anders en minder doorslaggevend dan bij de invulling van de vrijetijd. Daarnaast bepaalt de aanwezigheid van vrijwilligers bij het vormgeven van het aanbod heel vaak de sfeer en *cultuur* van deze aanbiedingen.

Daarbij wil ik ook beklemtonen dat het werken met de drie milieus zich niet hoeft te beperken tot kinderen en jongeren, maar als agogische of educatieve omgeving evenzo voor volwassenen kan worden aangewend. In dit referentiekader kies ik ervoor om de klemtoon te leggen op het derde milieu, als handelings- en socialisatieomgeving waarin de cultuureducatie zich heel vaak ontwikkelt.

Ten slotte wil ik hier benadrukken dat het grote belang van het derde milieu (vrijetijd) geen exclusiviteit betekent. Het is logisch en zelfs aangewezen dat maatregelen en actoren binnen en van het cultuur- en jeugdbeleid, zich ook manifesteren in bijv. de sectoren welzijn en onderwijs. Maar hier kan op bepaalde momenten wel een reflectie van subsidietechnische aard spelen, nl. welk onderdeel van de overheid ondersteunt wat, wie, waar en wanneer. Daarbij geldt als bekommernis het vermijden van dubbele subsidies, waarbij ik deze aandacht niet als een spookbeeld of een onverwerkte argwaan wil gebruiken. Bij de organisatie van een subsidie-instrumentarium, bijv. voor cultuureducatie, zijn daarom glasheldere afspraken met bijv. onderwijs nodig.

1.2.2.3 Het educatief proces, begeleiding en toeleiding

Zoals eerder gesteld steunt het begrip “educatie” op een brede en niet altijd consistente basis. In een historisch perspectief kunnen er vele referenties van filosofische, pedagogische en sociologische aard worden gegeven. Binnen het bestek van deze beleidsbrief wil ik dit begrip invullen met de klemtoon op *begeleiden*, met de nadruk op het horizontale en de vrije keuze in de verhouding tussen de begeleiders/ing en de personen of groepen waarnaar deze zich richten. Bij begeleiding ligt er een dubbele nadruk, nl. (1) het grote respect voor de eigen keuzes en opvattingen en (2) het vergroten van de keuzemogelijkheden van de doelgroep. Het educatieve proces in deze context is sterk emancipatorisch en niet zozeer gericht op de sterk instrumenteel gekleurde overdracht van kennis of vaardigheden. Ook het begrip proces heeft hierbij groot belang, want het is een voortdurend beweeglijke relatie die niet meteen eindigt met een bepaald product. Toch mag dit proces niet vrijblijvend of zonder nut worden beschouwd, want het beoogt immers een grote “competentie” bij de doelgroep, in dit geval meer mogelijkheden, meer motieven, meer plezier, meer engagement, meer enthousiasme voor cultuur – als smaker en maker, of beide.

Daarbij speelt ook een overheidslogica, nl. een element voor de legitimering van de overheidsbemoedeningen. Al deze inspanningen moeten leiden naar mensen die optimaal kunnen genieten van de culturele prestaties van anderen en van zichzelf.

Binnen de Vlaamse context heeft zich hierbij een nieuw begrip ontwikkeld, dat ik graag als term introduceer, nl. *toeleiding*. Dit neologisme verwijst zeker naar *begeleiding*, maar geeft het een richting, een doel, in dit geval de participatie aan cultuur.

Ik wil daarom in dit referentiekader vooral de werkwoorden *begeleiden* en *toeleiden* gebruiken om de bijzondere relatie binnen cultuureducatie (*tussen begeleiders- en toeleiders en personen/groepen*) te beschrijven.

1.2.3 Cultuurcommunicatie

Communicatie over en door cultuuractoren is inherent aan cultuureducatie verbonden, maar in een genuanceerde verhouding. Alhoewel communicatie onontbeerlijk is, kan de beperking tot cultuurcommunicatie niet worden gelijk geschakeld aan cultuureducatie. Communicatie hoort bij educatie, zowel voorafgaand als inhoudelijk en vormelijk verbonden aan de processen van begeleiding en toeleiding. Het kan echter ook als een afzonderlijk facet of aspect worden beschreven en ontwikkeld en spreidt zich over het geheel van educatie en participatie.

1.2.4 Cultuureducatie: breder dan cultuurbeleid

Bij het creëren van een referentiekader geldt de vaststelling dat cultuureducatie zeker niet exclusief aan de Vlaamse minister van Cultuur en Jeugd toebehoort. In deze speelt bv. de Vlaamse minister van Onderwijs een erg belangrijke rol, o.a. gekaderd in de eindtermen, de gespecialiseerde curricula (kunstsecundair en hoger kunstonderwijs), het deeltijds kunstonderwijs enz. Maar ook bij de Vlaamse minister van Welzijn (bv. in de bijzondere jeugdbijstand of het ouderenbeleid e.a.), of Ruimtelijke Ordening e.a. passen cultuureducatieve maatregelen – ze zijn er zelfs noodzakelijk. In deze kan cultuureducatie worden vergeleken met sporteducatie, die zich ook veel breder dan de bevoegdheden van de Vlaamse minister van Sport uitstrekken.

Toch kan in deze context aan de Vlaamse minister van Cultuur een bijzondere, misschien wel stimulerende, spelverdelende bevoegdheid worden toebedeeld. Naast de eigen beleidsvoering zou deze op integratie en hogere slagkracht gerichte positie, vooral een systematische en sectoroverschrijdende aanpak kunnen bevatten.

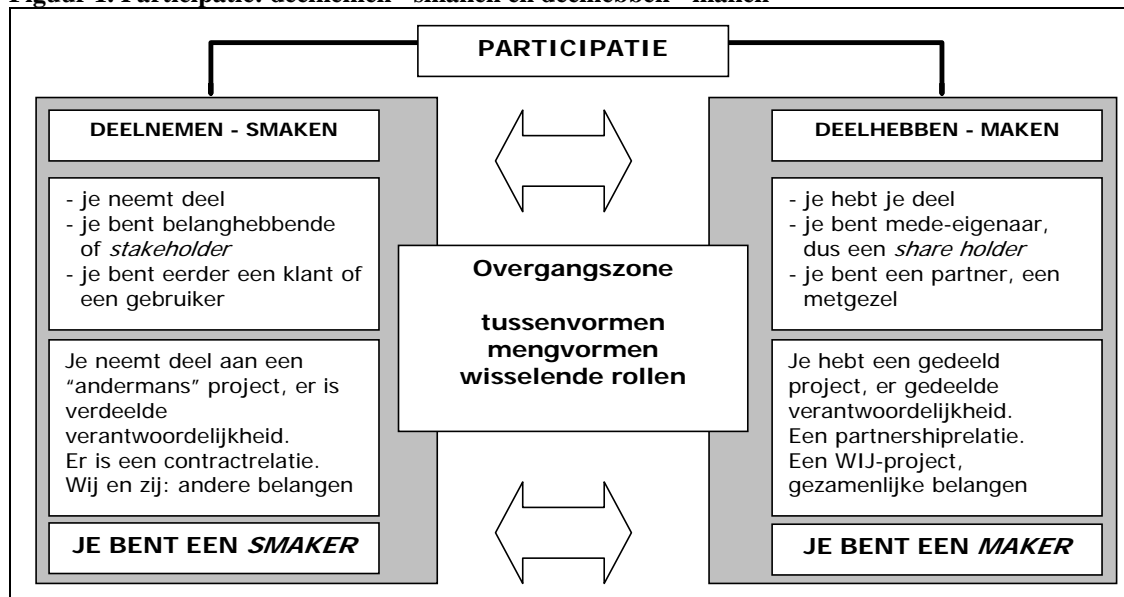
1.2.5 Cultuureducatie: een stevige tandem met het participatiebeleid

1.2.5.1 Het participatiebeleid samengevat

In eerdere beleidsdocumenten en zeker ook via de memorie van toelichting bij het Participatiebeleid (januari 2008), heb ik mijn visie op het participatiebeleid al geduid en geconcretiseerd. Gezien de bijzondere relevantie voor cultuureducatie, wil ik in kort bestek de kernelementen van deze beleidsprioriteit samenvatten.

Het **begrip participatie** wordt gesitueerd tussen twee uitersten, nl. het deelnemen (het smaken van een aanbod) en het deelhebben (het maken van cultuur). Tussen beide aspecten zijn er tal van mengvormen.

Figuur 1. Participatie: deelnemen - smaken en deelhebben - maken

In mijn participatiebeleid staan beide elementen, en hun onderlinge relaties centraal. Het gaat hier bewust dus niet alleen over deelnemers, gebruikers, bezoekers, leden enz. maar evenzo over bestuurders, vrijwilligers, kunstenaars (als professioneel en liefhebber), programmatoren, organisatoren enz.

Dit betekent ook dat een participatiebeleid zich niet beperkt tot het ijveren voor meer bereik van publiek, maar het actief en zelf produceren van cultuuruitingen even centraal staat.

1.2.5.2 Facetten van het participatiebeleid

Bij het operationaliseren van het begrip participatie gelden o.a. de volgende facetten:

- **Algemene en bijzondere aandacht.** De aandacht voor participatie moet zich in alle elementen, instrumenten enz. van het cultuur- en jeugdbeleid nestelen. Dit is een generieke prioriteit. Maar tegelijkertijd vraagt participatie ook bijzondere maatregelen. Deze hebben vooral te maken met het zoeken, duiden en bestrijden of slechten van specifieke participatiedrempels of elementen van uitsluiting of achterstelling. Deze kunnen van heel diverse aard zijn: sociaaleconomisch (armoede), territoriaal of geografisch, leeftijd, handicap, etnisch-culturele afkomst enz. Het is belangrijk dat het evenwicht tussen algemene/generieke en bijzonder/gespecialiseerde beleidsvoering goed wordt bewaakt. Beide vragen permanente, duurzame aandacht;
- **Verbreden en verdiepen.** Het streven naar meer participatie kan zowel kwalitatief als kwantitatief worden geduid. Bij kwaliteit gelden vooral noties zoals intensiteit, diversiteit van aanbod en bereik, waarbij bijzondere aandacht voor doelgroepen die niet vanzelfsprekend de weg naar deelnemen of –hebben vinden. Bij kwantiteit gaat het over hoeveelheid mensen, het percentage van de bevolking dat door bepaalde aanbiedingen wordt bereikt.

1.2.6 Naar een inventariskader cultuureducatie

Bij aanvang van deze beleidsbrief problematiseerde ik de paradoxale situatie van de cultuureducatie: overal aanwezig en juist daarom wat uit het oog verdwenen. De creatie van een referentiekader en zeker van een inventaris moet deze paradox meenemen.

Daarnaast wil ik een duidelijk onderscheid maken tussen de inspanningen gericht op enerzijds de *smakers* en anderzijds de *makers*. Beide participatie-elementen zijn op zich belangrijk, maar vragen en krijgen toch beduidend andere beleidsaandacht.

Ten slotte wil ik in dit inventariskader ook het verschil aangeven tussen de maatregelen en de actoren. Bij maatregelen gaat het over decreten, reglementen, richtlijnen, dienstverlening enz. Bij de actoren gaat het over (particuliere) spelers op het veld, indien ze worden gevat door onze maatregelen.

Dit geeft een volgend inventariskader:

Figuur 2: inventariskader cultuureducatie binnen Cultuur, Jeugd, Sport en Media

	SMAKERS - DEELNEMEN		MAKERS - DEELHEBBEN	
	maatregelen	Actoren	maatregelen	Actoren
impliciet				
expliciet				
<i>speerpunten</i>				

De speerpunten zullen die maatregelen en actoren bevatten die bijzondere en recente klemtonen op de cultuureducatie leggen.

Dit kader wordt in deze beleids- en actienota gebruikt als sjabloon om te ordenen en ook de vele inspanningen in een geïntegreerd kader te plaatsen. De wijze waarop onze administratie werd gestructureerd, maakt dat er in het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media de cultuureducatie door verschillende ambtelijke entiteiten wordt ingevuld. Zo zijn er expliciete maatregelen voor cultuureducatie te beschrijven bij het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, bij het Agentschap Sociaal-cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen en het Agentschap Kunsten en Erfgoed. In hun ambtelijke context is de beleidsvoering dus verkaveld over deze drie ambtelijke entiteiten binnen één ministerie.

1.3 Cultuureducatie als dragende structuur van het Vlaamse cultuurbeleid

1.3.1 Definitie

Op basis van het voorafgaande referentiekader wil ik in het kader van deze beleids- en actienota aan cultuureducatie de volgende definitie geven:

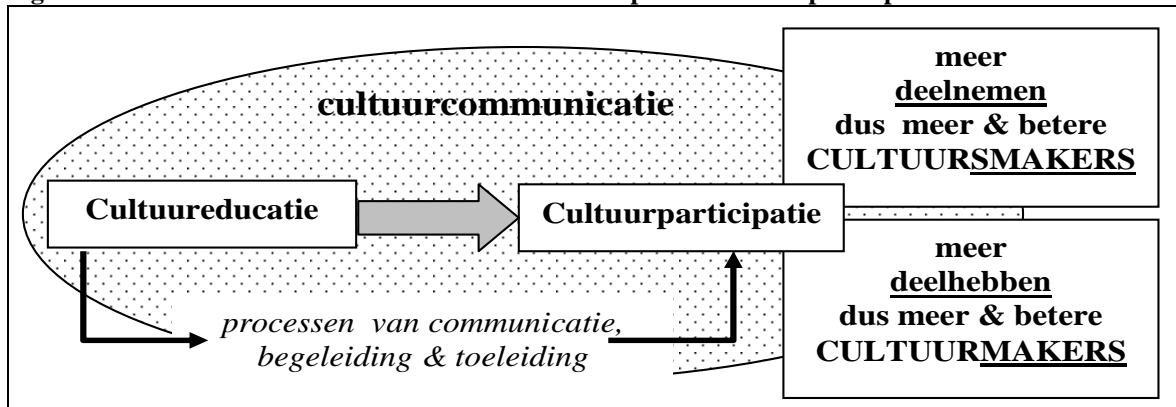
Cultuureducatie is het geheel van maatregelen en actoren, dat via begeleiding en “toeleiding” van mensen en groepen, gericht op het effectief en reflectief omgaan met cultuuruitingen, bijdraagt tot meer en betere cultuurparticipatie, in de betekenissen van deelnemen (smaken) en/of deelhebben (maken).

Het beleid voor cultuureducatie is het geheel van maatregelen gericht op de cultuureducatie. Daarbij stel ik duidelijk dat cultuureducatie niet de exclusieve bevoegdheid van de Vlaamse minister van Cultuur is. Ook andere ministers, bv. van Onderwijs, kunnen hieromtrent specifieke maatregelen treffen die zich dan beperken tot hun bevoegdheden. De minister van Cultuur kan hierbij een integrerende en stimulerende rol spelen.

1.3.2 Plaats en rol van cultuureducatie

Het is duidelijk dat de aandacht voor cultuureducatie tot het meest basale en cruciale van het cultuurbeleid behoort. Deze stelling steunt op een historische reconstructie van het cultuurbeleid, waarbij cultuureducatie in vele gedaanten altijd een kernrol vervulde. Daarnaast vormt cultuureducatie een belangrijke voorwaarde om een participatiebeleid succesvol te maken.

Figuur 3 Cultuureducatie als voorwaarde tot en voorloper van cultuurparticipatie

De cultuureducatie staat immers in voor de begeleiding en toeleiding van mensen en groepen naar cultuur (smaken en maken). Educatie betekent hier een agogisch proces, waarbij de relatie tussen de cultuureducatie en de doelgroep is gebaseerd op respect voor de autonomie en deze bewust wil vergroten en leidt naar meer competenties in relatie tot cultuuruitingen. Dit proces beoogt meer cultuurparticipatie, in de operationalisering die ik eerder samenvatte.

---

2. EEN INVENTARISOEFENING CULTUUREDUCATIE BINNEN HET VLAAMS MINISTERIE VAN CULTUUR, JEUGD, SPORT EN MEDIA

2.1 Beleidsinstrumentarium

De Vlaamse overheid beschikt over een uiteenlopende batterij instrumenten om haar beleidsdoelstellingen, ook deze betreffende cultuureducatie, te realiseren. Dit beleidsinstrumentarium bestaat o.a. uit een regie- en stuurfunctie (binnen de wetgevende en uitvoerende macht), een wetenschappelijke onderbouw en een begroting met bijhorende reglementen en decreten. Het geheel ontwikkelt zich binnen een aantal beleidsnetwerken.

2.1.1 Regie en sturing

In de eerste plaats is er het politieke en ambtelijke apparaat dat instaat voor het uitzetten van een strategisch kader en het vertalen van maatschappelijke ontwikkelingen naar het beleid. Hierin spelen de volgende actoren een rol:

- binnen de wetgevende macht is dit de Commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media van het Vlaams Parlement;
- binnen de uitvoerende macht zijn dit de minister (in dit geval de Vlaamse minister van Cultuur en Jeugd) en zijn administratie.

De administratie geeft mee gestalte aan de beleidsvoorbereiding, -uitvoering en -evaluatie. Zo werkt het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media ondersteunend en dienstverlenend, enerzijds voor de beleidsmakers en anderzijds voor de intermediairen en actoren in het veld. Dit vertaalt zich o.a. in het informeren, communiceren en sensibiliseren rond het gevoerde beleid, het erkennen en subsidiëren van organisaties en initiatieven, maar ook het formuleren van beleidsadviezen. Kennisopbouw, samenwerking en overleg – zowel intern als extern, op lokaal, Vlaams én internationaal niveau – maken daar inherent deel van uit en vormen cruciale aandachtspunten.

De Raad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media zorgt daarbij voor strategisch advies. Daarnaast fungeert ook de Vlaamse Jeugdraad als adviesorgaan via de ontwikkeling van een transversale visie op kinderen en jongeren.

Naast de adviesorganen en administratie spelen de steunpunten en andere intermediaire organisaties een belangrijke rol bij de implementatie van het cultuur- en jeugdbeleid. Zij verlenen ondersteuning voor een bepaald deel of specifieke sector van het culturele landschap. Een steunpunt heeft drie kerntaken: praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling en beeldvorming en communicatie. Ook belangenbehartigers en koepelorganisaties nemen op deze vlakken echter taken op zich.

Inhoudelijk leggen de steunpunten verschillende klemtonen, ook m.b.t. de cultuureducatie. Sommige steunpunten zijn hier expliciet mee bezig, bij andere wordt dit slechts onrechtstreeks of sporadisch behandeld. (cf. infra)

2.1.2 Wetenschappelijk onderzoek en monitoring

Binnen haar streven naar een moderne beleidscyclus, heeft de Vlaamse overheid een belangrijke rol toegekend aan het wetenschappelijk onderzoek. Dit onderzoek maakt het mogelijk een op kennis gebaseerd beleid te voeren en het beleid zowel ex ante als ex post te evalueren, wat moet leiden tot een zo groot mogelijke efficiëntie en effectiviteit.

Afgezien van onderzoekopdrachten die ad hoc door de overheid worden uitgeschreven, is deze taak binnen de beleidsvelden Cultuur, Jeugd en Sport in belangrijke mate weggelegd voor het gelijknamige “Steunpunt Beleidsrelevant Onderzoek voor Cultuur, Jeugd en Sport” (Steunpunt CJS). Daarbinnen spelen twee recurrente onderzoeken een rol m.b.t. cultuureducatie:

- het gemeenschappelijke onderzoeksproject van het Steunpunt CJS, de zgn. ‘participatiesurvey’. Deze survey bestudeert vijfjaarlijks het participatiegedrag van Vlamingen aan cultuur in de ruime zin, jeugdwerk en sport. In 2008 worden ca. 3.000 respondenten tussen 14 en 85 jaar bevestigd. De resultaten van deze (tweede) survey zouden bekend moeten zijn einde 2009, begin 2010. Vragen hebben betrekking op zowel het ‘deelnemen’ als het ‘deelhebben’ en ook cultuur- en kunsteducatie komt aan bod. Over de jaren heen kan de survey ondermeer aanwijzingen geven waarom bepaalde bevolkingsgroepen wel, niet, meer of minder participeren, wat eventuele drempels zijn voor hun deelname enz.;
- een vierjaarlijkse jeugdmonitor. Deze monitor bevestigd telkens 12- tot 30-jarigen om op die manier informatie te genereren over een 14-tal grote thema’s (gezinsrelaties, welbevinden, school, werk, mobiliteit, participatie aan het verenigingsleven, politiek...) en een ‘staat van de jeugd’ op te maken.

2.1.3 Regelgeving en begroting

Als belangrijkste beleidsinstrument beschikt de overheid over regelgeving en corresponderende budgettaire middelen. De maatregelen (decreten, reglementen, richtlijnen...) en de hieronder gevatte actoren die specifiek op cultuureducatie betrekking hebben, blijken binnen de beleidsvelden Cultuur en Jeugd talrijk en verspreid over alle sectoren. Sommige(n) van hen zijn expliciet gericht op cultuureducatie, terwijl dit bij andere(n) eerder impliciet, maar toch als een centraal gegeven aan bod komt. Zowel het smaken/deelnemen als het maken/deelhebben worden daarbij beoogd, soms afzonderlijk, soms allebei samen. Dit geldt overigens ook voor de hoger aangehaalde steunpunten en andere intermediaire organisaties.

In wat volgt geven we eerst een uitgebreide beschrijving van deze diverse maatregelen en actoren om ze nadien onder te brengen in een schematisch overzicht.

2.2 Maatregelen en actoren gericht op cultuureducatie: een schematisch overzicht

Hieronder geven we een uitgebreid overzicht van deze maatregelen en actoren, op basis van het hogerop voorgestelde inventariskader.

2.2.1 IMPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect SMAKEN / DEELNEMEN

Maatregelen	actoren
Kunstendecreet ⁵	Kunstensteunpunten
Cultureel-erfgoeddecreet ⁶	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alle erkende musea

⁵ Voluit: Decreet houdende de subsidiëring van kunstorganisaties, kunstenaars, organisaties voor kunsteducatie en organisaties voor sociaalartistieke werking, internationale initiatieven, publicaties en steunpunten van 2 april 2004.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Culturele archiefinstellingen en organisaties voor volkscultuur ▪ Vlaamse Erfgoedbibliotheek
Decreet Sociaal-cultureel volwassenenwerk ⁷	Sociaal-culturele verenigingen, bewegingen, volkshogescholen, vormingsinstellingen Steunpunt SoCiuS
Decreet Lokaal cultuurbeleid ⁸ (structurele subsidie)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gemeentebesturen: openbare bibliotheken, cultuurcentra, gemeenschapscentra ▪ Gemeentebesturen: cultuurbeleidscoördinatoren ▪ Gemeentebesturen: lokale cultuurraden ▪ Gespecialiseerde openbare bibliotheken ▪ Cultuur Lokaal en VCOB (LOCUS vzw)
Decreet (inter-)gemeentelijk en provinciaal jeugd(werk)beleid ⁹	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokale/provinciale besturen en ambtenaren (jeugdconsulenten) ▪ Lokale jeugdverenigingen/-organisaties, jeugd-/jongerencentra (bv. Kavka, Het Entrepot...), jeugthuizen ▪ Jongeren 0-25 jaar ▪ VVJ, VVSG en OLPJ vzw (ondersteuning van resp. lokale/provinciale jeugdambtenaren, lokale/provinciale bestuurders en lokale participatie jeugd; lokale jeugdraden) ▪ Formaat vzw (ondersteuning van jeugthuizen) ▪ Steunpunt Jeugd ▪ Vzw's gesubsidieerd via Decreet op het Vlaams jeugdbeleid, die lokale groepen ondersteunen (Chiro, KSJ-KSA-VKSJ vzw, Scouts, Crefi vzw, Mooss vzw...)
Subsidie Vlaams Informatiepunt	VIP vzw (Vlaams InformatiePunt)
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid ¹⁰ – hfdst. V ¹¹ (participatie en communicatie)	Bv. Use-It vzw, Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen vzw

⁶ Voluit: Decreet van 23 mei 2008 houdende de ontwikkeling, de organisatie en de subsidiëring van het Vlaams cultureel-erfgoedbeleid.

⁷ Voluit: Decreet betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk van 4 april 2003

⁸ Voluit: Decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid.

⁹ Voluit: Decreet van 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid, zoals gewijzigd bij de decreten van 23 december 2005 en 15 december 2006.

¹⁰ Voluit: Decreet van 29 maart 2002 op het Vlaamse jeugdbeleid, zoals gewijzigd bij decreet van 8 juli 2005.

Dit decreet werd gewijzigd in 2008. Vanaf 1 januari 2009 treedt het Decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid in voege voor verenigingen die werkingssubsidies aanvragen. Vanaf 1 januari 2010 treedt het nieuwe decreet in voege voor de projectaanvragen. Het nieuwe uitvoeringsbesluit moet nog gestemd worden.

¹¹ Hfdst. V – Participatie en communicatie: werkingssmiddelen structureel gesubsidieerde organisaties in het Decreet van 29 maart 2002. Hfdst. V, Afd. II – werkingssubsidies verenigingen ‘participatie en informatie’ in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

(werkings- en projectmiddelen)	
Participatiedecreet ¹² : subsidiëring van participatie-instellingen, participatiebevorderende verenigingen en initiatieven van en voor kansengroepen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Participatie-instellingen: Cultuurnet, Dèmos (ex-Kunst en Democratie + Cubido) ▪ Hobbyverenigingen ▪ Verenigingen, Rode Antraciet, Armoedegroepen ▪ Initiatiefnemers van projecten gericht op kansengroepen
Participatiedecreet : ondersteuning van grootschalige cultuur-, jeugd- of sportevenementen & cultuurgemeente van Vlaanderen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ initiatiefnemers van grootschalige culturele evenementen ▪ cultuurgemeenten van Vlaanderen
Participatiedecreet : subsidiëring van proeftuinen die participatie bevorderen	initiatiefnemers van proeftuinprojecten Brede School

2.2.2 EXPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect SMAKEN / DEELNEMEN

Decreet op het Vlaams jeugdbeleid ¹³ – hfdst. V ¹⁴ (participatie en communicatie) (werkings- en projectmiddelen)	CJP vzw, Ladda vzw
Decreet jeugdverblijfcentra ¹⁵ - hfdst. III (vzw ADJ)	Dharts (vormingscentrum Destelheide)
Participatiedecreet : leesbevordering (projectsubsidie)	Organisaties, verenigingen die bijdragen tot een beter leesklimaat
Participatiedecreet : tegemoetkoming in het organiseren van een bijzonder cultuuraanbod	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ‘Aanbieders’: zowel nieuwe gezelschappen en gezelschappen die een nieuwe artistieke richting inslaan, als gevestigde gezelschappen en gezelschappen die zich richten tot specifieke categorieën ▪ ‘Afnemers’: ▪ Sociaal-culturele, culturele, jeugdwerk- en sportverenigingen; ▪ Gemeenschapscentra; ▪ Instellingen voor bijzondere jeugdzorg; ▪ Rustoorden voor bejaarden en rust- en verzorgingstehuizen; ▪ Dienstencentra, serviceflats en wooncomplexen met dienstverlening;

¹² Voluit: Decreet van 18 januari 2008 houdende flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport

¹³ Voluit: Decreet van 29 maart 2002 op het Vlaamse jeugdbeleid, zoals gewijzigd bij decreet van 8 juli 2005. Sinds 18 juli 2008 heet dit decreet ‘het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid’.

¹⁴ Hfdst. V – Participatie en communicatie: werkingsmiddelen structureel gesubsidieerde organisaties in het Decreet van 29 maart 2002. Hfdst. V, Afd. II – werkingssubsidies verenigingen ‘participatie en informatie’ in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

¹⁵ Voluit: Decreet van 3 maart 2004 houdende erkenning en subsidiëring van jeugdherbergen, jeugdverblijfcentra, ondersteuningsstructuren en de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme. Hfdst. III betreft de Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instellingen voor personen met een handicap; ▪ Instellingen voor personen uit de geestelijke gezondheidszorg; ▪ Gevangnissen & Asielcentra; ▪ Vakantie- en recreatiecentra onder de door de Vlaamse Regering te bepalen voorwaarden; ▪ Organisaties voor thuiszorg; ▪ Organisaties die werken met mensen met een laag inkomen of waar armen het woord nemen; ▪ Cultuur- en kunstencentra die door de Vlaamse overheid gesubsidieerd worden (voor deze laatste enkel voor voorstellingen van nieuwe gezelschappen of gezelschappen die een nieuwe artistieke richting inslaan).
--	--

2.2.3 IMPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect MAKEN / DEELHEBBEN

maatregelen	actoren
Kunstendecreet	Kunstenorganisaties en kunstenaars
Cultureel-erfgoeddecreet	Cultureel-erfgoedorganisaties
Decreet Sociaal-cultureel volwassenenwerk	Sociaal-culturele verenigingen, volkshogescholen, vormingsinstellingen
Decreet Lokaal cultuurbeleid	Gemeentebesturen: cultuurcentra
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst IV ¹⁶	Steunpunt Jeugd
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst V ¹⁷ (participatie en communicatie – werkmiddelen en projectsubsidies)	3-jarig structureel gesubsidieerde verenigingen (bv. Javi tv, het Ethercentrum) Vzw's (behalve landelijk georganiseerd jeugdwerk) (projectsubsidies)
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VIII ¹⁸ (experimenteel jeugdwerk)	Max. 36 maanden projectsubsidies voor de werking van verenigingen
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst IX ¹⁹ (landelijk georganiseerd jeugdwerk – werkmiddelen en projectsubsidies)	3-jarig structureel gesubsidieerde verenigingen (enkel landelijk georganiseerd jeugdwerk) (bv. Chiro, JES vzw, Kazou vzw, Formaat vzw, VDS vzw, ...)
Participatiedecreet: kansengroepen	Verenigingen, praktijkgerichte laagdrempelige educatie

¹⁶ Hfdst IV, art. 15 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

¹⁷ Hfdst V, Afd. II – werkingssubsidies verenigingen 'participatie en informatie' en Afd. IV, art. 38 projectsubsidies in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

¹⁸ Hfdst. V, Afd. IV, art. 37 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

¹⁹ Hfdst. IV, Afd. 1 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

Participatiedecreet: subsidiëring van proeftuinen die de participatie bevorderen	van	Initiatiefnemers van proeftuinprojecten Brede School
---	-----	--

2.2.4 EXPLICIETE maatregelen en actoren voor het aspect MAKEN / DEELHEBBEN

maatregelen	actoren
<p>Kunstendecreet – Afd. I Subsidiëring voor het geheel van de werking – onderafd. I Technieken en vormen van subsidiëring (art. 4 t.e.m. 6) en Afd. II Opnameprojecten (art. 68 t.e.m. 70)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Structureel gesubsidieerde organisaties voor kunsteducatie en organisaties voor sociaalartistieke werking: Mus-e Belgium, Aifoon, Art Basics for Children, Rasa, De Veerman, De Kunstbank, Musica, Studio Noise Gate, Belgisch Afrikaans Slagwerk (BAS), Matrix, De Krijtkring, Jeugd en Muziek Vlaanderen ▪ Initiatiefnemers van kunsteducatieve projecten
<p>Beleidslijnen in het Cultureel-erfgoeddecreet die betrekking hebben op publiekswerking en erfgoededucatie binnen het cultureel erfgoedbeleid. Het betreft:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ het kwaliteitslabel voor musea, culturele archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken ▪ het subsidiëren van landelijke cultureel-erfgoedorganisaties voor volkscultuur en landelijke expertisecentra voor cultureel erfgoed ▪ het subsidiëren van collectiebeherende cultureel-erfgoedinstellingen ▪ het subsidiëren van het lokale cultureel-erfgoedbeleid door het sluiten van een cultureel-erfgoedconvenant ▪ ontwikkelingsgerichte projecten²⁰ ▪ internationale projecten ▪ subsidiëring van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ alle collectiebeherende cultureel-erfgoedorganisaties die een kwaliteitslabel krijgen binnen het Cultureel-Erfgoeddecreet ▪ MuHKA, KMSKA en Kasteel Van Gaasbeek. ▪ organisaties met een kwaliteitslabel: KADOC, Amsab-ISG, Liberaal Archief, ADVN, VSAD-Karel Cuypers, DACOB en AMVB. ▪ Landelijke cultureel-erfgoedorganisaties voor de volkscultuur ▪ Landelijke expertisecentra cultureel erfgoed ▪ Partners met wie de Vlaamse Gemeenschap een erfgoedconvenant heeft afgesloten ▪ Organisaties die een educatief project uitwerken ▪ FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed ▪ Vlaamse Erfgoedbibliotheek
Amateurkunstendecreet ²¹ - hfdst.	Negen landelijk erkende amateurkunstenorganisaties

²⁰ In het nieuwe Cultureel-erfgoeddecreet gaan projecten ter ondersteuning van de basisfuncties van musea en cultuurhistorische tentoonstellingen op in ontwikkelingsgerichte projecten.

II & hfdst. III	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Centrum voor Beeldexpressie ▪ Creatief Schrijven ▪ Danspunt ▪ Kunstwerkt ▪ Koor & Stem ▪ Poppunt ▪ Muziekmozaïek ▪ Vlamo ▪ Opendoek <p>en steunpunt (Forum voor Amateurkunsten)</p>
Decreet Sociaal-cultureel volwassenenwerk – titel IV	Gespecialiseerde vormingsinstellingen: Wisper vzw, Atelier Cirkel vzw, Halewynstichting vzw
Decreet (inter-)gemeentelijk en provinciaal jeugd(werk)beleid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokale/provinciale besturen en ambtenaren (jeugdconsulenten) ▪ Lokale jeugdverenigingen/-organisaties, jeugdraden, jeugd-/jongerencentra (bv. Kavka, Het Entrepot, ...), jeugd(muziek)ateliers, jeugdgroepen van lokale amateurkunstenorganisaties, jeugthuizen ▪ Jongeren 0-25 jaar ▪ VVJ (ondersteuning van lokale jeugdambtenaren) ▪ VVSG (ondersteuning van lokale bestuurders) ▪ OLPJ vzw (ondersteuning lokale participatie jeugd; lokale jeugdraden) ▪ Steunpunt Jeugd ▪ Vzw's gesubsidieerd via het Decreet op het Vlaams jeugdbeleid, die lokale groepen ondersteunen (bv. Chiro, KSJ-KSA-VKSJ vzw, Scouts en Gidsen Vlaanderen vzw, Crefi vzw, Mooss vzw, ...)
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst V ²² (participatie en communicatie - werkingmiddelen)	JAVI vzw, Ladda vzw, Het Ethercentrum (REC), vzw Jeugdwerknnet
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VI ²³ (internationaal - projectsubsidies)	Individuele jongeren (14-25 jaar) en amateurgroepen voor jongeren
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VII (jeugdcultuur ²⁴ - werkingmiddelen)	2- tot 3-jarig structureel gesubsidieerde verenigingen: Jeugd en Poëzie vzw, Kamo vzw, Kidscam vzw, Larf! vzw, vzw Piazza dell'Arte, Villanella vzw/De Kunstbende, zZmogh vzw

²¹ Voluit: Decreet van 22 december 2000 zoals gewijzigd, betreffende de amateurkunsten.

²² Hfdst V, Afd. II – werkingssubsidies verenigingen ‘participatie en informatie’ in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

²³ Hfdst. VI – Internationaal, Internationale jeugdculturele initiatieven: Art 29 §1, 5° in het Decreet van 29 maart 2002. Hfdst. IV, art. 40 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VII (jeugdcultuur ²⁵ - projectsubsidies)	Individuele jongeren (14-25 jaar) Verenigingen zonder winstoogmerk
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst IX ²⁶ (landelijk georganiseerd jeugdwerk)	Artforum vzw, Crefi vzw, Danskant vzw, Graffiti vzw, Jekino-Films vzw, Jeugd en Dans vzw, Koning Kevin vzw, Mooss vzw
HG33.19 – proeftuinen participatiebeleid jeugd (eenmalige werkmiddelen 2008)	Villa Basta vzw
Decreet jeugdverblijfcentra - hfdst. III (vzw ADJ)	Dharts (vormingscentrum Destelheide)

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat cultuureducatie in al zijn aspecten ruim aan bod komt binnen de beleidsvelden Cultuur en Jeugd, zowel impliciet als expliciet. Afhankelijk van de sector en de actor in kwestie zal er nadruk gelegd worden op een bepaalde invalshoek, doelstelling of werkwijze.

2.3 Maatregelen en actoren: een beschrijving op Vlaams niveau

2.3.1 Voor ‘jonge’ smakers en makers

Bij alle verenigingen in de jeugdsector staat ‘zelf doen en beleven’ voor en door kinderen en jongeren, al dan niet onder begeleiding, centraal in de manier waarop rond kunst- en cultuureducatie gewerkt wordt. Veelal eindigen workshops en cursussen in een product van de deelnemers of in een toonmoment aan een ruimer publiek. De meeste verenigingen zijn actief in de vrije tijd. Een aantal onder hen is ook werkzaam in de schooltijd. Allen kunnen, indien zij dat willen, samenwerken met bibliotheken, cultuurcentra, kunsthuizen, musea, theaters, de kunsteducatieve organisaties die via het kunstendecreet gesubsidieerd worden...

De doelgroep bestaat uit kinderen en jongeren van 3 tot en met 30 jaar²⁷. Sommige verenigingen richten zich ook tot de vorming van intermediären (beroepskrachten in de jeugdsector, (hoofd-)monitoren, leerkrachten in opleiding...) die nu en/of later rond creativiteit zullen werken met kinderen en jongeren.

²⁴ Hfdst. VII – jeugdcultuur, art. 31 – vzw’s die de bevordering van de artistieke expresie door de jeugd, of de ontsluiting van het (on)roerend erfgoed ten behoeve van de jeugd tot doel hebben (Decreet van 29 maart 2002). Kortweg kunst-/erfgoededucatieve vzw’s voor de jeugd. Hfdst. V, Afd. III – werkingssubsidies cultuureducatieve verenigingen in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

²⁵ Hfdst. VII – jeugdcultuur, art. 30 – jongeren die een artistiek product/project realiseren en verenigingen die een artistiek product/project voor en door jongeren realiseren in het Decreet van 29 maart 2002. Afd. IV, art. 39 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

²⁶ Hfdst. V, Afd. 1 – werkings- en projectmiddelen landelijk georganiseerde jeugdverenigingen in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

²⁷ Het decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008 definieert ‘jeugd’ in art. 2 als ‘personen tot en met dertig jaar , of een deel van deze bevolkingsgroep’.

2.3.1.1 Landelijk jeugdwerk - algemeen

De Vlaamse overheid stimuleert verenigingen zonder winstoogmerk die aan landelijk georganiseerd jeugdwerk²⁸ doen. De verschillende werkvormen die hieronder vallen, zijn jeugdbewegingen, jeugdhuizen/-clubs, speelpleinwerkingen, jongerenbewegingen (bv. politieke, syndicale, mutualistische), thematische of doelgroepgerichte organisaties. Verenigingen die onder deze noemer vallen, zijn in meer of mindere mate werkzaam rond begeleiding van lokale jeugdverenigingen, het ontwikkelen van een activiteitenaanbod voor de jeugd, de begeleiding of vorming van jeugdwerkers en productontwikkeling. Bijna al deze verenigingen zijn impliciet werkzaam rond maken en smaken van cultuur.

- Zo heeft de Chiro bv. een aparte **Dienst Artistieke Activiteiten** (Darta). Deze bestaat uit een team vrijwilligers dat ervaring heeft met dans, drama, beeldende kunst en muziek en met het begeleiden hiervan. Darta organiseert expressieve workshops voor leidingsploegen (kadervorming van (hoofd-)monitoren, instructeurs) en voor kaderleden.
- **JES** vzw (Jeugd en Stad, werkzaam in Antwerpen, Gent en Brussel) focust dan weer op jeugdcultuur in stedelijke context en heeft opnamestudio's. In het licht daarvan organiseert de vereniging vormingsactiviteiten m.b.t. muziek en multimedia.
- **Formaat** vzw (de koepelorganisatie van de jeugdhuizen) ten slotte geeft ook cursussen geluidstechnicus, boombal, folkmuziek...

De meeste andere verenigingen huren een kunst-/cultuureducatieve vereniging in om workshops, ateliers of initiaties te geven. Dit gebeurt zowel voor de deelnemende kinderen en jongeren als in functie van kadervorming (cursussen (hoofd-)monitor, instructeur).

2.3.1.2 Landelijk jeugdwerk - gespecialiseerd in cultuureducatie

Een aantal verenigingen dat als landelijk georganiseerd jeugdwerk gesubsidieerd wordt, heeft kunst-/cultuureducatie – vanuit het perspectief van maken – als hoofdplicht of 'thema' van de werking. Allemaal bieden ze kinderen en jongeren expliciet de kans op het maken van kunst en cultuur d.m.v. initiatie, workshops, cursussen... De ene heeft een uitgesproken discipline waarop ze zich focust, de andere biedt dan weer een brede waaier aan disciplines aan.

- **Artforum** vzw is een vereniging die kinderen, jongeren en jonge kunstenaars de kans geeft om actief en/of receptief deel te nemen aan professioneel omkaderde kunst- en cultuuractiviteiten en -projecten die zich binnen het brede werkveld van het kunstzinnige, kunsteducatieve, sociaalartistieke en/of artistieke bewegen.
- **Crefi** vzw promoot spel en spelen bij kinderen en jongeren en dit in het licht van creativiteit en met aandacht voor participatie, omgeving en samenleven.
- **Danskant** vzw zorgt voor de verspreiding van dans, muziek en beweging als educatieve en actieve cultuurbeleving met als doel de persoonlijkheidsontplooiing, maatschappelijke integratie en participatie onder kinderen en jongeren te bevorderen.

---

²⁸ Hfdst. IX van het Decreet op het Vlaams jeugdbeleid van 29 maart 2002, zoals gewijzigd op 8 juli 2005.

Dit decreet definieert jeugdwerk als 'sociaal-cultureel werk op basis van niet-commerciële doelen voor of door de jeugd (3-30 jaar) in de sfeer van de vrije tijd, onder educatieve begeleiding en ter bevordering van de algemene en integrale ontwikkeling van de jeugd die daaraan deelneemt op vrijwillige basis'.

In het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008 staat deze definitie in art. 2. In het nieuwe decreet worden deze organisaties 'landelijk georganiseerde jeugdverenigingen' genoemd (Hfdst. V, Afd. I).

- **Graffiti** vzw wil kinderen en jongeren ruimte en middelen aanbieden om op een creatieve manier met diverse (alternatieve) communicatievormen te experimenteren.
- **Jekino-Films** vzw wil kinderen, jongeren en jeugdverantwoordelijken begeleiden en helpen in de ontwikkeling van een gezonde kritische houding t.o.v. de krachtige invloed van de diverse (audiovisuele) media.
- **Jeugd en Dans** vzw propageert bij de jeugd de amateurdans in heel haar verscheidenheid door zelf activiteiten te organiseren en te begeleiden, en informatie en documentatie te verstrekken.
- **Koning Kevin** vzw ziet haar kernopdracht in het stimuleren en het ontwikkelen van een speelse, creatieve en muzische ('kunstzinnige') houding.
- **Mooss** vzw stelt zich de actieve kunsteducatie (het leren van, over en met de kunsten via actieve werkvormen) tot doel. Zelf doen, dus de eigen expressieve activiteit, stelt de vereniging centraal. Daarnaast is er ook ruimte voor beschouwende kunsteducatie bij bestaande kunstmanifestaties. Mooss vzw werkt voor kinderen, jongeren en hun begeleiders.

Ook deze verenigingen kunnen projectsubsidies aanvragen, waar al dan niet wordt ingetekend op het maken en smaken van kunst en cultuur.

2.3.1.3 Experimenteel jeugdwerk en cultuureducatie

Daarnaast kunnen verenigingen als experimenteel jeugdwerk²⁹ voor een maximale periode van 36 maanden subsidies voor experimentele initiatieven aanvragen. Hier moet de vereniging inspelen op nieuwe ontwikkelingen en behoeften die zowel binnen het jeugdwerk als bij de jeugd leven. Bovendien moeten ze methodisch of inhoudelijk vernieuwend werken. Ook hier kunnen organisaties intekenen op recente tendensen en methodieken op het vlak van kunst-/cultuureducatie. Het Ethercentrum vzw (REC Radiocentrum) is ooit via deze regelgeving van start gegaan met zijn werking.

2.3.1.4 Jeugdwerk gericht op participatie en informatie

Om de participatie van de jeugd aan het beleid van overheden, publieke en private organisaties en instellingen te bevorderen, om de positieve beeldvorming over de jeugd te stimuleren en om tegemoet te komen aan de informatiebehoeften van of over de jeugd, kent de Vlaamse overheid 3-jarige werkingmiddelen toe aan verenigingen zonder winstoogmerk³⁰.

- Verenigingen als **CJP** vzw en **Ladda** vzw informeren respectievelijk jongeren over het culturele aanbod in Vlaanderen en geven workshops en lezingen over jeugdcultuur.
- **Use-It** vzw informeert jongeren over steden in Vlaanderen en het (cultureel) aanbod daar.
- Het **Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen** vzw stimuleert haar doelgroep om deel te nemen aan het cultureel aanbod enerzijds, maar ook om zelf creatief en artistiek uiting te geven aan hun cultuur.
- **Jeugdwerknet** vzw geeft multimediovormingen aan beroepskrachten en vrijwilligers van jeugdverenigingen.

---

²⁹ Afd. IV, art. 37 van het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008 heeft het over 'experimentele jeugdwerkinitiatieven'.

³⁰ Hfdst. V van het Decreet op het Vlaams jeugdbeleid. Hfdst. V, Afd. II – werkingssubsidies verenigingen 'participatie en informatie' in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

- Verenigingen als **Javi tv** en **Het Ethercentrum** vzw (REC Radiocentrum) stimuleren kinderen en jongeren om rond het audiovisuele en multimediale actief aan de slag te gaan.

Deze verenigingen worden gesubsidieerd voor hun werking in school- en/of vrije tijd.

Naast werkingsmiddelen kunnen vzw's ook projectsubsidies aanvragen. Ook hier kan al dan niet ingespeeld worden op informatie- en communicatiebehoeften m.b.t. kunst en cultuur.

2.3.1.5 Cultuureducatieve verenigingen voor de jeugd

Om de culturele competentie van de jeugd te verhogen, om de creativiteit van de jeugd te stimuleren en om de participatie van de jeugd aan het cultuuraanbod te verhogen, kent de Vlaamse overheid 3-jarige werkingssubsidies toe aan cultuureducatieve verenigingen zonder winstoogmerk³¹.

Deze verenigingen zetten in hoofdzaak activiteiten op waarbij de jeugd individueel of in groep leert omgaan met artistieke expressiemogelijkheden of vormen van erfgoed. Ze worden gesubsidieerd voor hun werking in school- en/of vrije tijd. Alle vzw's die via dit luik gesubsidieerd worden zijn expliciet met maken bezig.

- **Jeugd en Poëzie** vzw zet jongeren aan tot het lezen en schrijven van Nederlandstalige poëzie. Daartoe stimuleert en begeleidt ze kinderen en jongeren die met poëzie bezig zijn en de intermediaren die met jongeren werken.
- **Kamo** vzw wil d.m.v. actieve kunsteducatie kinderen een aantal vaardigheden meegeven. De vzw werkt interdisciplinair en wil bemiddelaar zijn tussen kunstenaars, hun werk en kinderen.
- **Kidscam** vzw organiseert workshops animatiefilm voor kinderen en jongeren. de gerealiseerde films worden als resultaat steeds afgewerkt en naar buiten gebracht.
- **Larf!** vzw realiseert sociaalartistieke theaterprojecten met en voor jongeren. Theater als confronterend en multidisciplinair medium is haar middel om kunsteducatieve projecten te verwezenlijken.
- Vzw **Piazza dell'Arte** is een mobiele multidisciplinaire educatieve kunstorganisatie die elke jongere de kans wil geven om zich ten volle creatief te ontplooiën d.m.v. multimediale technieken.
- **Villanella vzw/De kunstbende**. De Kunstbende is een wedstrijd in kunst voor iedereen van 13 tot 19 jaar, waar jongeren elkaar kunnen uitdagen in diverse categorieën en disciplines. Kunstbende-Deluxe is een kunst-/cultuureducatief traject dat wordt opgezet voor de finalisten en winnaars van De Kunstbende.
- **zZmogh** vzw is een kunsteducatieve jeugddienst met een gevarieerd aanbod aan muzisch-creatieve activiteiten en spelen voor scholen en jeugdverenigingen.

2.3.1.6 Projectsubsidie voor jeugdcultuur

Daarnaast kunnen zowel vzw's als individuele jongeren (14-25 jaar) projectsubsidies aanvragen om een jeugdcultureel project of product voor en door kinderen en jongeren te realiseren³².

---

³¹ Hfdst. VII van het decreet op het Vlaams jeugd beleid, art. 31. Hfdst V, Afd. III – werkingssubsidies cultuureducatieve verenigingen in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

³² Hfdst. VII van het decreet op het Vlaams jeugd beleid, art. 30. Hfdst. V, Afd. IV, Art. 39 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

Hierbij wordt voorrang gegeven aan artistieke producten/projecten die inspelen op de meest actuele tendensen binnen de jeugdcultuur, die blijk geven van een eigen artistieke en creatieve aanpak en die voor de Vlaamse Gemeenschap een uitzonderlijke relevantie bezitten. Individuele jongeren krijgen zo de kans om als maker of als smaker expliciet een kunst-/cultuurproject uit te werken. Vzw's worden uitgenodigd om artistiek, creatief of cultuureducatief een project voor en door jongeren uit te werken. Daarbij staat vooral maken centraal.

Er is ook de mogelijkheid voor individuele jongeren (14-25 jaar) of amateurgroepen voor jongeren om projectsubsidies aan te vragen voor internationale jeugdculturele initiatieven³³. Hierbij gaat het expliciet om maken van kunst/cultuur.

2.3.1.7 Ondersteunende en flankerende instellingen

Afgezien van de uiteenlopende verenigingen, zijn er nog een aantal andere actoren in meer of mindere mate bezig rond cultuureducatie, specifiek gericht op de jeugd.

- Het **Vlaams InformatiePunt**³⁴ coördineert en ondersteunt het lokale en algemene informatiebeleid en zorgt ervoor dat elke jongere toegang heeft tot alle mogelijke informatieproducten. Impliciet is het dus werkzaam rond het smaken van cultuur. Deze vzw kan dus ook informeren over en toeleiden naar een cultureel aanbod en actoren, bv. concerten, theaters, fuiven, musea, cultuureducatieve workshops...
- Het **Steunpunt Jeugd**³⁵ heeft als opdracht de praktijkontwikkeling, de praktijkondersteuning en het informeren van en over de jeugdsector. Het is een organisatie die als doel heeft een bijdrage te leveren aan het optimaal functioneren van de jeugdsector op alle niveaus en in al zijn aspecten. Het steunpunt zal de kennis en meningsvorming over jeugdbeleid en jeugdwerk/jeugdsector bevorderen, zowel op nationaal als op internationaal vlak. Dit alles kan het ook doen met een focus op kunst- en cultuureducatie.
- Via de subsidielijns 'proeftuin participatiebeleid jeugd'³⁶ ontvangt **Villa Basta** vzw, een jongerenwerkplaats rond jeugdcultuur, in 2008 werkingsmiddelen. De vereniging richt zich tot -30-jarigen en doet expliciet aan kunst- en cultuureducatie. In verschillende disciplines (woord, beeld, beweging, audiovisuele kunsten, multimedia) worden cursussen en workshops gegeven. Jongeren worden daarnaast ook gestimuleerd om eigen artistieke producties of projecten op het getouw te zetten en krijgen daartoe van de vereniging een podium.
- Via de subsidiëring van de vzw **Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme** (ADJ)³⁷ wordt Dharts – de interne kunst- en cultuureducatieve dienst van het Vormingscentrum Destelheide – gesubsidieerd om enerzijds infrastructuur en anderzijds know-how ter beschikking te stellen van kinderen en jongeren, de jeugdsector, het onderwijs en geïnteresseerde gebruikers. Dharts organiseert, al dan niet in samenwerking met

---

³³ Hfdst. VI van het decreet Vlaams jeugdbeleid, Internationale jeugdculturele initiatieven, art. 29 §1, 5°. Hfdst. V, Afd. IV, art. 40.

³⁴ Reglement noch decreet vormen de basis. De middelen voor het VIP werden vastgelegd op de basisallocatie HG 33.17. Hfdst. IV, art. 17 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2007 regelt de subsidiëring van het VIP. Wat betreft het aanvragen van werkingssubsidies treedt het decreet in werking vanaf 1 januari 2009.

³⁵ Hfdst. IV van het decreet op het Vlaams jeugdbeleid. Hfdst. IV, art. 15 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid van 18 juli 2008.

³⁶ Reglement noch decreet vormen de basis. De middelen voor proeftuinen participatiebeleid jeugd werden vastgelegd op de basisallocatie HG33.19.

³⁷ Hfdst. III van het decreet jeugdverblijfcentra.

derden, ook eigen kunst- en cultuureducatieve activiteiten, zoals bv. de Zomeracademie.

2.3.2 Voor ‘jonge en volwassen’ smakers en makers

Het sociaal-cultureel werk groepeerd tal van organisaties en initiatieven die aandacht hebben voor kunst- en cultuureducatie in de vrije tijd. Alle streven ze gedeeltelijk dezelfde doelstellingen na, namelijk het bijbrengen van artistieke vaardigheden en cultureel begrip en het creëren van persoonlijke, sociale en culturele uitingsmogelijkheden. Dit komt bij de één al meer tot uiting dan bij de andere. Bij sommige organisaties maakt kunst- en cultuureducatie deel uit van een bredere werking, bij anderen is het de “core business” en bestaansreden van de organisatie.

2.3.2.1 Amateurkunsten

Meer en meer jongeren en volwassenen beoefenen in hun vrije tijd één of meerdere kunstvormen zoals theater, dans, audiovisuele of beeldende kunst, muziek of literatuur. Het aantal Vlamingen dat een kunstzinnige hobby beoefent, loopt op tot een kwart van de Vlaamse bevolking. Dat komt overeen met anderhalf miljoen mensen verspreid over alle geografische regio's³⁸. Dit is een duidelijke indicatie dat in dit veld heel wat ‘makers’ actief zijn die zelf kunsten creëren. Uiteraard nemen de amateurkunstenaars van tijd tot tijd ook zelf deel aan culturele activiteiten. Deze kennismaking met nieuwe initiatieven, kunstgenres of groepen kunnen de deelnemers opnieuw inspireren om zelf aan de slag te gaan als deelhebber.

De amateurkunstensector, opgedeeld in negen subdisciplines en evenveel landelijk erkende organisaties³⁹, richt zich in de eerste plaats tot de actieve kunstenbeoefenaar. Dit kan gaan om individuen, maar ook om groepen en organisaties, netwerken of tijdelijke samenwerkingsverbanden. Eén factor hebben deze ‘liefhebbers’ alvast gemeen: de ‘goesting’ om op creatieve wijze aan de slag te gaan en daarbij zowel artistieke als sociale componenten te valoriseren. Via een gericht doelgroepenbeleid tracht de sector ervoor te zorgen dat iedereen de kans krijgt om via kunstbeoefening (d.i. deelhebben) en via kunstbeleving (d.i. deelnemen) zijn creatieve vermogens aan te scherpen en zichzelf verder te ontplooien.

De **negen landelijke organisaties** vervullen hierbij een belangrijke ondersteunende, dienstverlenende, adviserende en coördinerende rol voor hun genre. Hun aanbod is rijk en divers. Het zijn informatiecentra voor alle beoefenaars. Verschillende organisaties hebben een open documentatiecentrum. Ook de interactieve websites en gespecialiseerde tijdschriften passen in dit breed oriënterend kader. Verder ontwikkelt de sector zelf documentatie- en werkmateriaal dat op de noden en behoeften van de gebruikers is afgestemd. Het streven naar een artistieke kwaliteitsverhoging staat daarbij vaak centraal. Via wedstrijden allerhande kunnen groepen en individuen hun prestaties ook meten. Publieksgerichte evenementen en festivals, al dan niet vernieuwend en internationaal of intercultureel getint, zijn een andere manier om hun kunnen te etaleren.

---

³⁸ Participatiesurvey 2003-2004

³⁹ Momenteel zijn op het decreet van 22 december 2000 betreffende de amateurkunsten volgende organisaties erkend: Opendoek, Danspunt, Kunstwerk(t), Centrum voor Beeldexpressie, Vlamo, Koor&Stem, Poppunt, Muziekmozaïek en Creatief Schrijven.

De vraag naar artistieke, organisatorische en technische begeleiding is groot en schommelt in 2007 van 90 tot 2.112 uur per organisatie. Het aantal georganiseerde cursussen gaat in dat jaar van 39 tot 3085. De vorm en het aanbod variëren sterk van discipline tot discipline. Kunsteducatie gaat over veel meer dan kennisoverdracht of het aanleren van technische vaardigheden. Het gaat ook om het stimuleren van de eigen creativiteit, over creatie, competentie, beoefening, beleving enz. De amateurkunstensector bevindt zich dan ook op het kruispunt van het kunstenbeleid en een sociaal-cultureel beleid waardoor gemeenschapsvorming en kunsteducatie elkaar ontmoeten. Vaak is het leertraject eerder vrij en ligt de focus op informeel leren en niet-formeel leren waarbij het afgelegde traject minstens even belangrijk is als het behaalde resultaat.

De sector laat wel een grote keuzevrijheid toe. Zo zijn er tal van instapcursussen en initiaties, individuele begeleidingen, kaderdagen en bijscholingsweekends, masterclasses, vormingspakketten, coachingsprojecten, stages en studiemomenten, workshops, cursussen op maat, vervolgentrajecten en ga zo maar door. De negen erkende, landelijke organisaties vullen het aspect kunst- (en cultuur)educatie elk op hun eigen manier in:

- Het **Centrum voor Beeldexpressie**, het aanspreekpunt voor al wie niet-beroepsmatig actief is met film, foto en multimedia, wil ondermeer op lokaal niveau de kwaliteitsbevorderende begeleidingen intensifiëren en meer externe lesgevers uit het artistieke en professionele circuit inschakelen. Naast de organisatie van instap- en initiatiecursussen, reiken ze educatieve pakketten en concrete werkinstrumenten aan. Enkele praktijkvoorbeelden van kunsteducatieve vormen zijn: instapcursussen film/foto, de technische vorming voor cineasten/fotografen, vorming rond inhoudelijk-expressieve kracht van beeldtaal, vormingsactiviteiten voor juryleden en lesgevers, kwaliteitsgerichte begeleidingen met het oog op verbetering van technische en/of artistieke vaardigheden, fotomappen, enz.
- **Creatief Schrijven**, het aanspreekpunt voor wie individueel of in groepsverband, niet-beroepsmatig schrijft, heeft een ondersteunende, dienstverlenende, adviserende en coördinerende rol voor al wie actief is in de letteren en vooral schrijven. Creatief Schrijven biedt schrijfcursussen aan. In dit vormingsaanbod staan schrijfplezier, respect voor ieders stijl en ontmoeting met andere schrijvers voorop. Voorbeelden zijn: scenarioschrijven, initiatie gedichten, kortverhalen, basiscursussen en masterclasses. Daarnaast loopt een systeem van individuele manuscriptbegeleiding en schrijfgroepen krijgen concrete ondersteuning. Creatief Schrijven verzorgt ook cursussen op aanvraag en schrijfprogramma's op maat. De opleiding docent creatief schrijven focust op kennis, vaardigheden, didactiek en de methodiek om 'het creatief schrijven in groep' te verwerven.
- **Danspunt** bevordert als landelijke overkoepelende organisatie de artistieke kwaliteit van amateurdans in Vlaanderen en Brussel en heeft oog voor het maatschappelijke belang ervan. Bij Danspunt ligt de nadruk op de toepassing van deze kunstdiscipline in de praktijk. Danspunt organiseert korte en langlopende vormingsactiviteiten voor dansdocenten, choreografen en gevorderde dansers die actief zijn in de amateurdanswereld. Maar individuele amateurdansers en amateurdansgroepen worden niet vergeten. Danspunt onderscheidt zelf: workshops om een methodiek/techniek te ervaren, kaderdagen en weekends met oog voor repertoirevernieuwing en -uitbreiding binnen een bepaald dansgenre, infosessies met een verrijkende en theoretische uiteenzetting door deskundigen en masterclasses waarbij een dansdeskundige met (internationale) uitstraling uitleg geeft over zijn artistieke en/of didactische visie aan

de hand van praktijkvoorbeelden. Tot slot zijn er ook vormingspakketten in samenwerking met andere organisaties.

- **Kunstwerkt**, het aanspreekpunt voor iedere geïnteresseerde in de beeldende amateurkunsten, wil via acties, activiteiten en samenwerking kansen bieden, voorwaarden optimaliseren en een positief klimaat scheppen voor de actieve kunstbeoefenaar in Vlaanderen. Het wil stimuleren, informeren, ondersteunen en samenbrengen met als doel de kunstbeleving en kunstpraktijk verder te ontplooiën. Bij Kunstwerkt komt naast kunstbeoefening, ook kunst- en cultuureducatie in zijn geheel meer in beeld. Enkele voorbeelden zijn: begeleide atelierbezoeken waarbij deelnemers kunnen kennismaken met het werk van kunstenaars en kunsttechnieken. Bij de cursussen en workshops staat de praktijk centraal. Hier kan men een nieuwe techniek uitproberen, een andere benadering van kunst beoefenen leren kennen of uw vakkennis bijshaven. Daarnaast bieden zij cursussen op maat aan. E-ateliers en masterclasses ten slotte krijgen input van professionele kunstenaars.
- **Koor & Stem** dat de koorzang en het zingen in Vlaanderen begeleidt en ondersteunt, legt zich voor de kunstbeoefening toe op cursussen, koorweekends voor gezinnen, 'Bachdagen', zangavonden, koorateliers, dirigentenopleidingen i.s.m. deeltijds kunstonderwijs en op navormingscursussen, muzische projecten in kleuterscholen, koorcoaching (rond stemvorming, koorliteratuur, instrumentale begeleiding en scenisch advies) enz. Koor & Stem ontwikkelt samen met de provincie opleidingstrajecten voor dirigenten, koren, zangers en geïnteresseerden. Verder is er aandacht voor opleiding van zangers in het onderwijs, waaruit projecten als Attakatamoeva, KoorAcademie, Kuimbo Wimbo voortvloeiden.
- **Muziekmozaïek** wil al wie in groepsverband individueel, niet-beroepsmatig folk en jazz beoefent of erin geïnteresseerd is, samenbrengen en ondersteunen. Muziekmozaïek heeft projecten als Flanders Ethno (uitwisseling muziekcultuur incl. zang en dans), stage traditionele volksmuziek per leeftijdsgroep, cursus partituren schrijven met de computer, initiaties didgeridoo, enz. Verder krijgen alle aangesloten groepen de mogelijkheid om een deskundige uit te nodigen die de groep kan helpen bij het uitwerken van arrangementen, het verzorgen van de optredens, het voorbereiden van opnames, e.d.
- **Opendoek**, de koepelorganisatie die meer en beter amateurtheater nastreeft, zodat iedereen zich door actieve en passieve theaterbeleving sociaal en artistiek kan ontplooiën, richt zich op aangepaste ondersteuning zoals het uitwerken van het schooltoneel. Voorbeelden van vorming en begeleiding zijn: cursussen op maat voor decor, grime, licht, kostumering, verhalen vertellen. Cursussen acteren of regisseren, spelcoaching, theatertentenkamp of workshops voor jeugd vallen eveneens onder de noemer kunsteducatie.
- **Poppunt** werkt aan het maximaliseren van kansen voor beginnende en semi-professionele muzikanten en dj's uit pop, rock, dance en aanverwante muziekgenres. Poppunt werpt zich op als bondgenoot en steunpunt voor alle andere organisaties uit het popveld. Deze organisatie stuurt vooral aan op de kunstbeoefening in de actieve zin van het woord, denken we bijvoorbeeld aan concrete tipboekjes en de organisatie van studiemomenten samen met Canon Cultuurcel. Muziekeducatie komt verder tot uiting in geluidstechniek, muzikaal ondernemerschap, dj-skills, drum masterclasses, dans versus muziek, podiumprésence, kindermuziekatelier... Poppunt stelt dat de uitbreiding in het aanbod van popeducatie een trend is van de laatste jaren. Zowat elke provincie heeft minimum één muziekcentrum met ondermeer een vormingsaanbod. Poppunt tracht zicht te houden op deze bestaande structuren en waar nodig door te verwijzen naar bestaande vormingsinitiatieven.

- **Vlamo** organiseert, structureert, begeleidt en ondersteunt alle actoren, actief in het werkveld van de instrumentale amateurmuziekbeoefening, teneinde hen een zo groot mogelijke muzikale, culturele en sociale zelfontplooiing en voldoening te bezorgen, zowel individueel als in groep. Vlamo acht het niet zijn opdracht om basisvorming in de muziek aan te bieden. Daartoe beschikt Vlaanderen over een breed netwerk van instellingen voor deeltijds kunstonderwijs. Daarnaast organiseren sommige muziekverenigingen een eigen vorm van opleiding. Muziekeducatieve organisaties bieden vormingspakketten aan, die ook een deel van de amateurmuzikanten aantrekken. Vlamo zelf legt zich toe op onder andere cursisten orkestdirectie die stage lopen in diverse orkesten, deskundige artistieke ondersteuning door dirigenten en componisten met het oog op kwaliteitsverbetering van een concert, wedstrijd, muziekkampen, workshops voor instrumentengroepen en play-ins.

Deze differentiëring tussen de bovenstaande landelijke organisaties laat amateurkunstenaars toe om zowel in de diepte als in de breedte bij te scholen zonder daarbij aan te sturen op arbeidsmarktgerichte competenties. Samenwerkingsverbanden en overleg, zowel over de verschillende kunstdisciplines als over de sectorgrenzen heen, bijvoorbeeld met het deeltijds kunstonderwijs, werken dikwijls inspirerend en versterkend. In dit kader vervult het steunpunt, het **Forum voor Amateurkunsten**, een coördinerende rol. Deze organisatie streeft er ook naar de uitstraling van de amateurkunstensector te bevorderen en bijvoorbeeld door de Week van de Amateurkunsten nog meer mensen aan te zetten met hun werk naar buiten te treden. Het **Vlaams Huis voor Amateurkunsten** in Brussel stimuleert dan weer de Brusselse amateurkunstenwerking.

2.3.2.2 *Sociaal-cultureel werk voor volwassenen*

Ook de sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk biedt tal van informele en niet-formele contexten waarin o.a. aan kunst- en cultuureducatie wordt gedaan. Deze sector kenmerkt zich als het ware door haar multifunctionele karakter. Kunst- en cultuureducatie in een niet-formele context draagt immers niet alleen bij tot het verhogen van de culturele competentie en participatie van mensen (= culturele functie), maar ook tot actief en bewust burgerschap, tot meer zingeving en maatschappelijk begrip, tot een ongedwongen en tegelijk toch vormende vrijetijdsbesteding en tot het plezierig verkennen van de eigen creatieve mogelijkheden. De culturele functie wordt bovendien op verschillende manieren ingevuld afhankelijk van de doelstellingen van de organisatie. Vaak is deze functie ook inherent verweven met de educatieve en gemeenschapsvormende functie. Bij vormingsinitiatieven wordt dan ook veel nadruk gelegd op het persoons- en/of maatschappijgerichte karakter.

Het decreet betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk vormt de basis waarop zowel verenigingen, bewegingen als vormingsinstellingen en volkshogescholen gesubsidieerd worden.⁴⁰ Met een breed spectrum aan (laagdrempelige) initiatieven tracht men een groot en gevarieerd publiek te bereiken. Een aantal meer gespecialiseerde organisaties bieden ook vervolgmodes aan en leggen linken naar andere sectoren. Sociaal-culturele organisaties richten zich hierbij zowel tot smakers als tot makers.

Het gros van de **sociaal-culturele verenigingen** die in een aanbod kunst-en cultuureducatie voorzien, beperken zich eerder tot een kennismaking met een culturaanbod o.a. door het

---

⁴⁰ Momenteel worden via dit decreet 56 verenigingen, 31 bewegingen, 27 landelijke vormingsinstellingen en 13 regionale volkshogescholen gesubsidieerd.

organiseren van een uitstap, een bezoek aan een tentoonstelling, een concert of een lezing. In bepaalde gevallen zetten zij zelf initiatieven op poten (vb. poëziewedstrijden...). Bij de meeste verenigingen is er eerder impliciete aandacht voor cultuureducatie. Verenigingen proberen hun leden vooral aan te zetten tot het “beleven” van cultuur (= smaken). Sommige verenigingen met specifieke thema’s en missies, zoals Amnesty International, Unizo, VELT, VOS, de Holebifederatie zien culturele activiteiten als een middel om hun gedachtegoed uit te dragen. Bij een aantal verenigingen is cultuureducatie expliciet als doelstelling aanwezig, bv. bij de “**cultuurfondsen**”: Davidsfonds, Masereelfonds, Vermeylenfonds... Bij het Masereelfonds draait het aanbod om vorming en debat. Voor het Davidsfonds zijn kunst, geschiedenis en taal belangrijke accenten in hun culturele aanbod. Het Vermeylenfonds organiseert ondermeer wedstrijden en tentoonstellingen voor amateurkunstenaars. Net als verenigingen organiseren migrantenverenigingen een brede waaier aan activiteiten. Vaak staan ze in verband met het specifieke culturele erfgoed van de migranten.

De thema’s van een aantal sociaal-culturele **bewegingen** vinden aansluiting bij kunst en cultuur en zodoende organiseren ook zij occasioneel educatieve activiteiten rond kunst- en vooral rond brede cultuurbeleving. Het aandeel van kunst- en cultuureducatie binnen het geheel van de werking van de bewegingen blijft echter klein.

2.3.2.3 Regionale volkshogescholen

De dertien **regionale volkshogescholen** die Vlaanderen rijk is, zijn vanuit hun brede opdracht occasioneel ook betrokken bij kunst- en cultuureducatieve initiatieven. Elk van de dertien volkshogescholen dient immers in te spelen op de behoeften van de inwoners uit zijn eigen regio, enerzijds door een eigen aanbod te voorzien al dan niet in samenwerking met anderen en anderzijds door het aanbod in de regio op elkaar af te stemmen zodat het beter inspeelt op mogelijke lacunes. In de praktijk kunnen we dan ook een grote variatie aan activiteiten vaststellen, waaronder activiteiten op het vlak van kunst- en cultuureducatie. Vaak ligt er een klemtoon op vernieuwende of experimentele projecten en/of werkvormen. De volkshogescholen organiseren in principe geen gespecialiseerde cursussen, eerder laagdrempelige initiatieven voor het grote publiek of initiatieven waarmee ook niet-evidente doelgroepen bereikt kunnen worden, zoals bv. een sociaalartistiek schrijfproject met laaggeschoolden, een vormingsaanbod rond ‘leren kijken naar beeldende kunst’, artistieke ateliers, een info-avond over een componist in combinatie met het bijwonen van een concert...

2.3.2.4 Gespecialiseerde vormingsinstellingen

- **Wisper** vzw is een vormingsorganisatie voor kunst- en cultuureducatie en wil bij mensen en groepen de zin en het vermogen opwekken, versterken en verdiepen om kunst in al haar uitingen te leren kennen, aan te voelen, te waarderen, te beleven en te beoefenen. Om deze educatieve opdracht te vervullen biedt Wisper een vormingsaanbod aan voor de verschillende kunstdisciplines (beeldende kunst, dans, literatuur, muziek, theater en audiovisuele kunsten) d.m.v. een diversiteit van educatieve werkvormen (workshops, jaarreeksen, opleidingen... zowel residentieel als niet-residentieel) voor volwassenen.
- Ook **Atelier Cirkel** vzw wil volwassenen stimuleren om hun persoonlijke creativiteit te ontwikkelen door het organiseren van creatieve en artistieke cursussen op het vlak van beeldende kunst (vnl. cursussen keramiek) en dit te plaatsen in het perspectief van hun sociale omgeving. Het is eveneens de bedoeling om zowel door individueel werk

als door het samenwerken in groepsverband de ontwikkeling van de eigen identiteit te bevorderen, alsook een kritische levensvisie. Atelier Cirkel organiseert hiervoor een aanbod via verschillende formules en op verschillende niveaus.

- **Halewynstichting** organiseert vormingswerk voor permanente muzikeducatie met als doel het actief musiceren te stimuleren, het algemene musiceerniveau te verbeteren en nieuwe en/of recente muziekstijlen te ondersteunen. De werking vertrekt vanuit een collectieve, actieve en creatieve participatie van alle deelnemers. Alle muziekgenres komen hierbij aan bod (klassiek, jazz, popmuziek...). Er worden cursussen en workshops georganiseerd op verschillende niveaus (initiatie – basis – gevorderden), zowel muziektheorie, als -praktijk.
- **Amarant** vzw focust dan weer eerder op kunstbeschouwing en -beleving vanuit educatief oogpunt door het organiseren van cursussen, uitstappen, rondleidingen en reizen. Amarant biedt een vormingsaanbod aan op verschillende niveaus (initiërende, verdiepende en specialistische initiatieven) om vaardigheden te ontwikkelen om kunst in al zijn uitingen te beleven en te waarderen. Verschillende disciplines komen hierbij aan bod: beeldende kunsten, architectuur, toegepaste kunst, fotografie, film, muziek, filosofie (ruime culturele context)...

Jaarlijks worden door deze 4 organisaties meer dan 10.000 uren vorming gerealiseerd. Bij een aantal andere gespecialiseerde vormingsinstellingen, zoals Universiteit Vrije Tijd Davidsfonds vzw en U.P.V. vzw, staat de culturele functie centraal in hun werking omwille van het thema waarin zij gespecialiseerd zijn.

Ook de **vormingsinstellingen voor personen met een handicap** (waaronder Handicum vzw, Tievo vzw...) bieden specifiek voor hun doelgroep o.a. cursussen aan, waar hetzij kunstbeoefening, hetzij kunstbeleving centraal staat.

2.3.2.5 Gespecialiseerde openbare bibliotheken

- **Luisterpunt**, de bibliotheek voor blinden, slechtzienden en personen met een leesbeperking, is opgericht om een kwaliteitsvolle, klantgerichte dienstverlening uit te bouwen en een significante verhoging van de doelgroep te bereiken. Naast het aanbieden van een gediversifieerde collectie in de diverse aangepaste leesvormen (brailleboeken, luisterboeken en -tijdschriften) voorziet Luisterpunt ook in de vorming en de begeleiding van ergotherapeuten, animatoren, vrijwilligers van de Zorgbib Rode Kruis-Vlaanderen, vrijwilligers OKRA en S-Plus...
- **Zorgbib Rode Kruis-Vlaanderen** bouwt een dienstverlening uit voor bewoners van ziekenhuizen maar ook van zorginstellingen, rusthuizen, psychiatrische instellingen en opvangcentra voor asielzoekers die niet in de mogelijkheid zijn om boeken te ontlenuen in een lokale bibliotheek. Om aan de noden van deze doelgroepen tegemoet te komen, zijn er vele vrijwilligers die boeken naar hen toebrengen. Deze dienst is ook méér dan een bibliotheek-aan-bed. Voorleesmomenten en andere sociale contacten vormen een belangrijk onderdeel van de werking.

2.3.2.6 Circuskunsten

Ook binnen het circus wordt aan cultuureducatie gedaan met het oog op het smaken en maken van – in dit geval – circuskunsten. Dat uit zich voornamelijk in allerlei vormings- en opleidingsmogelijkheden en de ondersteuning van circusateliers door het Circuscentrum. Zo heeft het Circuscentrum als opdracht o.a. ondersteuning bieden aan amateur- en

semiprofessionele beoefenaars en liefhebbers van de circuskunsten door het ontwikkelen en/of aanbieden van (werk)materialen, maar ook het organiseren van publieksgerichte evenementen, het geven van artistieke, organisatorische en technische begeleiding aan de aangesloten lokale circusateliers, de ondersteunde amateursproducties en de geïnitieerde opleidingen/educatieve initiatieven, het organiseren van opleidingscursussen voor docenten in de circuskunsten, een actieve rol spelen in de ontsluiting van het circuserfgoed enz.

2.3.2.7 Kunsteducatieve organisaties en projecten binnen het Kunstendecreet

Bij kunsteducatie in het kader van het Kunstendecreet staan de kunsten centraal in de werking. Dit wil zeggen: kennismaken met de kunsten, beleven van de kunsten, tot beter begrip van de kunsten komen en de link met het artistieke veld behouden. Een van de basisvoorwaarden (criteria) is de samenwerking met kunstenaars en met organisaties voor de kunsten. Kunsteducatie is nieuwsgierig maken naar de kunsten. Dit kan actief (door zelf kunsten te beoefenen) of passief (dit wil zeggen kennismaken met de kunsten, kunsten beleven, enz). Het verschil met het sociaal-culturele volwassenenwerk en de jeugdsector bestaat hierin dat in deze laatste werkgebieden de persoonsvorming voorop staat en dat de kunsten een middel kunnen zijn om die persoonsvorming te ontwikkelen.

Kunsteducatie is verder complementair aan het aanbod in het reguliere kunstonderwijs. Het is geen alternatieve kunstschool maar eerder een aanvulling en een versterking voor de culturele ontwikkeling binnen het reguliere (kunst)onderwijs.

Volgende **kunsteducatieve organisaties** worden vanaf 2006 structureel ondersteund:

- **Aifoon** is een audiovisuele kunsteducatieve organisatie die de nadruk legt op het auditieve binnen het audiovisuele veld. Ze organiseren workshops en stages voor kinderen, jongeren, leerkrachten (in spe), (ICT-)begeleiders, kunstdocenten, enz.
- **Jeugd en Muziek** richt zich als organisatie met een muzikeducatieve werking op jongeren vanaf 3 tot 26 jaar. Tevens gaat er specifieke aandacht naar initiatieven voor een familiepubliek, personen met een handicap, jongeren uit beroeps- en technisch onderwijs en allochtone jongeren.
- **Art Basics for Children** houdt zich als kunsteducatieve organisatie voornamelijk bezig met architectuur en audiovisuele kunsten. ABC kiest voor de weg van het laboratorium en het experiment en voor de ontwikkeling van kunstbeleving en esthetische educatie.
- **Mus-e Belgium** heeft een programma dat artistieke activiteiten brengt in basisscholen om kinderen vanaf jonge leeftijd warm te maken voor kunst, om creativiteit te stimuleren, om harmonie en esthetiek aan te moedigen en om zich open te stellen voor diverse culturen.
- **De Kunstbank** werkt onder meer met hedendaagse beeldende kunst. Het is een organisatie die zich inzet om *visuele* cultuur, waaronder hedendaagse beeldende kunst, toegankelijk te maken en om mensen te stimuleren er bewust aan deel te nemen.
- **De Veerman** is een multidisciplinaire kunsteducatieve organisatie die creativiteit, kunstbeleving, kennis en inzichten in de kunsten wil stimuleren en dit in relatie tot de ons omringende wereld.
- **Rasa** streeft ernaar kinderen van 4 tot 14 jaar als smaakmaker de kans te geven te proeven van hedendaagse beeldende kunst met projecten die zintuigen strelen en de smaakpapillen prikkelen.
- De organisatie **Belgisch Afrikaans Slagwerk** wil muziekparticipatie bevorderen met initiatieven in muziekbeoefening op slagwerkinstrumenten met een lage drempel en waarvoor geen voorkennis vereist is.

- **De Krijtkring** is een muzikeducatieve organisatie die zich profileert als een productiehuis voor grootstedelijke muziek. De Krijtkring ontwikkelt daarbij een nieuwe muziekcultuur, door de universele elementen uit de veelheid aan culturen – typisch voor een metropool – te vertalen naar de eigen (meestal Vlaamse) culturele context.
- **MATRIX** heeft zich ontwikkeld tot een vereniging die zich zowel met documentatie- en informatieverstrekking als met muzikeducatie bezighoudt. Sinds het voorjaar van 2003 organiseert MATRIX een waaier aan educatieve activiteiten. De educatieve dienst van Matrix wil klassieke muziek van na 1950 bij een groter publiek bekend maken.
- **Musica** is een impulscentrum voor muziek. Het geeft mensen die als luisteraar, uitvoerder of componist op een of ander niveau met muziek bezig zijn een duwtje in de rug. Men breekt hun wereld van mogelijkheden verder open en confronteert en stimuleert hen vanuit een open artistieke en educatieve visie. En natuurlijk ook vanuit ervaring.
- In het proces 'van zolderkamer naar podium' biedt **Muziekcentrum Noise Gate** educatieve én logistieke steun en fungeert het centrum als een ontmoetingsruimte en plaats van kruisbestuiving, waar de amateur in contact treedt met de professional.

2.3.2.8 Kunstenaars en kunstorganisaties met een educatieve werking

Maar niet enkel specifiek kunsteducatieve organisaties zijn bezig met educatie. Ook zijn er een groot aantal structureel gesubsidieerde kunstorganisaties die educatie binnen hun werking opnemen.

Specifiek inzake kunsteducatie manifesteert het kunstenveld zich duidelijk doordat een groot deel van de structureel gesubsidieerde kunstorganisaties deze optie als een onmisbaar element van hun werking aanzien. Educatie vormt in deze het meest uitgesproken vehikel om tot een degelijk en uitgesproken participatiebeleid te komen binnen de kunsten. Het zorgt er niet enkel voor dat “smakers” in contact komen met kunst, maar gaat verder en weet van de “deelnemers” tot op bepaalde hoogte “deelhebbende” te maken, zij het in samenwerking met de “makers”. De educatieve werking is ook vaak de meest interactieve vorm van hun werking. Er wordt een directe link gelegd tussen het smaken en maken van kunst. Deelnemers maken kennis en beleven de kunsten en zullen, al naargelang de educatieve inslag meer of minder ontwikkeld is, tot een degelijk begrip komen van de kunsten. Het spreekt voor zich dat deze educatieve werkingen niet enkel jongeren en kinderen bereiken maar ook volwassenen waardoor de educatieve waarde van deze optionele educatieve werkingen binnen organisaties van groot belang zijn m.b.t. diversiteit en participatie

Voortaan zal de educatieve functie niet langer als optioneel maar wel als een volwaardig deel van de structurele werking gehonoreerd worden. Dit wil zeggen dat organisaties die de educatieve werking van hun organisatie willen uitbouwen en opnemen in hun algemene structurele werking hier ook de nodige ondersteuning voor zullen krijgen. Op die manier krijgt de organisatie de kans dit stuk van de werking niet langer als een marginaal element te beschouwen maar uit te werken tot een volwaardig en krachtig onderdeel.

Het kunstenveld is bezaaid met ‘good practices’ verspreid over de verschillende sectoren:

- Een voorbeeld van een kunstencentrum met een uitgebouwde educatieve werking is **Z33**. Z33 focust op vormgeving en actuele kunst via integrale en multidisciplinaire projecten: tentoonstellingen, media, film, dans, theater, muziek, workshops... Zij zorgen daartoe voor interactieve, educatieve activiteiten bij de algemene werking. Hun

doelgroep m.b.t. deze educatieve werking gaat van 10-14 jarigen en jonge bezoekers tot leerkrachten.

- Maar educatie binnen de kunsten beperkt zich niet tot kinderen en jongvolwassenen. Ook volwassenen maken een wezenlijk deel uit van de educatieve werking van heel wat organisaties. Zo heeft **festival Beaufort** enkele educatieve projecten uitgewerkt die zich richten naar zowel scholen, het onderwijzend personeel als naar gezinnen.
- Maar evenzeer zijn er meer gespecialiseerde educatieve werkingen zoals die van de **Muziekodroom**. Het aanbod van dit muziekcentrum bestrijkt zowat alle facetten van de popmuziek en wordt nog voortdurend uitgebreid. De werking is in drie grote pijlers opgedeeld: 'educatie', 'play' en 'concerten'. Op het educatief vlak biedt Muziekodroom lessenspakketten, workshops en gratis infosessies aan voor muzikanten, deejays en geluidstechnici. Die kunnen hun kennis zowel in de lesruimtes als online bijspijkeren.
- Ook kleinere organisaties zoals ensembles hebben een educatieve werking. Het ensemble **Blindman** (saxofoonkwartet + elektronica) is al enige tijd bezig met het muzikeducatieve project '4x4', dat erin bestaat dat zij vier kwartetten van jonge musici grondig begeleiden. Het gaat om een strijkkwartet, een percussiekwartet, een vocaal kwartet en een saxofoonkwartet. Deze kwartetten werden in 2007 volop geïntegreerd in de werking en concertkalender van Blindman. Blindman beoogt hiermee tot een artistiek waardevolle kruisbestuiving te komen.
- Verder heb je binnen de audiovisuele sector het **Internationaal Filmfestival van Vlaanderen**, Gent. Zij besteden ook aandacht aan educatieve projecten, onder meer binnen het multimediale luik Almost Cinema. Er worden workshops en lezingen georganiseerd en samenwerkingsverbanden met diverse scholen, etc.

2.3.2.9 Organisaties voor sociaalarthistieke werking

De sociaalarthistieke sector is een sector die zeker niet vergeten mag worden als men spreekt over educatie. Tijdens de vorige en huidige legislatuur zijn de sociaalarthistieke projecten een begrip geworden. Ondanks een krappe enveloppe en een wat summier reglement werd een voorwaardenscheppend beleid gevoerd dat de praktijk de kans gaf zich te ontwikkelen. Nu is het sociaalarthistieke niet meer weg te denken binnen het beleidsdomein Cultuur. Evident is dit allerminst.

Sociaalarthistieke projecten en organisaties zijn werkvormen bij uitstek om beleidslijnen zoals participatie en interculturaliteit binnen de sector te ontplooien. Mensen socialiseren in een cultureel patroon binnen een gefragmenteerde samenleving is moeilijk, met name voor ondermeer de educatieve en de sociaal-culturele sector, aldus Eric Corijn⁴¹. Om samen te leven is een gedeelde cultuur noodzakelijk. Maar de culturele differentiatie is groot. Om die redenen zijn de context en de plek zo belangrijk geworden in de opbouw van gemeenschappelijkheid. Sociaalarthistieke projecten richten zich op 'contexten'. Socialiseren kan alleen maar in een context gebeuren, in precieze omstandigheden met een bepaalde doe(l)groep. Het proces wordt steeds belangrijker, het eindproduct is niet meer vooraf bepaald⁴².

---

⁴¹ Eric Corijn is professor aan de Vrije Universiteit van Brussel en al jaren werkzaam rond het thema stedelijkheid.

⁴² Kunst(s)maken: een zoektocht door de vele kamers van het sociaal artistieke huis aan de hand van toon-, denk- en debatmomenten

Gemeenschapsvorming wordt geconstrueerd in het proces, in de interactie. Het is precies in dat creatieve moment dat de artistieke creatie van belang is. Daarom wordt steeds meer een beroep gedaan op de artistieke inbreng in sociaal-educatieve projecten. Enkele voorbeelden hiervan zijn het sociaal artistieke project “Terugkeer van de zwaluwen” van Els Dietvorst en de Unie der Zorgelozen.

- In het project ‘**De terugkeer van de zwaluwen**’ werkt **Els Dietvorst** samen met mensen uit de Brusselse Anneessenswijk, zowel vluchtelingen als oorspronkelijke Brusselaars. Ze is er al sinds 1999 mee bezig. Het resultaat van het project is voor de bezoeker ondertussen een hele boterham. Naast uren aan dvd’s en vijf magazines werd ter gelegenheid van het symposium ‘Making sense in the city’ ook het nieuwste resultaat van de samenwerking getoond, ‘The Apple Eater’.
- De **Unie der Zorgelozen** daarentegen is een beweging van artistiek verwante zielen, eerder dan een vaste groep van mensen. De UdZ staat open voor iedereen die de geëngageerde kern, ontstaan in de context van wijk- en andere projecten wil versterken. In de oeroude traditie van de Comedia dell'Arte wil de Unie der Zorgelozen een heruitvinding zijn van de oude banden tussen familie, gezelschap, engagement, kunst en samenleving. Ze willen geen acteursensemble oprichten, maar samen met het Nieuwpoorttheater theater maken uit een maatschappelijke én artistieke noodzaak met mensen die in de loop van het proces betrokken geraken op de artistieke en sociale werking.

2.3.2.10 Erfgoededucatie

Vlaanderen is rijk aan cultureel (roerend en immaterieel) erfgoed. Dit rijke erfgoed wordt bewaard en gekoesterd door diverse instellingen en verenigingen, professionelen en vrijwilligers, jongeren en ouderen, etc. Erfgoed leeft, omringt en verenigt mensen. Het is een leerbad waar iedereen dagelijks bewust of onbewust in wordt ondergedompeld.

Musea zijn belangrijke en herkenbare instellingen in het erfgoedlandschap. In een internationale context wordt het belang van deze instellingen erkend en wordt er een beleid gevoerd. In de *ICOM Code of Ethics for Museums*⁴³ zijn principes opgenomen die algemeen aanvaard zijn in de internationale erfgoedgemeenschap van musea. Deze principes tonen aan dat er internationaal aanvaard wordt dat musea een taak hebben in de samenleving. Ze staan als permanente en toegankelijke instelling ten dienste van de gemeenschap en van haar ontwikkeling. Dit door de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving te verzamelen, bewaren, onderzoeken en tentoon te stellen. Het verstrekken van informatie voor studie, educatie en recreatie door deze instellingen, toont aan dat erfgoedinstellingen leertempels bij uitstek zijn. Musea vandaag, ook in Vlaanderen, zijn ultieme leeromgevingen en bouwen verder op een lange traditie van kennisdeling en –ontwikkeling en erfgoededucatie.

---

⁴³ International Council of Museums, *ICOM Code of Ethics for Museums*, ICOM 2006 (ISBN 92-9012-159-9). Hierin zijn een set van minimale standaarden opgenomen, waaraan een museum moet voldoen. Volgende principes kunnen hieruit ondermeer geciteerd worden: ‘*Museums preserve, interpret and promote the natural and cultural inheritance of humanity*’, ‘*Museums that maintain collections hold them in trust for the benefit of society and its development*’, ‘*Museums hold primary evidence for establishing and furthering knowledge*’, ‘*Museums provide opportunities for the appreciation, understanding and management of the natural and cultural heritage*’, ‘*Museums hold resources that provide opportunities for other public services and benefits*’ en ‘*Museums work in close collaboration with the communities from which their collections originate as well as those they serve*’.

Met het nieuwe Cultureel-Erfgoeddecreet wil de Vlaamse overheid ondermeer de kwaliteit van erfgoedorganisaties als leertempels bij uitstek optimaliseren én voor publieksverhoging, -verbreding en –verdieping zorgen. Zo voert ze ten aanzien van collectiebeherende erfgoedorganisaties (musea, culturele archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken) een beleid dat geheel overeenstemt met de internationaal aanvaarde principes. De kwaliteitsvolle en evenwichtige uitoefening van de vier basisfuncties – verzamelen, bewaren, onderzoeken en voor het brede publiek ontsluiten – staat voorop. Het ontsluiten van het aanwezige cultureel erfgoed en de publiekswerking (toeleiding, actieve en passieve begeleiding) die daar rond wordt opgebouwd is een rode draad doorheen de collectiewerking. De andere pijlers – het verzamelen, bewaren en onderzoeken – voeden als het ware de publiekswerking voor en educatie van de bezoekers. Deze publiekswerking omvat erfgoededucatie in ruime zin gaande van actieve en passieve ontsluiting van de collectie, publieksactiviteiten, educatieve werking naar scholen en verenigingen, lespakketten, etc.

Sommige musea munten uit in hun publiekswerking en kunnen als voorbeeld gelden voor anderen in de sector. Zij zetten expliciet in op deze basispijler. We geven slechts enkele voorbeelden:

- Bij het **Huis van Alijn** ligt publiekgerichtheid aan de basis van hun beleidsvisie. De presentatie wordt voor verschillende doelgroepen leerrijk en toegankelijk gemaakt door ondermeer een kinderparcours met aangepaste fiches en een invulboekje en algemene of thematische rondleidingen voor groepen. Ook bouwt het museum verder aan een rijke traditie van publiekswerking die tentoonstellingen, lezingen, workshops voor volwassenen of kinderen, extramuseale activiteiten bij speciale gelegenheden, e.d. omvat.
- Ook het **Talbothouse** in Poperinge heeft een actieve en inventieve publiekswerking.
- Verder werkte het **Hospitaalmuseum** in Brugge (*Samenwerkingsverband Memlingmuseum – O.L.V.-ter Potterie / Hospitaalmuseum*) in het verleden educatieve projecten uit met moeilijker bereikbare doelgroepen zoals schoolgroepen uit het Technisch Secundair Onderwijs.
- Ook het **Museum voor Oudere Technieken** in Grimbergen richtte zich met zijn publiekswerking en educatieve werking ondermeer op minder evidente doelgroepen zoals blinden en slechtzienden. Voor het uitwerken en uittesten van nieuwe educatieve pakketten werkt het museum ook nauw samen met het lokale onderwijsnetwerk.
- **De Wereld van Kina** slaagt erin om zowel jongere kinderen (vanaf 4 jaar) als tieners aan te spreken en aangepaste activiteiten te brengen. Het museum kiest er ook voor om meer op maat van de schoolgroepen te werken i.p.v. vaste rondleidingen aan te bieden. Naar gezinnen toe worden eveneens specifieke activiteiten ontwikkeld.

Naast het erkennen en ondersteunen van collectiebeherende erfgoedorganisaties, subsidieert de Vlaamse overheid ook landelijke organisaties voor volkscultuur en landelijke expertisecentra. Daarbij staat het ondersteunen en begeleiden van de actoren in het cultureel-erfgoedveld, bij het ontwikkelen van een vernieuwende en actuele publieksgerichte werking centraal. Sommige organisaties volkscultuur ontwikkelden creatieve, intensieve en dynamische modellen van educatieve werking, zoals Tapis Plein. **Tapis Plein** zoekt in haar werking naar nieuwe manieren en instrumenten om erfgoed toegankelijk te maken voor specifieke doelgroepen of voor brede lagen van de bevolking. De organisatie wil zo een laboratoriumfunctie uitoefenen en d.m.v. reflectie en experimenten de 21ste-eeuwse actuele volkscultuur herdenken en nieuwe methodieken voor publieksontsluiting ontwikkelen. Het ontwikkelen van toegankelijke eigentijdse vormen van publiekswerking, participatie en

erfgoededucatie is dus een expliciete doelstelling. Een expertisecentrum voor cultureel-erfgoededucatie is in het nieuwe decreet niet uitgesloten.

Daarnaast kunnen organisaties, die geen werkingssubsidie ontvangen, nog steeds projectsubsidies aanvragen voor ontwikkelingsgerichte projecten en internationale projecten binnen het Cultureel-Erfgoeddecreet van 23 mei 2008. De eerste indiendatum binnen dit nieuwe decreet voor dergelijke aanvragen is 15 oktober 2008. Binnen de subsidielijne ontwikkelingsgerichte projecten in het Erfgoeddecreet van 2004 werden erfgoededucatieve projecten ondersteund. Alle aanvragen worden getoetst aan het criterium 'interactie met het publiek of doelgroep'.

Een educatief ontwikkelingsgericht project dat recent werd gesubsidieerd is '**Rola Rola**' van vzw **Rijms**. Met Rola Rola biedt deze organisatie een interactieve, zintuiglijke en speelse ontdekkingsreis aan over circuserfgoed aan kinderen. In een reizende tentoonstelling wordt de nadruk gelegd op het circusleven achter de schermen. Concreet reist de organisatie met een circusbijel (met circuskoffers, circuspiste...) naar scholen en culturele centra/ bibliotheken. In de bijel krijgen de kinderen allerhande educatieve opdrachten.

De Vlaamse Regering kan collectiebeherende cultureel-erfgoedorganisaties die opgericht zijn of beheerd worden door de Vlaamse Gemeenschap, aanduiden als **instellingen van de Vlaamse Gemeenschap**. Momenteel zijn het **MuHKA**, het **KMSKA** en het **Kasteel van Gaasbeek** aangeduid als instellingen van de Vlaamse Gemeenschap. Deze instellingen moeten voldoen aan de voorwaarden om een kwaliteitslabel te kunnen ontvangen en behouden. Eén van de voorwaarden is het evenwichtig uitoefenen van de vier basisfuncties: de verzamelfunctie, de behoud- en beheersfunctie, de onderzoeksfunctie en de publieksgerichte functie. De publieksgerichte functie omvat erfgoededucatie in brede zin, met name alle aspecten die te maken hebben met het ontsluiten van de collectie zoals educatieve pakketten, presentatiemateriaal, publicaties, lezingen, workshops, rondleidingen, activiteiten bij tentoonstellingen, etc. Zo heeft het KMSKA een permanente creaplek en leert het via een videoproject aan kinderen hoe ze kunsten kunnen (be)kijken.

Vanuit de overheid wordt **FARO. Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed** gesubsidieerd als dienstverlenende organisatie die een intermediaire rol vervult tussen het cultureel-erfgoedveld en de overheid, en die als doel heeft cultureel-erfgoedorganisaties, lokale en provinciale besturen en beheerders van cultureel erfgoed te ondersteunen en de ontwikkeling van het cultureel-erfgoedveld te stimuleren. Het steunpunt realiseert dat door middel van zijn drie kerntaken: praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling en beeldvorming en communicatie. De werkingssubsidie wordt toegekend voor het geheel van de werking en is een bijdrage in de loon- en werkingskosten van het steunpunt. Een aandeel van deze werkingssubsidie en het uitvoeren van de kerntaken heeft betrekking op publiekswerking en erfgoededucatie. Tot hiertoe zijn er bij FARO twee medewerkers die in grote mate worden ingezet op publiekswerking en erfgoededucatie. FARO engageerde zich in 2007-2008 ook in het denktraject erfgoededucatie en in het traject dat rond het onderzoek van Bamford loopt. In het kader van het flankerende beleid bij de 1 euro-maatregel zal FARO ook een vakwerkgroep erfgoededucatie oprichten.

2.3.3 Voor smakers en makers met drempelvrees

Naast de rijkdom en variatie van het aanbod, wordt met het brede gamma aan maatregelen en actoren dat de Vlaamse overheid inzet voor cultuureducatie ook de toegankelijkheid van dat aanbod beoogd. Zo bestaan er verschillende initiatieven en beleidsinstrumenten die erop gericht zijn een zo divers mogelijk publiek te bereiken en de uiteenlopende

participatiedrempels (waaronder financiële, praktische, persoonsgebonden...) weg te werken, o.a. met het oog op deelname aan cultuureducatie.

2.3.3.1 Cultuureducatie binnen het Participatiedecreet

Het recent goedgekeurde Participatiedecreet kadert volledig in deze doelstelling en werd precies opgericht om aan de bestaande behoeften op dit vlak tegemoet te komen. Het verbeteren van de kwaliteit van de participatie en de cultuurbeleving is sterk gerelateerd aan het verhogen van de (sociaal-)culturele competentie en het empowerment van mensen. Dit omvat de waaier aan vaardigheden, attitudes en kennis die van belang zijn bij het participeren aan cultuur, zowel bij het smaken (deelnemen) als maken (deelhebben) ervan. Vanuit die optiek biedt het Participatiedecreet dus ook mogelijkheden op vlak van cultuureducatie.

INTERSECTORALE PARTICIPATIE-INSTELLINGEN

Een aantal instellingen worden structureel gesubsidieerd met het oog op enerzijds verbreding en anderzijds de vernieuwing en verdieping van de participatie van kansengroepen.

- **CultuurNet Vlaanderen** doet dit door communicatie, marketing en communicatiediensten te stimuleren en faciliteren. Prioritair houdt deze vzw zich bezig met de publieksgerichte actieve exploitatie van een sectoroverschrijdende databank, die de eerstelijnsinformatie (wat, waar en wanneer?) over het breed-culturele aanbod uit heel Vlaanderen centraliseert en ontsluit. Zo exporteren ze de data naar diverse partners (tal van media, steden en gemeenten, privépartners) en ontwikkelen ze een eigen website (het huidige www.cultuurweb.be) als vitrine van de integrale databank. CultuurNet Vlaanderen realiseert ook collectieve marketingacties in samenwerking met diverse partners. Deze acties zijn zowel gericht op een breed publiek (b.v. naar aanleiding van de start van het nieuwe culturele seizoen) als gefocust op specifieke doelgroepen, met een focus op kinderen en gezinnen. Een mooi voorbeeld hiervan is het project “Vlieg”, dat kindvriendelijk aanbod labelt en tal van acties opzet. Hiermee wil CultuurNet kinderen en mensen uit hun leefwereld informeren, enthousiasmeren en activeren om aan cultuur te doen, op een laagdrempelige, gecamoufleerde, sociale en ervaringsgerichte manier. Cultuureducatie dus in brede zin.
- **Stichting Lezen** van zijn kant wil op een structurele, consistente en coherente wijze de leescultuur, het leesklimaat en de leesomgeving stimuleren in Vlaanderen: jong en oud *meer én beter* laten lezen. Daartoe worden gerichte campagnes en projecten opgezet voor uiteenlopende leeftijden en doelgroepen: van baby tot volwassene, van nieuwsgierige niet-lezer tot doorwinterde veel-lezer. Voorbeelden van deze acties, die vaak plaatsvinden in samenwerking met partners als het VCOB, Kind en Gezin, Canon Cultuurcel, Boek.be..., zijn Boekbaby's, Jeugdboekenweek, Voorleesweek, Kinder- en Jeugdjury Vlaanderen en Gedichtendag. Daarnaast doet Stichting Lezen ook onderzoek naar lezen en leescultuur en treedt het op als coördinator van projecten, als kennis- en informatiecentrum, als aanspreekpunt en als internationale partner.
- Het voormalige Kunst en Democratie en Cubido werken voortaan als **Dèmos** dan weer onder één noemer om op het niveau van visie en methodes ondersteuning te geven aan o.a. particuliere sociaalartistieke, sociaal-sportieve en cultuurparticipatieprojecten voor kansengroepen en lokale trajecten i.v.m. cultuur-, jeugdwerk en sportparticipatie. Maar ook het tot stand brengen of mogelijk maken van netwerken en een systeem van financiële tegemoetkoming i.f.v. participatie van mensen in armoede behoort tot hun

opdracht, net als het stimuleren en ontwikkelen van het maatschappelijke debat over participatie van kansengroepen.

PROJECTEN LEESBEVORDERING

In Vlaanderen is slechts één derde van de bevolking een frequent lezer. De groep mensen die helemaal géén boeken lezen is bovendien naar verhouding heel wat groter in Vlaanderen dan in Nederland. Naast de subsidiëring van Stichting Lezen (cf. supra), wil de Vlaamse overheid ook via de ondersteuning van projecten leesbevordering een klimaat bevorderen waarin verhalen en boeken aantrekkelijk worden voorgesteld, waarin potentiële lezers kennis kunnen maken met een gevarieerd boekenaanbod, waarin communicatie over het gelezene wordt aangemoedigd en waarin het leesplezier centraal staat. Prioriteit wordt hierbij gegeven aan projecten die bijdragen tot een beter leesklimaat bij wel omschreven doelgroepen en projecten met een sterke, bovenlokale, uitstraling, waaronder ook deze die aansluiten bij grotere leesbevorderingprojecten zoals deze die ontwikkeld worden door Stichting Lezen.

PROJECTEN VOOR KANSENGROEPEN

Kansengroepen, zoals personen met een handicap, gedetineerden, gezinnen met kinderen, personen met diverse etnisch-culturele achtergrond en mensen in armoede, stellen bijzondere uitdagingen met betrekking tot participatie. Organisaties die erin slagen om kansengroepen via een origineel concept toe te leiden naar het culturele, jeugdwerk- of sportieve activiteiten (deelnemen) of initiatieven die uitgaan van de kansengroepen zelf (deelhebben) worden door de Vlaamse overheid financieel ondersteund. Deze projecten hebben immers een betekenisvolle en stimulerende functie ten aanzien van de maatschappij. Niet bij alle ingediende projecten, maar toch een aanzienlijk deel, komt kunst- of cultuureducatie aan bod, bijvoorbeeld door workshops, lezingen of geleide bezoeken.

Naast deze tijdelijke projecten, heeft vzw **de Rode Antraciet**, een structurele opdracht om sport- en cultuuractiviteiten te organiseren in de gevangenissen. Daartoe behoren ook cursussen en bibliotheekwerking. In dat opzicht kan de Rode Antraciet zowel beschouwd worden als een smaker als een maker ten aanzien van hun doelpubliek.

Vrijtijdsparticipatie voor personen in armoede is vooral gericht op het deelnemen gezien de tussenkomst in de deelnamekosten. Praktijkgerichte educatie focust dan weer op het zelf deelhebben.

HOBBYVERENIGINGEN, BIJZONDER CULTUURAAANBOD EN GROOTSCHALIGE CULTUUREVENEMENTEN

Hobbyverenigingen die een werking kunnen aantonen over heel Vlaanderen kunnen eveneens rekenen op de steun van de overheid. Tot hun achterban behoren heel wat actieve leden die zich met veel overtuiging toeleggen op hun hobby. De link met kunst- en cultuureducatie is hier echter minder expliciet aanwezig als we denken aan krulbolverenigingen, postzegelverzamelaars, terrariumhouders en de schaakfederatie.

De tegemoetkoming aan bijzonder cultuuraanbod moet organisatoren stimuleren om nieuw talent of gevestigde waarden op te nemen in hun programmatie. Zo'n optreden of voorstelling kan eventueel gepaard gaan met een introductie of nabespreking wat een vorm van cultuureducatie is en vooral toehoorders, deelnemers, ten goede komt.

Ook de ondersteuning van grootschalige cultuur-, jeugd- of sportevenementen evenals een initiatief als "Cultuurgemeente van Vlaanderen" kaderen binnen de participatiebevorderingsgedachte en beogen cultuur breed te laten 'smaken'.

PROEFTUINEN

Het Participatiedecreet creëert ook de mogelijkheid om proeftuinen te initiëren rond specifieke thema's. Eén van die thema's sluit sterk aan bij cultuureducatie, met name '**Brede School**'.⁴⁴ In 2007 – op dat moment nog binnen het kader van een reglement – werd een tweevoudige projectoproep Brede School gelanceerd. Hierin werd de nadruk gelegd op de toeleiding van jongeren van middelbare schoolleeftijd naar vrijwilligerswerk enerzijds en naar het brede vrijetijdscircuit anderzijds. Bedoeling is om netwerken van lokale actoren, zoals gemeenten, scholen, sociaal-culturele en andere vrijwilligersorganisaties, te versterken of op te richten. Op die manier moet de participatie van leerlingen uit het secundair onderwijs aan vrijwilligerswerk en aan het sociaal-cultureel, cultureel en sportief leven in hun omgeving worden verhoogd.

2.3.3.2 De 1 euro-maatregel

Aan deze initiatieven en instrumenten om de toegankelijkheid van het kunst- en cultuureducatieve aanbod te verhogen, kan ook de zopas ingevoerde 1 euro-maatregel toegevoegd worden. Zo kunnen kinderen en jongeren, jonger dan 26 jaar, vanaf 1 juli 2008 voor 1 euro de musea, ingedeeld bij het Vlaamse niveau, bezoeken. De 1 euro-maatregel kadert binnen een ruimere visie van cultuur- en erfgoedparticipatie. De achterliggende idee is dat volwassenen sneller en vaker zullen terugkeren naar musea wanneer ze op jonge leeftijd al participeerden. Kinderen en jongeren zouden de drempel om deze leertempels te betreden dan ook moeten overschrijden. Door deze maatregel zal het participatiegedrag van jongeren aan musea bovendien ook in kaart gebracht worden.

Amusee-Vous en **CJP** zullen samen met CultuurNet Vlaanderen deze actie lanceren en ter beschikking staan van de musea om speciale maatgerichte acties te begeleiden. Enerzijds zullen jongeren via een doelgerichte communicatiecampagne aangemoedigd worden om te participeren. Anderzijds zullen in de musea ook specifieke acties plaatsvinden.

Tegelijk worden andere flankerende maatregelen voorzien die de drempel voor een museumbezoek moeten verlagen en die ervoor moeten zorgen dat museumbezoeken voor jongeren ook attractief zijn en hen een positieve, leerrijke ervaring bieden. Binnen **FARO**, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, is een werkgroep actief rond erfgoededucatie. De flankerende maatregelen die hier worden uitgewerkt, kaderen binnen de visie van het steunpunt op een duurzame publiekswerking. Good practices en expertise-uitwisseling tussen educatieve medewerkers vormen de basis.

De 1 euro-maatregel geldt voor individuele jongeren, maar ook voor kinderen en jongeren via het onderwijs. Voor scholen waren er in het verleden immers vaak financiële drempels voor het ondernemen van een museumbezoek. De 1 euro-maatregel komt hieraan ook tegemoet.

---

⁴⁴ “Een Brede School is gericht op de brede ontwikkeling van alle kinderen en jongeren door het ondersteunen en/of creëren van een brede leer- en leefomgeving waarbinnen kinderen en jongeren een brede waaier aan leer- en leefervaringen kunnen opdoen. Om dit doel te realiseren wordt er een breed netwerk opgezet tussen organisaties en overheden uit de verschillende sectoren die samen het leren/leven van kinderen en jongeren mee vormgeven en ondersteunen. Een Brede School kan alleen groeien en het verschil maken wanneer er sprake is van diversiteit, verbindingen en participatie zowel op het vlak van de ontwikkeling van kinderen en jongeren, als in de leer- en leefomgeving en binnen het netwerk.” (Visietekst *Brede school in Vlaanderen en Brussel*, Steunpunt Gelijke Onderwijskansen, 2006, p. 6.)

Onderwijs is een belangrijke schakel in kunst- en cultuureducatie en kan als het instrument gezien worden om aan participatie te doen. Mogelijke drempels moeten daarom ook weggehaald worden.

2.3.3.3 Erfgoedevenementen

Ook met **EETiket** en **Erfgoeddag** wil FARO een gezinsvriendelijke erfgoedwerking stimuleren. Momenteel bekijkt FARO hoe EETiket aan de museumwerking kan worden gekoppeld. FARO heeft ook meegewerkt aan het **denktraject erfgoededucatie**, dat werd opgestart i.s.m. het VIOE, het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, Canon Cultuurcel en het Agentschap Kunsten en Erfgoed. De studie *Erfgoededucatie in het Vlaamse onderwijs* (S. Van der Auwera) vormde de aanleiding voor het starten van het traject. De deelnemers uit het onderwijs en uit de erfgoedsector reflecteerden over erfgoededucatie in het formeel onderwijs. FARO verzorgt in september 2008 een publicatie met de resultaten van dit traject en zal de resultaten verder aftoetsen bij verschillende doelgroepen en sectoren in de erfgoedsector (waaronder ook de betrokken musea van de 1 euro-maatregel).

2.3.3.4 Een flankerend topstukkenbeleid

Onder mijn verantwoordelijkheid zette de Vlaamse overheid de voorbije jaren een steeds intenser sleutelwerken- en topstukkenregeling op. De sleutelwerkenregeling bestaat er in 'sleutelwerken' voor de collectie van de collectiebeherende instellingen aan te kopen waar ze daar zelf niet toe in staat zijn. Dit kunnen erfgoedgoederen, kunstwerken of collecties zijn zowel uit Vlaanderen als uit het buitenland. De topstukkenregeling voorziet een decretale bescherming van uitzonderlijk belangrijke erfgoedgoederen, kunstwerken of collecties en een voorkooprecht wanneer dergelijke 'topstukken' Vlaanderen dreigen te verlaten. Dergelijk beleid vergt zware financiële inspanningen die bij het brede publiek niet altijd goed begrepen worden. Om de mensen vertrouwd te maken met de collecties en topstukken in eigen land, alsook het belang ervan, zal in het kader van het flankerend topstukkenbeleid een heuse publiekscampagne worden opgezet. Een toegankelijke publicatie, een website, lesbrieven en erfgoedwandelingen moeten het brede publiek verleiden om kennis te maken met de Vlaamse topstukken, ze beter te leren kennen en ze te gaan bezichtigen, in situ, in de musea, de erfgoedbibliotheken, archieven...

2.3.3.5 Periodieke cultureel-erfgoedpublicaties

De Vlaamse overheid ondersteunt tevens de uitgaven van de zogenaamde cultureel-erfgoedpublicaties. Het betreft kwaliteitsvolle en toegankelijke uitgaven van niet-structureel gesubsidieerde organisaties die het brede publiek inzicht geven in het culturele erfgoed van een bepaalde gemeente of streek. In het kader van het nieuwe cultureel-erfgoeddecreet worden de middelen van deze publicaties die verbonden zijn aan de gebiedsomschrijving van een erfgoedconvenant toegevoegd aan de middelen voor deze convenants. In een overgangperiode worden ook de andere publicaties nog rechtstreeks ondersteund. De Vlaamse overheid zal naast de ondersteuning via de erfgoedconvenants nog sterker inzetten op die publicaties die een landelijke relevantie hebben. De publicaties zijn in het kader van cultuureducatie belangrijk omdat ze een breed, weliswaar reeds geïnteresseerd publiek verder op de hoogte houden van de nieuwste inzichten, 'ontdekkingen' en wetenschappelijk onderzoek over het meest nabije culturele erfgoed, nl. dat van gemeente of streek.

2.4 Cultuureducatie op lokaal niveau

2.4.1 Lokaal cultuurbeleid

Kunst- en cultuureducatie vormen een belangrijk onderdeel van de gehele werking van de actoren binnen het lokaal cultuurbeleid. De voorbije decennia hebben diverse cultuurdecreten ervoor gezorgd dat een breed net van voorzieningen (bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra) tot stand kwam. Dit resulteerde in het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid dat gemeenten wil stimuleren een integraal cultuurbeleid te voeren. De cultuurspreiding, het bevorderen van de gemeenschapsvorming en van de cultuurparticipatie staan hierbij voorop, maar impliciet biedt het decreet ook mogelijkheden op het vlak van kunst- en cultuureducatie.

Een belangrijk potentieel m.b.t. kunst- en cultuureducatie op lokaal niveau schuilt in de opmaak en de uitvoering van een **gemeentelijk cultuurbeleidsplan**. Via het Decreet op het lokaal cultuurbeleid worden gemeenten op die manier aangespoord om een rol op te nemen in het samenbrengen van de verschillende betrokken actoren. Als culturele bemiddelaars kunnen cultuurbeleidscoördinatoren, ook in samenwerking met hun collega's jeugdconsulenten, bruggen slaan tussen kunst- en cultuur(educatieve) instellingen, organisaties en verenigingen onderling, maar ook naar het onderwijs.

2.4.2 Bibliotheekwerk

Het uitgebreide net aan bibliotheken die in alle Vlaamse gemeenten vertegenwoordigd zijn, biedt zijn gebruikers (ongeveer 18 miljoen bezoekers in 2006) de mogelijkheid om deel te nemen aan of te proeven van het culturele (gedrukte, audiovisuele en digitale) aanbod. Bibliotheken bieden hun deelnemers de kans om levenslang te leren, zich cultureel te ontwikkelen en mee te werken aan het democratisch functioneren van de samenleving.

Als voorwaardenscheppende instelling en basisvoorziening waar elke burger, jong of oud, terecht kan met zijn vragen omtrent kennis, cultuur, informatie en ontspanning, is ze actief inzake cultuurspreiding en -participatie. Ze is bij uitstek laagdrempelig qua opzet. (gratis tot 18 jaar). Iedereen kan er gedrukte en audiovisuele materialen raadplegen en uitlenen. Naast de uitleenfunctie en de informatieopdracht komt de **educatieve werking** van 350 bibliotheken tot uiting in de diverse educatieve activiteiten die zij organiseren en die toegankelijk zijn voor elke geïnteresseerde: 12.680 bibliotheekintroducties en -instructies (waarvan het leeuwendeel voor scholen), 674 internetcursussen, 2.236 auteurslezingen, 3.845 voorlees- en vertelsessies, 4.150 leesbevorderende activiteiten en 1.167 tentoonstellingen (cijfers 2006).

Samen met haar maatschappelijke opdracht en educatieve functie maakt dit de bibliotheek tot een belangrijke spil en link tussen de verschillende kunst- en cultuureducatieve actoren op lokaal vlak.

2.4.3 Cultuur- en gemeenschapscentra

Zowel de cultuurcentra als de gemeenschapscentra in Vlaanderen spelen een belangrijke rol in het aanbieden en faciliteren van kunst- en cultuureducatie. Deze gemeentelijke infrastructuur krijgen decretaal drie belangrijke opdrachten toegewezen: (1) verhoging van cultuurparticipatie (zowel het deelnemen als deelhebben), (2) gemeenschapsvorming (het creëren van meer gemeenschappelijkheid door het actief stimuleren van het samenhorigheidsgevoel, van sociale cohesie) en (3) cultuurspreiding (het aanbieden van een staalkaart van de meest relevante kunstuitingen van het Nederlandstalige gebied). Deze laatste

opdracht, cultuurspreiding, is vooral van toepassing op de cultuurcentra. Enkele cultuurcentra zullen deze spreidende opdracht nog verruimen door actief aan cultuurcreatie te doen, namelijk het (co-)produceren van artistieke producten die vervolgens een spreiding kennen over de Vlaamse podia. Als we van deze beschouwende invalshoek even doorstoten naar de dagelijkse praktijk in de cultuurcentra en gemeenschapscentra dan zien we dat er heel wat gebeurt dat perfect valt onder de noemer kunst- en cultuureducatie: omkadering of toeleiding van het aanbod van de cultuur- en gemeenschapscentra, aanbod van cursussen, workshops, ateliers en een afgebakend aanbod culturele activiteiten voor scholen.

Omkaderingsactiviteiten of toeleiding zorgt ervoor dat de beleving van het cultuurspreidende aanbod door de toeschouwer als intenser wordt ervaren. Dit kan door het aanreiken van interpretatieve sleutels (inleiding, nabeschouwing, interview met acteur...), maar dit kan net zo goed met een – ietwat minder intellectuele – sfeerscheppende omkaderingsactiviteit. Het eindresultaat is in beide gevallen zinvol. De ervaring van de toeschouwer wordt geïntensifieerd, het publiek krijgt meer 'smaak' in het aanbod. Ruim 20% van de eigen activiteiten van de cultuurcentra wordt omkaderd.

Het aanbod van cursussen, workshops, ateliers..., onder één noemer **de educatieve activiteiten** van het cultuurcentrum, is een tweede kunsteducatieve pijler. Er is niet alleen het intellectueel vormende aanbod, maar ook een ruim aanbod educatieve activiteiten binnen de sfeer van artistieke expressie. Duidelijk is dat smaken en maken hier zeker met elkaar vervlochten zijn. In het jaar 2006 organiseerden de cultuurcentra 4 675 educatieve activiteiten wat zich vertaalt in 70 451 uren educatie.

Het sluitstuk van kunst- en cultuureducatie in vele cultuur- en gemeenschapscentra zit vaak in **een uitgebreid, divers en professioneel omkaderd aanbod van kunsten** die voorbehouden worden **aan de scholen**. Het zijn podiumvoorstellingen, educatieve activiteiten of tentoonstellingen die het cultuurcentrum exclusief aanbiedt aan de scholen en dit op maat van de verschillende leeftijdsgroepen: kleuters, lager onderwijs en secundair onderwijs. Kenmerkend voor dit aanbod is de sterke uitbouw van het begrip omkadering waarbij de leerkracht sterk betrokken wordt. In de meeste gevallen gebeurt dit door een educatief dossier (lesmap) dat ervoor zorgt dat de leerling de voorstelling beter kan smaken. Ook een omkaderingsactiviteit behoort tot de mogelijkheden. In 2006 organiseerden de cultuurcentra 3.689 activiteiten exclusief voor scholen. Maar liefst 65% van dit aanbod was vergezeld van een educatief dossier voor de leerkracht en leerlingen. Ruim 30% van het aanbod voor scholen is voorzien van een omkaderingsactiviteit.

2.4.4 Lokaal jeugdbeleid

Gemeenten en/of provincies kunnen van de Vlaamse overheid ook middelen krijgen om specifiek aan *jeugd*beleid te doen. Om aanspraak op de middelen te kunnen maken, maken gemeenten en/of provincies – vaak onder coördinatie van de plaatselijke jeugdconsulent – een lokaal en/of provinciaal **jeugdbeleidsplan** op, dienen dat in en voeren het uit. Het is de bedoeling dat de gemeente – op basis van een inventaris van lokale noden en behoeften van het jeugdwerk en de jeugd – kiest welke accenten ze in haar beleid wil leggen.

Een lokaal jeugdbeleidsplan bestaat uit 2 hoofdstukken. Het ene hoofdstuk concentreert zich op het lokale jeugdwerk en dus de jeugdsector op lokaal niveau. Het andere beoogt de planning van een breed lokaal beleid voor kinderen en jongeren, dus een beleid op niveau van een bevolkingsgroep. Heel wat gemeenten kiezen ervoor om hier – meestal i.s.m. de cultuurbeleidcoördinator of de dienst cultuur – ook een onderdeel over cultuur op te nemen

Op het lokale niveau bestaat er dus ook een cultuureducatief aanbod. Zo is smaken impliciet aanwezig in het lokale jeugdwerk via bezoek aan musea, tonen van films in een jeugdhuis of jongerencentrum, samen naar een concert gaan. Op expliciete wijze wordt het maken van cultuur gerealiseerd door het inrichten van jeugd(muziek)ateliers, de aanwezigheid van talrijke kinderkoren, fanfares en majorettes, cursussen en workshops rond tal van kunst disciplines in jeugdverenigingen, jeugthuizen of jongerencentra...

2.4.5 Flankerende maatregelen en instellingen voor lokaal cultuur- en jeugdbeleid

Bovendien stimuleert de Vlaamse overheid talrijke actoren die op lokaal niveau werkzaam zijn, of die het lokale niveau – bestuur, ambtenaren, organisaties, instellingen, adviesorganen ... – ondersteuning bieden. Organisaties die op het lokale niveau impliciet en expliciet maken en smaken stimuleren zijn bv. Cultuur Lokaal/VCOB (weldra: Locus), het Steunpunt Jeugd, de Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en -consulenten, de Vereniging Vlaamse Steden en Gemeenten, de Ondersteuning Lokale JeugdParticipatie vzw, verenigingen gesubsidieerd via het Decreet op het Vlaams jeugdbeleid (bv. Chirojeugd Vlaanderen, KSJ-KSA-VKSJ vzw, Mooss vzw, zZmogh vzw...), etc.

Op lokaal niveau ondersteunt de Vlaamse Gemeenschap ook een cultureel-erfgoedbeleid via het instrument van de **cultureel-erfgoedconvenants** met lokale besturen. De werking en projecten die gerealiseerd worden binnen deze convenants zijn ook op educatie en participatie van de bevolking gericht. Sommige erfgoedcellen werken specifiek met of voor onderwijs projecten uit. **Erfgoedcel Hasselt** bijvoorbeeld werkte vorig schooljaar (2007-2008) met studenten lerarenopleiding lager onderwijs en secundair onderwijs van de XIOS Hogeschool rond erfgoededucatie. Om het erfgoed dat de Hasseltse dichter Hendrik van Veldeke achterliet tot in de klas te brengen, werkte de Erfgoedcel Hasselt samen met enkele leerkrachten en drie hogescholen uit Limburg aan lesbrieven voor het lager en secundair onderwijs.

Andere projecten richten zich op het deelhebben van het publiek, denken we aan de beeldbanken die opgebouwd zijn met materiaal uit private collecties van bewoners...

Gemeentelijke ambtenaren worden door lokale beleidsplannen aangespoord om een rol op te nemen in het samenbrengen van verschillende betrokken actoren enerzijds en via inspraakprocessen in te spelen op de behoeften van de lokale jeugd en het lokale jeugdwerk/de lokale jeugdsector anderzijds. In een gemeente waar er een **jeugdconsulent en cultuurbeleidcoördinator** werkzaam zijn, ligt een belangrijk potentieel m.b.t. het faciliteren en stimuleren van kunst- en cultuureducatie op lokaal niveau. Samen kunnen ze bruggen slaan naar kunst- en cultuur(educatieve) instellingen, organisaties en verenigingen onderling, maar ook naar het onderwijs.

2.5 Financieel overzicht: wat is cultuureducatie momenteel waard?

Nu het stilaan duidelijk is hoe verspreid en ‘taciet’ cultuureducatie aanwezig is binnen de beleidsvelden Cultuur en Jeugd, doen we een poging om ook het financiële plaatje in kaart te brengen. Dit is evenwel geen sinecure. Sommige maatregelen en/of actoren wijden zich volledig aan cultuureducatie (= expliciet), zodat hun totale budget in rekening kan gebracht worden. Maar de meesten besteden hier slechts een deel van hun werkingsbudget of projectmiddelen aan, overeenkomstig de plaats die cultuureducatie inneemt binnen de doelstellingen of missie (= impliciet). Het valt dan ook moeilijk in te schatten hoeveel percent van de beschikbare middelen daadwerkelijk naar cultuureducatie gaat.

Hieronder hebben we toch getracht een ruwe schatting te maken van het totale *jaarlijkse* budget dat naar cultuureducatie – zoals in het begin van deze beleidsbrief gedefinieerd – gaat. Daarbij lijsten we per beleidsveld of -sector (Kunsten, Erfgoed, Sociaal-Cultureel Werk en Transversaal) de hogerop toegelichte, impliciete én expliciete maatregelen en actoren op en de corresponderende financiële middelen bestemd voor cultuureducatie. Als referentiejaar nemen we – in de mate van het mogelijke – 2008. Om tot een percentage te komen van de totale beschikbare middelen van de betrokken organisaties en/of projecten, werd geregeld een verdeelsleutel toegepast. De redenering die hierbij telkens gehanteerd werd, staat nadien uitgebreider toegelicht. De bedragen zijn in de meeste gevallen de meest recente inschattingen voor het jaar 2008.

Tot slot maken we een round-up en een vergelijking met de situatie in 1999, het begin van mijn eerste legislatuur.

2.5.1 Schematisch overzicht uitgaven

Maatregel / actoren	Indicatie- jaar	Verdeelsleutel	Jaarlijks bedrag (euro) ⁴⁵
KUNSTEN			
[Kunstendecreet:] Structureel gesubsidieerde kunstenorganisaties met een optionele kunsteducatieve werking en grote instellingen	2008	10% v.d. subsidies	6.907.009
Kunstensteunpunten	2008	10% v.d. subsidies	302.000
[Kunstendecreet:] Structureel gesubsidieerde organisaties voor kunsteducatie en sociaalartistieke werking	2008	100%	2.976.269
Aifoon			103.000
Art Basics for Children			206.000
Belgisch Afrikaans Slagwerk			50.731
De Krijtkring			243.509
De Kunstbank			206.577
De Veerman			206.577
Jeugd en Muziek Vlaanderen			786.332
Matrix, Studie- en documentatiecentrum Nieuwe Muziek			50.731
Mus-e Belgium			103.000
Musica (Impulscentrum voor Muziek)			710.235
RASA			206.577
Aifoon			103.000
[Kunstendecreet:] Structureel gesubsidieerde organisaties voor	2008	100%	2.047.997

⁴⁵ Afgeronde bedragen staan aangeduid met een asterisk.

sociaalartistieke werking			
Cie Tartaren			140.000
Klein Verhaal			175.000
Rocsa			127.000
Globe Aroma			100.000
Wit.h			130.000
De Figuranten			190.681
De Unie der Zorgelozen			309.213
De Vieze Gasten			309.213
Sering			257.677
Victoria Deluxe			309.213
[Kunstendecreet:] Kunsteducatieve projecten	2008	100%	85.000
Artforum			20.000
Cacao Bleu			20.000
Nat Gras			25.000
Vormingscentrum Foyer			20.000
[Kunstendecreet:] Sociaalartistieke projecten	2008	100%	275.000
Recyclart			10.000
Tutti Fratelli			45.000
De Brigitinnes			10.000
Centrum Bruno Renson			20.000
Zinneke			10.000
Brussel Behoort Ons Toe			30.000
Het Vervolg			30.000
Volkshogeschool regio Antwerpen			20.000
Fiëbre			50.000
City Mined			35.000
Buurtwerk Posthof			15.000
SUBTOTAAL KUNSTEN:			12.593.275
ERFGOED			
FARO. Vlaams Steunpunt voor cultureel erfgoed		10% v.d. subsidies	183.000
Instellingen van de Vlaamse Gemeenschap	2008	20% v.d. subsidies	1.424.000
[Cultureel-erfgoeddecreet:] Collectiebeherende instellingen van landelijk belang: - indicatie budget musea - archiefinstellingen	2008	25% v.d. subsidies Nieuwe regeling van toepassing vanaf 2009 ⁴⁶	1.381.250

⁴⁶ In het nieuwe Cultureel-erfgoeddecreet zijn er drie soorten collectiebeherende instellingen: musea, culturele archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken. Culturele archiefinstellingen, zullen in de nieuwe beleidsperiode die

[Cultureel-erfgoeddecreet:] Landelijke cultureel- erfgoedorganisatie volkscultuur	2008	Werkingsbudget Tapis Plein + Volkskunde Vlaanderen	177.800
[Cultureel-erfgoeddecreet:] Landelijke expertisecentra voor cultureel erfgoed		Nog niet van toepassing ⁴⁷	Nog niet van toepassing
[Cultureel-erfgoeddecreet:] Lokale cultureel- erfgoedconvenants	2008	15% v.d. subsidies	681.000
Projecten erfgoededucatie	2007	100%	252.000
Webkwestie “Hoe zit de vork in de steel? Vier eeuwen eetcultuur” (Provinciaal museum Sterckshof-Zilvermuseum)			10.000
Uitbouw educatieve werking basis en secundair technisch en beroepsonderwijs (Stedelijke Izegemse musea)			32.000
Jongeren en musea: een zoektocht naar de ‘ideale relatie’ (Amusee Vous)			40.000
Nooit genoeg (Tapis Plein)			50.000
Toneelstof. Educatieve ontsluiting van visueel erfgoed uit de Vlaamse theater- en dansgeschiedenis (Thersites)			20.000
Cookies (De Veerman)			25.000
Rola Rola (Rijms)			40.000
Villa Futura. Erfgoededucatie op het menu (Musea en Erfgoed Antwerpen)			B-score ⁴⁸
Musea in jonge handen (Volkskunde Vlaanderen)			35.000
1 euro-maatregel	2008	100%	811.000
Tegemoetkoming musea			611.000
Communicatiecampagne Amusee Vous vzw			200.000
Erfgoeddag	2008	100%	251.000
Week van de Smaak	2008	100%	200.000
Vlaamse erfgoedbibliotheek	2008	1/7 v.d. subsidies (totaal: 300.000)	43.000
Flankerend topstukkenbeleid	2008		85.000
Periodieke cultureel- erfgoedpublicaties	2008		82.000
SUBTOTAAL ERFGOED:			5.571.050
SOCIAAL-CULTUREELVOLWASSENENWERK			
[Decreet SCVW:] Verenigingen	2008	25% v.d. subsidies (totaal:	5.206.418

ingaat op 1/1/09, net als de andere collectiebeherende instellingen, een invulling moeten geven aan de vier basisfuncties: de verzamel functie, de behoud- en beheersfunctie, de onderzoeksfunctie en de publieksgerichte functie. In 2008 geldt het Erfgoeddecreet van 2004 echter nog. Archiefinstellingen kregen binnen dit decreet nog geen publieksgerichte of educatieve functie toegewezen. Het is bijgevolg niet mogelijk om voor de bedragen van 2008 een percentage aan te wijzen dat op erfgoededucatie werd ingezet door deze instellingen. Wel kan er een indicatie gegeven worden op basis van de begroting van 2009 (HE 3303 Subsidies aan culturele archiefinstellingen, 6.250.000 euro): 1.562.500 euro (verdeelsleutel van 25%).

⁴⁷ De eerste indiendatum voor aanvragen voor landelijke expertisecentra binnen het nieuwe Cultureel-Erfgoeddecreet is 1/9/08.

⁴⁸ Dit betekent dat het positief werd geëvalueerd, maar niet gehonoreerd wegens een gebrek aan middelen.

		20.825.672)	
[Decreet SCVW:] Regionale volkshogescholen	2008	30% van subsidie (totaal: 9.676.799)	2.903.040
[Decreet SCVW:] Vormingsinstellingen voor personen met een handicap	2008	30% van subsidie (totaal: 1.569.300)	470.790
[Decreet SCVW:] Gespecialiseerde vormingsinstellingen	2008	30% v.d. subsidies (totaal: 4.456.363,44)	1.336.909
Steunpunt SoCiuS	2008	5% v.d. subsidies (totaal: 1.507.000)	75.350
[Decreet Lokaal Cultuurbeleid:] bibliotheken	2008	10% v.d. subsidies (totaal: 52.320.167)	5.232.017
Cultuurcentra		30% v.d. subsidies (totaal: 13.793.150)	4.137.945
Cultuurbeleidscoördinatoren		25% v.d. subsidies (totaal: 11.078.009)	2.769.502
1 euro-subsidie		25% v.d. subsidies (totaal: 5.564.233)	1.391.058
Cultuur Lokaal		25% v.d. subsidies (totaal: 856.752)	214.188
VCOB		25% v.d. subsidies (totaal: 3.601.431)	900.358
[Amateurkunstendecreet:] 9 landelijk erkende AK-organisaties Forum voor Amateurkunsten	2007	80% v.d. subsidies (totaal: 6.212.000)	4.969.600
Circusbeleid: subsidiëring circuscentrum	2008	50% v.d. subsidies (totaal: 672.000)	336.000
SUBTOTAAL SCvW:			29.943.175
Jeugdwerk			
[Decreet (inter-)gemeentelijk en provinciaal jeugd(werk)beleid:] Lokale jeugdverenigingen/ organisaties, jeugd- /jongerencentra (bv. Kavka, Het Entrepot, ...), jeugdhuisen	2008	5% v.d. subsidies (totaal: 21.376.000 euro)	1.068.800

VVJ		5 % v.d. subsidies (totaal: 285.000)	36.750
OLPJ vzw		+ 22.500 euro projectsubsidie voor 'Jeugdcentraal'	7.500
Formaat vzw		5% v.d. subsidies (totaal: 150.000)	
Steunpunt Jeugd		5% v.d. subsidies (totaal: 615.000)	30.750
		5% v.d. subsidies (totaal: 947.000)	47.350
[HG 33.17:] VIP vzw (Vlaams InformatiePunt)	2008	5% v.d. subsidies (totaal: 650.000)	32.500
[Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst. V, participatie en communicatie	2008	X % voor de genoemde verenigingen	151.350
Use It vzw		5% (totaal: 115.000)	5.750
Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen vzw		5% (totaal: 110.000)	5.500
CJP vzw		5% (totaal: 330.000)	16.500
Ladda vzw		30% (totaal: 122.000)	36.600
JAVI vzw		25% (totaal: 55.000)	13.750
Het Ethercentrum (REC)		50% (totaal: 100.000)	50.000
Jeugdwerknet		15% (totaal: 155.000)	23.250
[Decreet jeugdverblijfcentra - hfdst. III (vzw ADJ):] Dharts (vormingscentrum Destelheide)	2008	equivalent van 1 VTE	50.000

[Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VI (internationaal - projectsubsidies):] Individuele jongeren (14-25 jaar) en amateurgroepen voor jongeren	2008	100%	25.000
[Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VII (jeugdcultuur ⁴⁹):] werkingsmiddelen structureel gesubsidieerde verenigingen	2008	100%	800.000

49 Hfdst. VII – jeugdcultuur, art. 31 – vzw's die de bevordering van de artistieke expressie door de jeugd, of de ontsluiting van het (on)roerend erfgoed ten behoeve van de jeugd tot doel hebben. Kortweg kunst-

Jeugd en Poëzie vzw			100.000
Kamo vzw			40.000
Kidscam vzw			120.000
Larf! vzw			70.000
vzw Piazza dell' Arte			150.000
Villanella vzw/De Kunstbende			250.000
zZmogh vzw			70.000
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst VII (jeugdcultuur ⁵⁰ - projectsubsidies): Individuele jongeren (14-25 jaar) Verenigingen zonder winstoogmerk	2008	100%	168.000
Decreet op het Vlaams jeugdbeleid – hfdst IX (landelijk georganiseerd jeugdwerk); werkingmiddelen structureel gesubsidieerde verenigingen:	2008	100% voor de genoemde verenigingen	2.123.000
Artforum vzw			280.000
Crefi vzw			370.000
Danskant vzw			170.000
Graffiti vzw			220.000
Jekino-Films vzw			210.000
Jeugd en Dans vzw			83.000
Koning Kevin vzw			410.000
Mooss vzw			380.000
HG33.19 – proeftuinen participatiebeleid jeugd : Villa Basta vzw	2008	100%	200.000
SUBTOTAAL JEUGDWERK:			4.741.000
TRANSVERSAAL			
[Participatiedecreet:] subsidiëring van participatie-instellingen, participatiebevorderende verenigingen en initiatieven van en voor kansengroepen Cultuurnet	2008		

/erfgoededucatieve vzw's voor de jeugd. In het nieuwe Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid, worden deze verenigingen 'cultuureducatieve verenigingen' genoemd.

50 Hfdst. VII – jeugdcultuur, art. 30 – jongeren die een artistiek product/project realiseren en verenigingen die een artistiek product/project voor en door jongeren realiseren. Hfdst. V, Afd. IV, art. 39 in het Decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en jeugdwerkbeleid.

Dèmos (ex-Kunst & Democratie + Cubido)		30% v.d. subsidies (totaal: 2.552.000)	765.600
Stichting Lezen		30% v.d. subsidies (totaal: 600.000)	180.000
Hobbyverenigingen		100% v.d. subsidies	1.137.000
De Rode Antraciet		20% v.d. subsidies (totaal: 500.000)	100.000
Initiatiefnemers van projecten gericht op kansengroepen		30% v.d. subsidies (totaal: 950.000)	285.000
Leesbevorderingprojecten		30% v.d. subsidies (totaal: 1.800.000)	600.000
		100% v.d. subsidies	170.000
[Participatiedecreet:] Praktijkgerichte laagdrempelige educatie	Va. 2009	100% v.d. subsidies	250.000
[Participatiedecreet:] Tegemoetkoming in het organiseren van een bijzonder cultuuraanbod	2008	100% v.d. subsidies	600.000
[Participatiedecreet:] Ondersteuning van grootschalige cultuur-, jeugd- of sportevenementen Initiatiefnemers van grootschalige culturele evenementen Cultuurgemeenten van Vlaanderen	2008	30% v.d. subsidies (totaal: 900.000) 30% van 50% v.d. subsidies (cultuur- én sportgemeente: 200.000)	270.000 30.000
[Participatiedecreet:] Subsidiëring van proeftuinen die de participatie bevorderen Initiatiefnemers van proeftuinprojecten Brede School	2007	Mechelen zet in op cultuur-/kunsteducatie, 80% van de totale middelen (25.000)	20.000
SUBTOTAAL TRANSVERS.:			4.407.600

Overzicht van de uitgaven

SUBTOTAAL KUNSTEN	12.593.275
SUBTOTAAL ERFGOED	5.571.050
SUBTOTAAL SOCIAAL-CULTUREEL WERK	29.943.175
SUBTOTAAL JEUGDWERK	4.741.000
SUBTOTAAL TRANSVERSAAL	4.407.600
EINDTOTAAL:	57.256.100

2.5.2 Toelichting bij de gehanteerde verdeelsleutels

2.5.2.1 Kunsten

Als we de historiek en evolutie van specifiek *kunsteducatie* in ogenschouw nemen, merken we de laatste jaren een enorme groei binnen deze deelsector van de Kunsten. Bij de opstart van het Kunstendecreet, 2 april 2004, werd de prominente rol van kunsteducatie binnen het kunstenveld geëxpliciteerd. Tot daarvoor bestond kunsteducatie enkel in de vorm van muziekeducatie, gesubsidieerd binnen het Muziekdecreet. Het opnemen van kunsteducatie binnen het Kunstendecreet zorgde voor een enorme professionalisering van deze sector en een algemene verhoging van de middelen.

Omwille van de verschillende indienperiodes voor podiumkunsten, muziek en beeldende kunsten na de opstart van het Kunstendecreet (2 april 2004), is de totale som van de impliciete berekening, m.b.t. de optionele educatieve werking van kunstenorganisaties, gebaseerd op alle structurele indienrondes binnen het Kunstendecreet tussen 2006-2009. Vervolgens werd deze som vermeerderd met een beperkt percentage van de totaalsom van het volledige budget van steunpunten en de grote instellingen, omdat ook zij bezig zijn met een educatieve werking.

Om een waarheidsgetrouw cijfer te verkrijgen voor de vierjarige periode is de laatste tweejarige structurele ronde (2008-2009) als maatstaf gebruikt. Binnen de ronde 2008-2009 hebben alle structureel gesubsidieerde kunstenorganisaties verplicht hun optioneel kunsteducatieve werking moeten aankruisen. Op basis van het verkregen percentage, van organisaties die een educatieve werking hebben, is er een berekening gemaakt op het totaal bestede budget met uitzondering van de kunsteducatieve organisaties die reeds in de expliciete berekeningen zijn opgenomen. Deze berekening levert de som op m.b.t. de volledige werking van de structureel gesubsidieerde kunstenorganisaties met een optionele functie kunsteducatie. Van dit resultaat nemen we 10%, het minimale om een degelijk uitgebouwde educatieve werking te hebben binnen de globale werking.

Deze berekening leert ons dat, buiten de projecten en structureel gesubsidieerde kunsteducatieve en sociaalartistieke organisaties, er jaarlijks 6.907.009 euro extra gaat naar educatieve werking binnen het kunstenveld.

Voeg hier nog de sociaalartistieke en kunsteducatieve projecten 2008 en structureel sociaal-artistieke en kunsteducatieve werkingen (2006-2009) aan toe en je komt tot een jaarlijks bedrag van 12.593.275 euro extra voor de uitbouw van een sterke educatieve poot binnen het Kunstenveld.

2.5.2.2 Erfgoed

▪ **FARO. Vlaams Steunpunt voor cultureel erfgoed**

De werkingssubsidie van het steunpunt wordt toegekend voor het geheel van de werking en is een bijdrage in de loon- en werkingskosten van het steunpunt. Een aandeel van deze werkingssubsidie en het uitvoeren van de kerntaken heeft betrekking op publiekswerking en erfgoededucatie. Tot hiertoe zijn er bij FARO twee medewerkers die in grote mate worden ingezet op publiekswerking en erfgoededucatie. FARO engageerde zich in 2007-2008 ook in het denktraject erfgoededucatie en in het traject dat rond het onderzoek van Bamford loopt. In het kader van het flankerende beleid bij de 1 euro-maatregel zal FARO ook een werkgroep oprichten. Het is niet mogelijk om na te gaan wat het exacte percentage is. Het totale werkingssubsidiebudget 2008 is 1.830.000 euro. Men mag aannemen dat hiervan minstens 10 % aan cultuureducatie wordt besteed.

▪ **Instellingen van de Vlaamse Gemeenschap**

In theorie kan gesteld worden dat 25% van het subsidiebedrag, dat ingezet wordt voor personeelskosten en werkingsmiddelen, aan de publieksgerichte functie wordt besteed, aangezien de publieksfunctie één van de vier basisfuncties is. Het nominatum bedrag 2008 van de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap bedraagt 7.120.000 euro. Hieronder vallen de nominata van het MuHKA (3.693.000 euro), het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA) (2.862.000 euro) en het Kasteel van Gaasbeek (565.000 euro). Naast personeelskosten en werkingskosten omvat dit bedrag ook investeringskosten en dergelijke. Personeelskosten en werkingskosten vormen wel de grootste kostenpijlers. Om een indicatie te geven van het budget dat aan de publieksgerichte functie wordt gegeven, nemen we 20% van de nominata van de drie instellingen. Dit komt neer op 1.424.000 euro.

▪ **Collectiebeherende instellingen van landelijk belang [Cultureel-erfgoeddecreet]**

De Vlaamse Regering kan een jaarlijkse werkingssubsidie toekennen aan volgende collectiebeherende cultureel-erfgoedorganisaties:

1° musea, ingedeeld bij het Vlaamse niveau;

2° culturele archiefinstellingen, ingedeeld bij het Vlaamse niveau;

3° privaatrechtelijke Nederlandstalige culturele archiefinstellingen in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad die het culturele leven in het tweetalige gebied Brussel-hoofdstad documenteren.

Deze collectiebeherende instellingen moeten eveneens voldoen aan de voorwaarden om een kwaliteitslabel te kunnen ontvangen en behouden. De vier basisfuncties, waaronder de publieksgerichte functie, worden door deze instellingen dan ook evenwichtig uitgeoefend.

De werkingssubsidie wordt toegekend voor het geheel van de werking en is een bijdrage in de loon- en werkingskosten van de collectiebeherende cultureel-erfgoedorganisaties. De jaarlijkse werkingssubsidie is een variabele subsidie en bedraagt:

1° ten minste 200.000 euro voor musea, ingedeeld bij het Vlaamse niveau;

2° ten minste 100.000 euro voor culturele archiefinstellingen, ingedeeld bij het Vlaamse niveau, en voor Nederlandstalige cultureel-archiefinstellingen in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

Gemiddeld kan gesteld worden dat 25% van het subsidiebedrag, dat ingezet wordt voor personeelskosten en werkingsmiddelen, aan de publieksgerichte functie in ruime zin wordt besteed. Om een indicatie te geven van het budget dat wordt geïnvesteerd in deze publieksgerichte functie geven we de werkingssubsidies van 2008, en dit van zowel musea ingedeeld op landelijk, regionaal als basisniveau. Tot en met 2014 gelden er volgens het

nieuwe cultureel erfgoeddecreet immers overgangsbepalingen en blijft de Vlaamse Gemeenschap, zij het onrechtstreeks, investeren in musea op de verschillende niveaus.⁵¹ Bovendien is er nog geen zicht op het variabel bedrag dat musea ingedeeld bij het Vlaamse niveau zullen ontvangen. Omwille van deze redenen nemen we de werkingsbudgetten van 2008 als indicatie.

Werkingssubsidies 2008		25%
Landelijk	4.250.000 euro	1.062.500 euro
Regionaal	1.100.000 euro	275.000 euro
Basis	175.000 euro	43.750 euro
Totaal publieksfunctie		1.381.250 euro

Om in te schatten welk budget er gemiddeld wordt geïnvesteerd binnen de publieksgerichte functie van archiefinstellingen gaan we uit van het totale werkingsbudget 2008. Dit bedraagt 6.250.000 euro. In theorie kan gesteld worden dat 1.562.500 euro zou geïnvesteerd moeten worden in de publieksfunctie, wanneer we 25% van deze werkingsbudgetten berekenen. Dit stemt echter niet overeen met de praktijk. Pas in het Cultureel-erfgoeddecreet wordt ook van archieven verwacht dat ze de basisfuncties evenwichtig uitoefenen. Het evenwichtige uitoefenen van de basisfuncties en het investeren in de publieksfunctie is bij deze instellingen nog niet uitgebouwd. Deze theoretische berekening laten we daarom buiten beschouwing.

▪ **Landelijke cultureel-erfgoedorganisaties volkscultuur [Cultureel-erfgoeddecreet]**

De werkingssubsidie wordt toegekend voor het geheel van de werking en is een bijdrage in de loon- en werkingskosten van de landelijke cultureel-erfgoedorganisatie volkscultuur. De jaarlijkse werkingssubsidie bedraagt ten minste 75.000 euro. Landelijke cultureel-erfgoedorganisaties volkscultuur kunnen inzetten op het ontwikkelen van vernieuwende en actuele publieksgerichte werkingen. De organisaties zijn vrij om hun eigen prioriteiten te kiezen. Sommige organisaties voor volkscultuur ontwikkelden creatieve, intensieve en dynamische modellen van educatieve werking, zoals Tapis Plein en Volkskunde Vlaanderen. Om de budgettaire inzet op erfgoededucatie van landelijke cultureel-erfgoedorganisaties volkscultuur te bepalen, nemen we de som van het werkingsbudget 2008 van deze twee vernoemde instellingen. Het resultaat hiervan is 177.800 euro (Tapis Plein 40.640 euro en Volkskunde Vlaanderen 137.160 euro).

▪ **Landelijke expertisecentra voor cultureel erfgoed [Cultureel-erfgoeddecreet]**

Organisaties kunnen op 1 september 2009 een eerste aanvraag indienen voor expertisecentra voor cultureel erfgoed. In de toekomst is het mogelijk dat er ook voor erfgoededucatie en publiekswerking een expertisecentrum komt. Momenteel is dit echter nog niet aan de orde.

▪ **Lokaal cultureel-erfgoedconvenant [Cultureel-erfgoeddecreet]**

De Vlaamse Regering kan een jaarlijkse werkingssubsidie voor de uitvoering van een geïntegreerd en integraal lokaal cultureel-erfgoedbeleid toekennen aan gemeentelijke

---

⁵¹ Musea ingedeeld in het basisniveau en regionale niveau werden binnen het Erfgoeddecreet van 2004 eveneens ondersteund. De verantwoordelijkheid voor deze musea wordt binnen het Cultureel-Erfgoeddecreet aan respectievelijk de gemeenten en de provincies toegekend, wat wil zeggen dat de Vlaamse Gemeenschap deze musea niet meer structureel zal ondersteunen. Deze kunnen door de Vlaamse Gemeenschap nog wel projectmatig ondersteund worden (ontwikkelingsgerichte projecten) en via de werking van het steunpunt.

overheden, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, en dit voor:

1. de werking van de cultureel-erfgoedcel die het lokale cultureel-erfgoedveld door projectmatig werken en door de uitwisseling van kennis en expertise versterkt en mede het maatschappelijk draagvlak voor het cultureel erfgoed vergroot;
2. de uitbouw van een cultureel-erfgoedforum;
3. de ondersteuning van de lokale cultureel-erfgoedactoren door logistiek, financiële en personele middelen te verstrekken.

De werkingssubsidie bedraagt 100.000, 200.000 of 300.000 euro per jaar, naargelang de grootte van werkingsgebied van de gemeentelijke overheid of het intergemeentelijk samenwerkingsverband in kwestie.

De werking en projecten die gerealiseerd worden binnen deze convenants zijn ook op educatie en participatie van de bevolking gericht. Het gaat om specifieke projecten met lokale onderwijsactoren en om publieksacties en activiteiten zoals Erfgoeddag en Week van de Smaak. Elke erfgoedcel kan eigen prioriteiten leggen. Sommige erfgoedcellen werken specifiek met of voor het onderwijs. Een ruwe schatting van het werkingsbudget 2008 dat hieraan besteed wordt, is 15 %. Dit komt neer op 681.000 euro.

2.5.2.3 Sociaal-cultureel werk

▪ **Sociaal-culturele verenigingen [Decreet SCVW]**

Verenigen in het sociaal-cultureel volwassenenwerk hebben vier decretale functies waarop zij moeten inspelen: de gemeenschapsvormende functie, de educatieve functie, de maatschappelijke activeringsfunctie en de culturele functie. Sommige verenigingen, zoals de cultuurfondsen, stellen cultuureducatie centraal in hun werking. Bij andere verenigingen komt de culturele functie minder expliciet aan bod. Aangezien de culturele functie één van de vier decretale functies is, kunnen we veralgemenend een percentage van 25% veronderstellen. Dit is een gemiddelde voor het totaal van alle gesubsidieerde verenigingen, inclusief de migrantenverenigingen. In totaal is er 20.825.672 euro begroot voor de verenigingen voor het begrotingsjaar 2008. 25% hiervan is 5.206.418 euro.

▪ **Regionale volkshogescholen [Decreet SCVW]**

Voor de regionale volkshogescholen kunnen we een gelijkaardige redenering volgen. Aangezien zij decretaal gezien 3 functies moeten vervullen (de educatieve, de gemeenschapsvormende en de culturele functie), gaan we ervan uit dat 30% (ongeveer 1 op 3) van hun werking betrekking heeft op cultuureducatie in de brede zin van het woord. Dit betekent voor alle volkshogescholen gezamenlijk 2.903.039 euro. De volkshogescholen bieden enerzijds een eigen cultuureducatief aanbod aan, en coördineren anderzijds het aanbod uit hun regio. Zij hebben ook een opdracht in het bekendmaken van dit aanbod naar de inwoners van hun regio.

▪ **Vormingsinstellingen voor personen met een handicap [Decreet SCVW]**

Deze vormingsinstellingen hebben een jaarlijkse urennorm m.b.t. het organiseren van een aanbod voor de doelgroep van personen met een handicap en hun omgeving. De culturele functie is één van de 3 functies waaraan zij invulling moeten geven. Zij doen dit door het organiseren van creatieve cursussen en projecten. Sommige (deel)organisaties, zoals Handicum vzw, hebben een expliciete focus op cultuureducatie, bij andere is de aandacht eerder impliciet. Over het algemeen kunnen we stellen dat het ook hier gaat over 30% van de totale werking of 470.790 euro.

▪ **Gespecialiseerde vormingsinstellingen [Decreet SCVW]**

Er worden momenteel 19 landelijke gespecialiseerde vormingsinstellingen gesubsidieerd, waarvan er 4 kunsteducatie expliciet als doelstelling hebben. Het gaat om Amarant vzw (reflectieve kunsteducatie), Atelier Cirkel vzw, Halewynstichting vzw en Wisper vzw (actieve kunsteducatie en -beoefening). Verder zijn er nog een paar vormingsinstellingen waarbij cultuureducatie deel uitmaakt van de werking omwille van het thema waarin zij gespecialiseerd zijn, zoals Universiteit Vrije Tijd Davidsfonds en U.P.V. Bij andere vormingsinstellingen is, gezien het thema waar zij rond werken, de culturele functie eerder impliciet aanwezig. Alle gespecialiseerde vormingsinstellingen hebben wel decretaal de verplichting om op één of andere manier invulling te geven aan de culturele functie, naast de educatieve en de gemeenschapsvormende functie.

Algemeen bekeken, kunnen we stellen dat ongeveer 30% van het totale budget van de gespecialiseerde vormingsinstellingen expliciet besteed wordt aan cultuureducatie. De som van de subsidie-enveloppes van de gespecialiseerde vormingsinstellingen bedraagt in 2008 4.456.363 euro. 30% hiervan is 1.336.909 euro.

▪ **Steunpunt SoCiuS**

SoCiuS, Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk is een autonome organisatie die gesubsidieerd wordt door de Vlaamse overheid om de sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk te ondersteunen. SoCiuS heeft als steunpunt drie kerntaken: praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling en communicatie. Deze kerntaken worden weerspiegeld in de activiteiten die het steunpunt op touw zet. Een, relatief klein, deel van de werking focust impliciet op cultuureducatie (bv. studiedagen). Dit percentage zal van jaar tot jaar verschillen, afhankelijk van de klemtonen die in een bepaald jaar gelegd worden. Het totale werkingsbudget van SoCiuS voor 2008 bedraagt 1.507.000 euro. Gemiddeld ramen we de cultuureducatie op 5%.

▪ **Bibliotheken [Decreet Lokaal cultuurbeleid]**

De bibliotheken worden niet expliciet gesubsidieerd voor cultuureducatie. Niettemin komt cultuureducatie in belangrijke mate voor in hun werking. De Vlaamse overheid voorziet in een forfaitaire subsidie voor het personeel dat tewerkgesteld is in een gemeentelijke openbare bibliotheek.

Het volledige bedrag dat jaarlijks aan de gemeentelijke openbare bibliotheken wordt verleend voor de personeelsuitgaven bedraagt in 2008 50.410.842 euro (niet-geïndexeerd).

We gaan ervan uit dat 10% van het personeel wordt ingezet voor cultuureducatieve activiteiten.

Dezelfde redenering volgen we voor de subsidie van de gespecialiseerde openbare bibliotheken, de Luisterpuntbibliotheek en de Zorgbib Rode Kruis-Vlaanderen.

▪ **Cultuurcentra [Decreet Lokaal cultuurbeleid]**

De subsidiestromen zijn grotendeels structureel, maar niet gelinkt aan cultuureducatie. In het aanvraagdossier wordt geen expliciete koppeling gemaakt naar cultuureducatie en het budget kan niet worden uitgesplitst voor educatie.

De gemeente kan aanspraak maken op een enveloppensubsidie als tegemoetkoming in de loonkosten van het personeel, dat werkt in het A- of het B-niveau in een cultuurcentrum.

We ramen dat ongeveer 30% van 12.393.150 euro, dit is het totale subsidiebedrag voor de cultuurcentra op jaarbasis, de uitgaven dekt voor personeel dat wordt ingezet voor omkadering en cultuureducatie.

De Vlaamse overheid stelt jaarlijks een bedrag van 1.400.000 euro ter beschikking voor cultuurcentra voor projecten die bijzondere aandacht besteden aan het bereiken van een nieuw publiek, het verruimen van het aanbod van door de Vlaamse overheid gesubsidieerde en ondersteunde gezelschappen en het ondersteunen en toegankelijk maken van het aanbod van lokale gezelschappen en verenigingen. Cultuureducatie wordt ook als middel ingezet, maar is geen voorwaarden tot subsidiëring.

We ramen dat 30 % van deze projecten (totale bedrag 1.400.000 euro) cultuureducatieve projecten zijn.

▪ **Lokaal cultuurbeleid [Decreet Lokaal cultuurbeleid]**

Het decreet ondersteunt de participerende gemeenten voor hun lokaal cultuurbeleid.

In het verplichte cultuurbeleidsplan wordt geen expliciete koppeling gemaakt naar cultuureducatie en het budget kan niet uitgesplitst worden voor educatie. Voor de uitvoering ervan verleent de Vlaamse overheid aan gemeenten, aan samenwerkingsverbanden van gemeenten en aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie een enveloppensubsidie die moet worden aangewend voor personeelskosten of voor andere uitgaven van de gemeente ter uitvoering van het cultuurbeleidsplan.

We kunnen stellen dat 25% van 11.078.009 euro de uitgaven dekt voor personeel dat wordt ingezet voor omkadering en cultuureducatie.

Met uitzondering van de gemeenten van het Tweekantige Gebied Brussel-Hoofdstad ontvangen de gemeenten met een aanvaard cultuurbeleidsplan een subsidie van één euro per inwoner voor de ondersteuning van initiatieven ter bevordering van gemeenschapsvorming. De verantwoording gebeurt aan de hand van projecten. Ook hier wordt cultuureducatie als middel ingezet maar vormt het geen voorwaarde.

We houden hier dezelfde redenering aan: ongeveer 25% van 5.564.233 euro wordt besteed aan cultuureducatieve projecten.

▪ **Cultuur Lokaal [Decreet Lokaal cultuurbeleid]**

Cultuur Lokaal is het steunpunt dat het lokaal cultuurbeleid ondersteunt, ontwikkelt en zichtbaar maakt door middel van haar kerntaken: praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling en communicatie. De kerntaken realiseert het steunpunt door middel van activiteiten als begeleiding, deskundigheidsbevordering en implementatie van kwaliteitszorg, onderzoek, ontwikkeling en gegevensverzameling, informatie en communicatie, vertegenwoordiging en internationale samenwerking. We gaan ervan uit dat het steunpunt 25% van de subsidie besteedt aan de ondersteuning van cultuureducatieve projecten.

▪ **Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken [Decreet Lokaal cultuurbeleid]**

Het VCOB geeft advies bij de initiatieven rond de digitale bibliotheek voor de openbare bibliotheken binnen de Vlaamse Gemeenschap, waaronder de uitbouw van het centraal bibliografisch achtergrondbestand Open Vlacc en ondersteunt ze.

Het VCOB ontwikkelt ook collectieve producten en diensten ter ondersteuning van backoffice-taken van openbare bibliotheken en ontwikkelt begeleidingsprojecten in het kader van gerichte doelgroepenwerking door de bibliotheek. Het neemt initiatieven in het kader van bibliotheekpromotie.

Ten slotte adviseert het VCOB gemeenten en bibliotheken over bibliotheektechnische zaken zoals bouw en inrichting van de bibliotheek, werkprocessen en marketing van de

bibliotheeksector en verzorgt de communicatie met en over de Vlaamse bibliotheeksector, ook op internationaal niveau.

We gaan ervan uit dat het VCOB 25% van de subsidie besteedt aan diverse cultuureducatieve projecten die het VCOB ontwikkelt, al dan niet in samenwerking met andere culturele actoren zoals Stichting Lezen, Canon Cultuurcel, Boek.be, LINC... waarop de openbare bibliotheken kunnen inspelen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: de dag van de literatuureducatie, school en bibliotheek, boekenbende in de bib, Fahrenheit 451, de leeszomer van Vlieg...

▪ **Landelijke organisaties + Forum voor Amateurkunsten [Amateurkunstendecreet]**

De landelijke organisaties, ondersteund door het Forum voor Amateurkunsten, sluiten met hun werking in grote mate aan bij de actieve kunst en cultuureducatie. Zo realiseren zij een open documentatie- en/of informatiecentrum, bieden documentatie- en werkmaterialen aan, organiseren opleidingscursussen en vorming, werken voor projecten samen met andere sectoren, staan in voor artistieke, organisatorische en technische begeleiding al dan niet gericht op specifieke doelgroepen, ondersteunen een kwaliteitsverbetering in hun sector, streven naar vernieuwing, ontplooiën een internationale werking en organiseren publieksevenementen. De som van hun jaarlijkse subsidie-enveloppes bedraagt jaarlijks 6.085.000 euro. Wanneer we stellen dat 80% van hun werking in meerdere of mindere mate aansluit bij de cultuureducatie, komen we zo op een jaarlijks bedrag van 4.868.000 euro.

▪ **Circus [Circusreglement – decreet in wording]**

Cultuureducatie in het circus komt tot uiting via vormings- en opleidingsmogelijkheden en via ondersteuning circusateliers door het Circuscentrum. Dit komt neer op ongeveer de helft van het beschikbare budget.

▪ **Decreet (inter-)gemeentelijk en provinciaal jeugd(werk)beleid**

In totaal wordt 21.376.000 euro voorzien voor het decreet van 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid. Deze middelen zijn bedoeld om lokale jeugd(werk)initiatieven te ondersteunen. Deze lokale initiatieven kunnen al dan niet cultuureducatief van aard zijn. Afgaande op de lokale beleidsplannen en informatie over de lokale werkvormen die gesubsidieerd worden, gaat maximaal 5% van het totaal naar cultuureducatieve initiatieven op lokaal niveau.

Een aantal verenigingen wordt gesubsidieerd voor de ondersteuning van lokale jeugdwerkinitiatieven en het lokale jeugd(werk-)beleid. Aangezien het niet mogelijk is voor elk van hen een correcte afweging van het aandeel cultuureducatie te berekenen, gaan we uit van een voorzichtige inschatting dat 5 % van het toegekend budget hieraan wordt gespendeerd. Het gaat om volgende verenigingen:

De **Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en –consulenten** ontvangt jaarlijks een enveloppefinanciering. Die dient voornamelijk om lokale jeugddiensten en -consulenten te ondersteunen. De VVJ ontvangt in 2008 ook projectsubsidies om in 5 gemeenten met Mooss vzw, lokale besturen en jeugdcentra cultuureducatief aan de slag te gaan.

Formaat vzw is de koepelorganisatie van Vlaamse jeugdhuizen. De vereniging ontvangt jaarlijks een enveloppefinanciering. Formaat vzw voorziet vorming, waaronder cultuureducatie, voor haar leden.

De opdracht van het **Steunpunt Jeugd** bestaat uit werk maken van praktijkontwikkeling, praktijkondersteuning en informeren van en over de jeugdsector.

OLPJ vzw is een jonge vereniging opgericht om op lokaal niveau aan participatie van de jeugd te werken.

Het **Vlaams InformatiePunt** speelt een coördinerende rol in de Vlaamse Gemeenschap inzake jeugdinformatie. Het VIP kan in die hoedanigheid vorming voor jeugdinformatiewerkers geven en aanzetten geven tot het ontwikkelen van informatieproducten ten behoeve van kinderen en jongeren.

▪ **Decreet op het Vlaams jeugdbeleid**

In het decreet op het Vlaams jeugdbeleid worden organisaties op basis van een meerjarige beleidsnota gesubsidieerd. De middelen die worden toegekend dekken nooit de volledige kost van de verenigingen. Bijna alle verenigingen maken werk van vorming en/of educatie; een aantal van hen expliciet op cultuureducatie.

Use-It vzw, SAMV vzw en CJP vzw zijn **verenigingen ‘participatie en communicatie’**. Het aandeel vorming in hun pakket is bijzonder beperkt, toch informeren deze verenigingen kinderen en jongeren over een aantal zaken. CJP vzw bv. informeert jongeren over het cultuuraanbod en zet activiteiten op die hen daartoe stimuleren. Het SAMV heeft eveneens een emanciperende opdracht. Het percentage cultuureducatie is bepaald op basis van hun activiteiten. Het dient dan ook als ‘maximaal’ percentage gelezen te worden.

Ladda vzw, JAVI vzw, Het Ethercentrum (REC) vzw en de vzw Jeugdwerknet zijn eveneens verenigingen ‘participatie en communicatie’. Het percentage voor deze organisaties, die effectief (multi-)mediale vormingsactiviteiten voorzien, werd bepaald op basis van hun beleidsnota en activiteiten.

De **internationale culturele projectsubsidies** zorgen voor tussenkomst in de reiskosten van jongeren en amateurgroepen voor jongeren die in het buitenland, op uitnodiging, aan een cultureel evenement deelnemen. Vandaar dat er 100% staat.

In het huidige decreet worden werkings- en projectmiddelen voorzien onder de noemer jeugdcultuur. Het totale budget voor 2008 bedraagt 968.000 euro. Daarvan gaat 800.000 euro naar **kunst- en/of erfgoededucatieve verenigingen voor de jeugd** en 168.000 euro naar **jeugdculturele projecten/producten** die door individuele jongeren en vzw’s worden vorm gegeven. Het gaat hier bij uitstek om cultuureducatieve activiteiten, vandaar de 100 %.

In het huidige decreet worden ook werkings- en projectmiddelen voorzien onder de noemer **‘landelijk georganiseerd jeugdwerk’**. Het totale budget voor 2008 bedraagt 22.472.000 euro. De 8 bij naam genoemde organisaties hebben cultuureducatie als kernopdracht, vandaar de 100% die aan hen wordt toebedeeld.

Naast deze 8 zijn er nog heel wat verenigingen die al dan niet werk maken van cultuureducatie (bv. Chiro, JES, Formaat...). Hoewel ook deze organisaties cultuureducatieve initiatieven en activiteiten ontwikkelen, is het percentage eraan niet in te schatten, vandaar dat het niet in het overzicht van het budget is opgenomen.

Via de **proeftuinen participatiebeleid jeugd** ontvangt Villa Basta vzw in 2008 eenmalig 200.000 euro. Villa Basta vzw organiseert voor 100% cultuureducatieve activiteiten.

▪ **Decreet jeugdverblijfscentra - Dharts**

Dharts is de interne kunst- en cultuureducatieve dienst van het Vormingscentrum Destelheide, dat deel uitmaakt van de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme. Het totaalbudget dat de vzw ADJ in 2008 ontvangt, bedraagt 2.257.000 euro. De specifieke

werkingsmiddelen die naar Dharts gaan, zijn echter niet te bepalen. Dharts wordt bemand door 1 voltijds equivalent.

2.5.2.4 *Transversaal*

▪ **Participatie-instellingen [Participatiedecreet]**

CultuurNet Vlaanderen wordt gesubsidieerd met als doel het stimuleren en faciliteren van de participatie via communicatie, marketing en data- en informatiedienstverlening. Naast de publieksgerichte actieve exploitatie van een sectoroverschrijdende databank, bezetten de collectieve marketingacties, zowel gericht op een breed publiek als gefocust op specifieke doelgroepen (kinderen en gezinnen, b.v. “Vlieg”), een belangrijke plaats in het takenpakket van de vzw. In haar opdrachten is de grens tussen cultuurcommunicatie en cultuureducatie echter vaak moeilijk te trekken. Communicatieprocessen maken immers ook deel uit van het begeleiden en toeleiden van mensen en groepen naar cultuur (smaken en maken). Een inschatting van het percentage van de werkingssubsidies dat specifiek naar cultuureducatie gaat zal hoe dan ook wat arbitrair zijn. Van het totaal voor 2008 begroot subsidiebedrag (2.552.000 euro) nemen we daarom voorzichtigheidshalve 30%, zodat we uitkomen op 765.600 euro.

Gezien dat de missie van Stichting Lezen – het bevorderen van de leescultuur en het leesklimaat in Vlaanderen – volledig onder de noemer cultuureducatie valt, nemen we hier het totale subsidiebedrag in rekening. Voor 2008 bedroegen de werkingsmiddelen 1.137.000 euro.

Dèmos – het voormalige Kunst en Democratie en Cubido – geven op het niveau van visie en methodes ondersteuning aan o.a. particuliere sociaalartistieke, sociaal-sportieve en cultuurparticipatieprojecten voor kansengroepen en lokale trajecten i.v.m. cultuur-, jeugdwerk en sportparticipatie. Ervan uitgaande dat dit één derde van hun opdrachten uitmaakt, nemen we 30% van het totale subsidiebedrag (600.000 euro) voor 2008: 180.000 euro.

▪ **Hobbyverenigingen [Participatiedecreet]**

De hobbyverenigingen die subsidie ontvangen via het Participatiedecreet hebben een landelijke werking. Ze organiseren activiteiten die de participatie van leden en van de leden via een tijdschrift, website of ander communicatiemiddel.

In 2008 is een budget beschikbaar gesteld van 500.000 euro, met een maximum van jaarlijks 10.000 euro per vereniging. Een deel van dit budget is bestemd voor cultuureducatie, bv. bij de organisatie van een landelijke activiteit (krulboltornooien, postzegeltonoonstelling...).

Het ligt in de lijn van de verwachtingen dat deze projecten voor 20% van het totaal kunnen worden meegerekend als cultuureducatie.

▪ **De Rode Antraciet [Participatiedecreet]**

De Rode Antraciet is een vzw die de culturele en sportieve participatie van gedetineerden en hun directe sociale omgeving bevordert. Hiertoe organiseert de vereniging sport- en (sociaal-) culturele activiteiten in de gevangenissen en ontwikkelt ze een gevarieerd en gespecialiseerd cursusaanbod. In 2008 ontvangt De Rode Antraciet 950.000 euro subsidies om een aanbod te voorzien in de Vlaamse gevangenissen. De Rode Antraciet verzorgt o.a. cursussen zoals ‘overleven op cel’, ‘omgaan met lastige situaties’... maar ook creatieve cursussen en sociaalartistieke projecten. Zij zijn ook betrokken bij het opzetten en uitbouwen van een bibliotheekwerking in de verschillende gevangenissen. Globaal gezien, besteden zij ongeveer 30% van hun budget voor het organiseren van cultuureducatieve activiteiten.

▪ **Initiatiefnemers van projecten gericht op kansengroepen [Participatiedecreet]**

Projecten, georganiseerd door vzw's die geen werkingssubsidie ontvangen van de Vlaamse overheid kunnen aanspraak maken op een subsidie als ze werken voor volgende kansengroepen: personen met een handicap, gedetineerden, personen in armoede, personen met een diverse etnisch-culturele achtergrond en gezinnen met kinderen. Projecten moeten voldoen aan volgende criteria: inspelen of tegemoetkomen aan de eigenheid van de kansengroep; voorbeeld- of voortrekkersfunctie op vlak van methode, communicatie, netwerkvorming; mate waarin het project in aanmerking komt om gesubsidieerd te worden via andere cultuur-, jeugd- of sportdecreten; interculturaliteit en expliciete aandacht voor ouderen.

Jaarlijks wordt hier een budget van 1.800.000 euro voor uitgetrokken. Voor de budgetten 2008 zijn twee indienrondes voorzien. Van de eerste indienronde is ongeveer 40% goedgekeurd van de 219 aanvragen. De cultuureducatie is bij heel wat projecten aanwezig in de vorm van workshops en dergelijke. Daarom nemen we dit mee voor 30% van het budget.

▪ **Praktijkgerichte laagdrempelige educatie [Participatiedecreet]**

Dit gaat om de subsidiëring van zes verenigingen met een landelijke werking voor een periode van vijf jaar. De Vlaamse Regering selecteert van deze verenigingen een divers aanbod vormingsinitiatieven en maakt een lijst van initiatieven bekend.

Vanaf 2009 wordt hiervoor jaarlijks minimum 1.400.000 euro voorzien.

▪ **Proeftuinen [Participatiedecreet]**

De Vlaamse overheid kan proeftuinen subsidiëren waarin participatie in cultuur, jeugdwerk of sport vanuit een specifiek thema of voor een bepaalde doelgroep centraal staat. Vooral het thema "Brede School" heeft raakvlakken met cultuureducatie. Zo is deze subsidie specifiek bestemd voor de actieve betrokkenheid en inspanningen van verenigingen of projecten uit de cultuur-, jeugdwerk- of sportsector in een breed netwerk waarin een school en diverse overheden, organisaties en personen gezamenlijk werken aan een geïntegreerde leer- en leefomgeving, ten behoeve van de maximale persoonsontwikkeling van kinderen en jongeren. Van de in 2008 gesubsidieerde projecten zet enkel Mechelen in op cultuureducatie. We brengen 80% van de totale middelen (25.000 euro) in rekening, 20.000 euro.

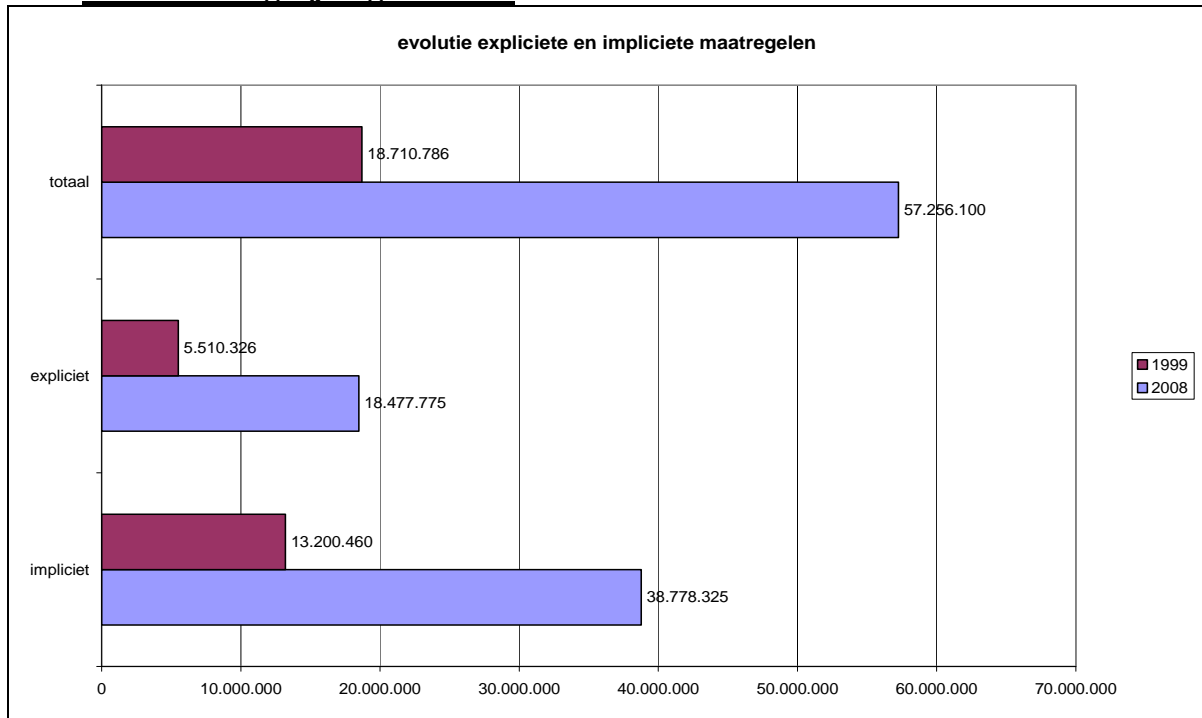
▪ **Grootschalige cultuurevenementen + cultuurgemeente van Vlaanderen [Participatiedecreet]**

De Vlaamse overheid kan jaarlijks een of meer topevenementen ondersteunen waarin de participatie van een breed publiek in cultuur, jeugdwerk of sport centraal staat. Voor de toekenning van de subsidie worden de projecten getoetst aan o.a. volgende criteria, die nauw aansluiten bij cultuureducatie: het bereik van grote, brede, nieuwe en diverse publieken (met bijzondere aandacht voor kansengroepen en interculturaliteit) en de duurzame effecten op het vlak van ontsluiting van en toeleiding naar voorzieningen. Een ruwe schatting van het aantal gesubsidieerde evenementen dat in meer of mindere mate op cultuureducatie inzet, levert ons 30% op van de totale begrote middelen (900.000 euro) voor 2008: 270.000 euro.

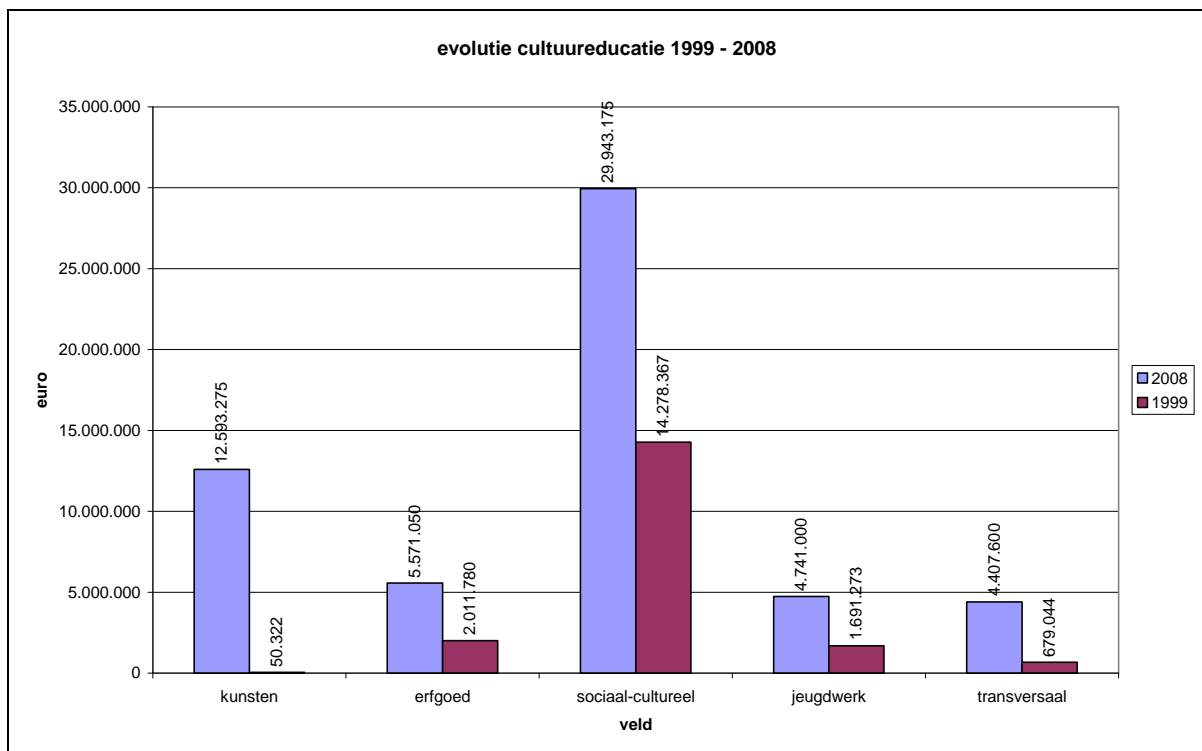
Ook voor de toekenning van de titel van Cultuurstad/-gemeente of Sportstad/-gemeente van Vlaanderen gelden bovenstaande criteria en kunnen we dezelfde redenering doorvoeren. Als we bij het totale subsidiebudget (200.000 euro) vertrekken van een fiftyfifty verdeling tussen sport en cultuur en van deze helft nog eens 30% nemen, komen we uit op 30.000 euro.

2.5.3 Totaal en vergelijking met 1999

Voor cultuureducatie geven we in 2008 57,3 miljoen euro uit. In 1999 was dit 18,7 miljoen euro, een groei met 38,6 miljoen euro of ruim een verdrievoudiging van het budget. In 1999 vertegenwoordigde dit 7,3 % van de ganse cultuur- en jeugdbegroting. In 2008 vertegenwoordigt dit 11,8 % van de ganse cultuur- en jeugdbegroting. De groei op de expliciete maatregelen voor cultuureducatie is groter dan deze van de impliciete maatregelen: een groei van 5,5 miljoen euro naar 18,5 miljoen euro. Dat is een stijging met ruim 235 %. Het budget voor de impliciete maatregelen neemt toe met 194 procent.

---

3. SPEERPUNTEN CULTUUREDUCATIE 2008 – 2009

In het laatste deel van deze beleids- en actienota wil ik nog enkele concrete en bijzondere maatregelen m.b.t. cultuureducatie nemen.

Deze heb ik als volgt opgesplitst:

1. Meer aandacht voor sturing, coördinatie en overleg
2. Drie inhoudelijke speerpunten en een accent op gezinnen en verenigingen
3. Een aantal klemtonen in de bestaande regelgevingen

3.1 Meer aandacht voor sturing, coördinatie en overleg

Zoals gesteld bij aanvang van deze tekst, is cultuureducatie bij uitstek een aspect dat zich dwars doorheen bijna alle subsectoren slingert. Wil deze alomtegenwoordigheid niet verglijden naar een wazige plaats in de coulissen, moet er meer aandacht (tijd, energie, middelen) aan worden besteed.

Daarbij is duurzame coördinatie een cruciale voorwaarde. Ik wil hiervoor de volgende afspraken maken:

3.1.1 Ambtelijke coördinatie

Wil de aandacht voor cultuureducatie levend en sterk blijven, dan moet deze prioriteit ook ambtelijk worden ingebed. Cultuureducatie is bij uitstek een aspect dat zowel op het departement als op de agentschappen Kunsten en Erfgoed en Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen op een significant niveau meespeelt.

Daarom wil ik de leidend ambtenaren van deze entiteiten voorstellen om, naar analogie van Internationaal Cultuurbeleid en het Kenniscentrum Interculturaliseren, een ambtelijk overleg te structureren, onder coördinatie van het departement maar met de gespecialiseerde medewerkers van de agentschappen. Deze ambtelijke coördinatiegroep kan de verdere ontwikkeling van deze beleids- en actienota opvolgen, nieuwe initiatieven initiëren en vooral ook het aanspreekpunt zijn vanuit het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media naar andere overheids- en particuliere actoren. De coördinatiegroep wordt daardoor ook de gesprekspartner van de Canon Cultuurcel van het Vlaams Ministerie van Onderwijs.

3.1.2 Een netwerk cultuureducatie

Het is eveneens belangrijk dat de veldactoren en –werkers die zich bijzonder toespitsen op cultuureducatie in een actief netwerk worden gebracht. De ambtelijke coördinatiegroep kan dit *makelen*, er systematiek en duurzaamheid in brengen. Het doel van dit netwerk is o.a. een regelmatig contact tussen ministerie en veld, het bespreken van ontwikkelingen, het opvolgen van de relaties met o.a. onderwijs en welzijn en – waar nodig – ook gezamenlijke standpunten of initiatieven nemen. Ook een gezamenlijke aanpak van de internationale dimensie hoort hier thuis. De bestaande belangenverdediger FOK kan hierbij een rol spelen, maar het netwerk is breder en diverser.

3.1.3 Een Dag van de Cultuureducatie

De aandacht voor cultuureducatie vraagt ook om een publiek moment, een treffen waar werkers en betrokkenen uit heel diverse geledingen van het cultuur- en jeugdbeleid elkaar

kunnen ontmoeten, ervaringen uitwisselen, nieuwe praktijken verkennen enz. Dit moment kan zich inspireren op de succesvolle “Dag van de Cultuurcommunicatie”, ingericht door CultuurNet, en zeker ook de ervaringen terzake van Canon. Het is wel belangrijk dat dergelijke inspanningen vanuit Cultuur en Jeugd in nauw overleg en/of samenwerking met CultuurNet en Canon en uiteraard met een duidelijk verschillende scope worden uitgewerkt.

3.2 Drie speerpunten

In de voorbije bladzijden werd een overzicht geboden van het cultuureducatief landschap in Vlaanderen. Zowel het kader, de maatregelen als de voornaamste spelers kwamen aan bod. Meteen werd duidelijk dat cultuureducatie een rode draad vormt doorheen de voornaamste regelgeving voor de diverse subsectoren binnen cultuur en jeugd: het Kunstendecreet, het Erfgoeddecreet, het decreet Vlaams Jeugdbeleid, het Decreet op het Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk, het Amateurkunstendecreet, het Decreet Lokaal Cultuurbeleid, het Participatiedecreet enzovoort.

Het veelvormige landschap heeft vorm gekregen. Via deze decreten heeft er zich een veld en een rist praktijken ontwikkeld. De samenwerking met de scholen, met het deeltijds kunstonderwijs, met partners in het kader van levenslang en levensbreed leren, met welzijnswerkingen enzovoort nam hand over hand toe. Cultuur evolueerde gestaag van een gedoogde, gesloten methodiek naar een veelarmige, volwaardige educatieve partner.

De kaarten liggen op tafel om – zowel binnen de eigen sectoren als ten aanzien van andere partners – een volwaardig en leidend verhaal te blijven neerzetten.

Maar het orgelpunt staat er nog niet. In dit hoofdstuk raken we drie fundamentele speerpunten aan waar ik in de periode die mij deze legislatuur rest nog sterk de nadruk op wil leggen:

- Door in te zetten op cultuurmakelaars en -bemiddelaars wil ik toekomstgerichte concepten van cultuureducatie stimuleren.
- Sensibilisatie en communicatie blijven essentieel in een participatie- en educatiebeleid. We staan nog meer voor de uitdaging om de brede sector aan mensen en instellingen aan te bieden, als een stevige en open structuur voor cultuureducatie.
- Het afgelopen decennium is er een heleboel organisaties bijgekomen die zich expliciet met cultuureducatie bezighouden. Ik voorzie bijkomende middelen om de geografische invulling en de spreiding over disciplines verder te verfijnen. Zodat er overal in Vlaanderen, en over alle domeinen heen, stevige vlaggenscheppen van cultuureducatie aan de slag zijn.

3.2.1 Inzetten op cultuurmakelaars en -bemiddelaars

3.2.1.1 Kruisbestuiving, netwerken en samenwerking

Het belang van een “creatieve samenleving” wordt steeds meer onderkend, ook door de zogenaamde harde economische wereld. Kunst en cultuur zullen steeds een voorhoede vormen en het noodzakelijke desem zijn van een lerende, zichzelf explorerende en creatieve samenleving. Het wijdvertakte netwerk aan verenigingen en instellingen in Vlaanderen dat een rol speelt in de ‘cultuureducatie’ is de jongste jaren fors toegenomen. Tot het einde van de 20ste eeuw werd er nog sterk geredeneerd vanuit een dichotomie: er was enerzijds het aanbod en anderzijds de plekken waarin een zo groot mogelijk publiek dit aanbod mee kon (s)maken.

Ook kunsteducatie werd vooral ontwikkeld binnen een (ofwel) aanbodredenering, (ofwel) spreidingsgedachte.

De jongste jaren ontwikkelden zich tal van andere praktijken die een definitieve breuk aankondigden van dit enerzijds-anderzijdsdenken. Cultuureducatie werd een volwaardig en noodzakelijk verbindend element tussen cultuur en publiek en tussen culturen en publieken onderling. De tijd van het top-down-programmeren van een afgewerkt (te nemen of te laten) aanbod ligt stilaan achter ons. Althans bij de voorlopers in cultuureducatie. Deskundige organisaties en instellingen vertrekken steeds meer van een ‘makelaarsdenken’, waarbij initiatieven worden ontwikkeld die een kruisbestuiving zijn van diverse organisaties, met elk hun eigen rol en achtergrond. Verenigingen, scholen, gemeenten... ontwikkelen – samen met deskundige organisaties – trajecten en strategieën om van cultuureducatie een continue en bewuste lijn te maken binnen hun werkingen.

Tegelijkertijd – en in dezelfde sfeer – verschuiven interne praktijken in cultuurorganisaties zich steeds meer van educatie naar bemiddeling. Het aanbod en het publiek worden met elkaar verbonden, telkens vanuit hun sterktes en niet (meer) vanuit een te eenzijdige op- of onderwaardering van één van beide. Daardoor wordt ‘bemiddeling’ een expliciete en geïntegreerde opdracht van het huis en niet langer meer een afzonderlijke werking binnen de instelling.

Deze evoluties naar makelaarschap (netwerken tussen verenigingen en organisaties) en bemiddeling (tussen cultuuruiting en publiek) wil ik blijven aanwakkeren.

3.2.1.2 Vertaling naar het beleid

De reële ontwikkeling naar het ‘cultuur-makelaarschap’ en bemiddeling bevestigt de keuze die enkele jaren geleden werd gemaakt om van kunst- en cultuureducatie geen afgezonderd veld te maken, maar – zoals eerder in deze nota al werd geïllustreerd – een rode draad doorheen de beleidsvoering van Cultuur en Jeugd. De diverse regelgevingen nodigen verenigingen en instellingen telkens uit tot een impliciete en expliciete rol inzake cultuureducatie, een rol die nauw aansluit bij de ‘nestgeur’ van het veld waarin ze wordt ontwikkeld én alle kansen geeft om van hieruit ook andere ‘nesten’ te verkennen.

ENKELE VOORBEELDEN UIT DE RECENTE BELEIDVOERING:

- Met name cultuur- en gemeenschapscentra spelen steeds nadrukkelijker in op de rol als ‘makelaar’: zij worden hiervoor sinds dit jaar ook specifiek ondersteund via de toekenning van projectsubsidies (samen 1,9 miljoen euro op jaarbasis).
- De Vormingpluscentra (volkshogescholen) werden in 2004-2005 expliciet opgericht om als stevige ‘makelaars van niet-formele educatie’ door het leven te gaan. Zij vormen een netwerk van 13 centra, gespreid over Vlaanderen, met onder meer als opdracht om in de regio te werken op coördinatie en afstemming tussen andere verenigingen en instellingen.
- Ook bij de grote kunstinstellingen merken we een belangrijke evolutie op dit vlak. Zo kondigde DeSingel in 2007 haar naamsverandering aan: van “Internationaal Kunstencentrum deSingel”, naar “deSingel, Internationale Kunstcampus”. Deze naamsverandering is niet toevallig, maar vertrekt van de nadrukkelijke optie van deze instelling om sterker in te zetten op haar rol als ‘makelaar’ en ‘bemiddelaar’: “*De open kunstcampus deSingel is een vrijplaats voor kunstenaars, studenten en een divers*

kunstminnend publiek. Een internationale ontmoetingsplek waar ook aandacht is voor permanente kunsteducatie.” (citaat van website deSingel). Ik vind het belangrijk dat de grote culturele instellingen een voortrekkersrol spelen op dit vlak.

EEN BIJKOMENDE BELEIDSACTIE:

Op 1 januari 2009 start het nieuwe steunpunt voor het lokaal cultuurbeleid (nieuwe naam: Locus). De lokale cultuurmedewerkers (cultuurbeleidscoördinatoren, cultuurfunctionarissen en bibliothecarissen...) worden steeds meer geprikkeld om in dit nieuwe denken mee te stappen. Voor de lokale samenwerking in het kader van amateurkunsten en deeltijds kunstonderwijs, cultuur en de brede school, cultuur en prioritaire doelgroepen komen stevast verwachtingen naar deze lokale actoren in beeld. *In de beheersovereenkomst neem ik de ondersteuning van hen op het vlak van kunst- en cultuureducatie op als een expliciete opdracht.*

3.2.2 Werken op helderheid en goesting

GEÏNTEGREERDE AANPAK, KANSEN AAN VERSCHEIDENHEID

Integratie, sensibilisatie en communicatie zijn hier de ordewoorden. In de inleiding van deze nota gaf ik al aan dat de stevige evolutie van cultuureducatie binnen de cultuur- en jeugdwerksectoren, een beetje naar de achtergrond dreigt te verschuiven omwille van het feit dat deze inspanningen verspreid worden over diverse sectoren en regelgevingen. Deze ogenschijnlijke versnippering blijkt een terechte keuze te zijn (zie eerder), maar om hier volop de krachten uit te kunnen putten, is meer geïntegreerd en integraal denken aan de orde. Maar niet alleen ‘denken’, ook ‘doen’, en dus ook heldere communicatie en sensibilisatie.

Het streven naar integratie kende de jongste jaren al vorm via de opdrachten aan het ‘steunpunt beleidsrelevant onderzoek voor cultuur, jeugd en sport’, via een overleg met het FOK (Federatie van Organisaties uit de Kunsteducatie), via de oprichting van de commissie terzake naar aanleiding van het Bamfordonderzoek...

Op het niveau van communicatie en sensibilisatie zagen de jongste jaren een aantal belangwekkende initiatieven het licht die erin slaagden voor een breed publiek de aantrekkingskracht van cultuurbeleving in de verf te zetten. Ik denk bijvoorbeeld aan Dorp op Stap waar kunst en gemeenschapsvorming hand in hand gaan of Krokuskriebels waar gezinnen en musea een relatie aangaan.

In dit verband kan ook het belang van de ontwikkeling van sociaalartistieke praktijken niet genoeg worden benadrukt. Cultuur als doel of als middel? In beide gevallen komen hier dikwijls boeiende initiatieven uit voort.

Uit recent onderzoek (Recreatief) blijkt dat het middenveld ook voor cultuurparticipatie en –educatie een belangrijke socialiserende factor is. Dit onderstreept nog maar eens het belang van de culturele functie die het verenigingsleven op zich neemt.

ENKELE VOORBEELDEN UIT DE RECENTE BELEIDVOERING:

- Een aantal ontwikkelingen in het kader van communicatie en sensibilisatie werden de afgelopen jaren verkend en uitgewerkt. Het participatiedecreet heeft hier sinds het begin van dit jaar een meer duurzame decretale verankering aan gegeven. Ik denk aan de integratie hierin van Cultuurnet en Stichting Lezen. Ik verwijs ook naar het inbouwen van een regeling voor (onder meer) cultuurevenementen en de lancering van een tweejaarlijkse cultuurgemeente Vlaanderen. Deze decretale inbedding maakte het

mogelijk om ambities voor evenementen naadloos te combineren met lange termijn en duurzame doelstellingen.

- Initiatieven zoals, bijvoorbeeld, ‘de Week van de Smaak’ en ‘In-fusion, het intercultureel erfgoedproject in ziekenhuizen’, zijn telkens wegbereiders geweest van een verbreding van het cultuurbegrip. Vanuit deze verbreding worden automatisch bruggen gelegd met andere invalshoeken en sectoren, waaronder de verenigingen.
- 1 euro-musea: hiervoor verwijst ik naar de omstandige toelichting, eerder in deze nota.

BIJKOMENDE BELEIDSACTIE:

Binnen en vanuit mijn administratie krijgt een ‘platform cultuureducatie’ permanent vorm. Deze samenwerking tussen de entiteiten van cultuur en jeugd, wordt gecoördineerd door het departement en krijgt volgende opdrachten:

- signaalfunctie i.v.m. de evoluties in de diverse sectoren
- geregeld overleg en afstemming met belangrijke actoren in het kader van cultuureducatie, zoals FOK, administratie-onderwijs...)

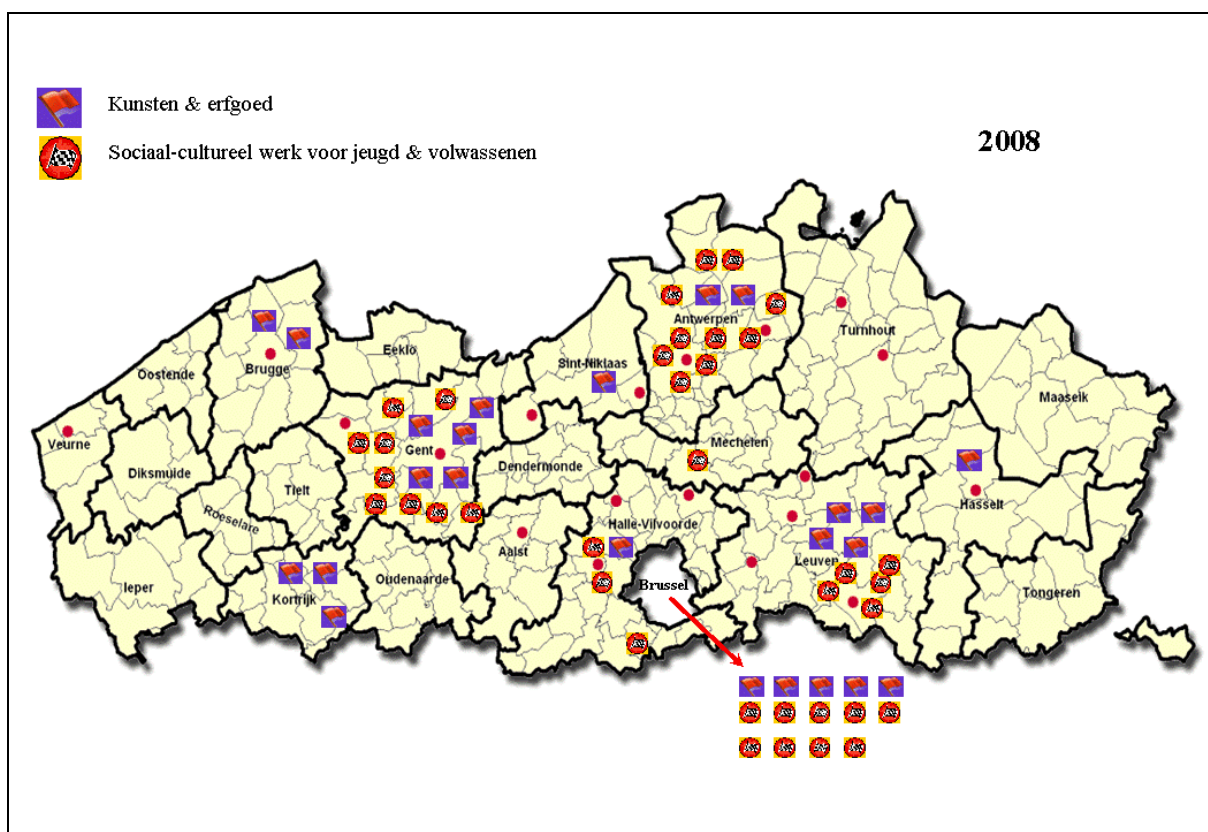
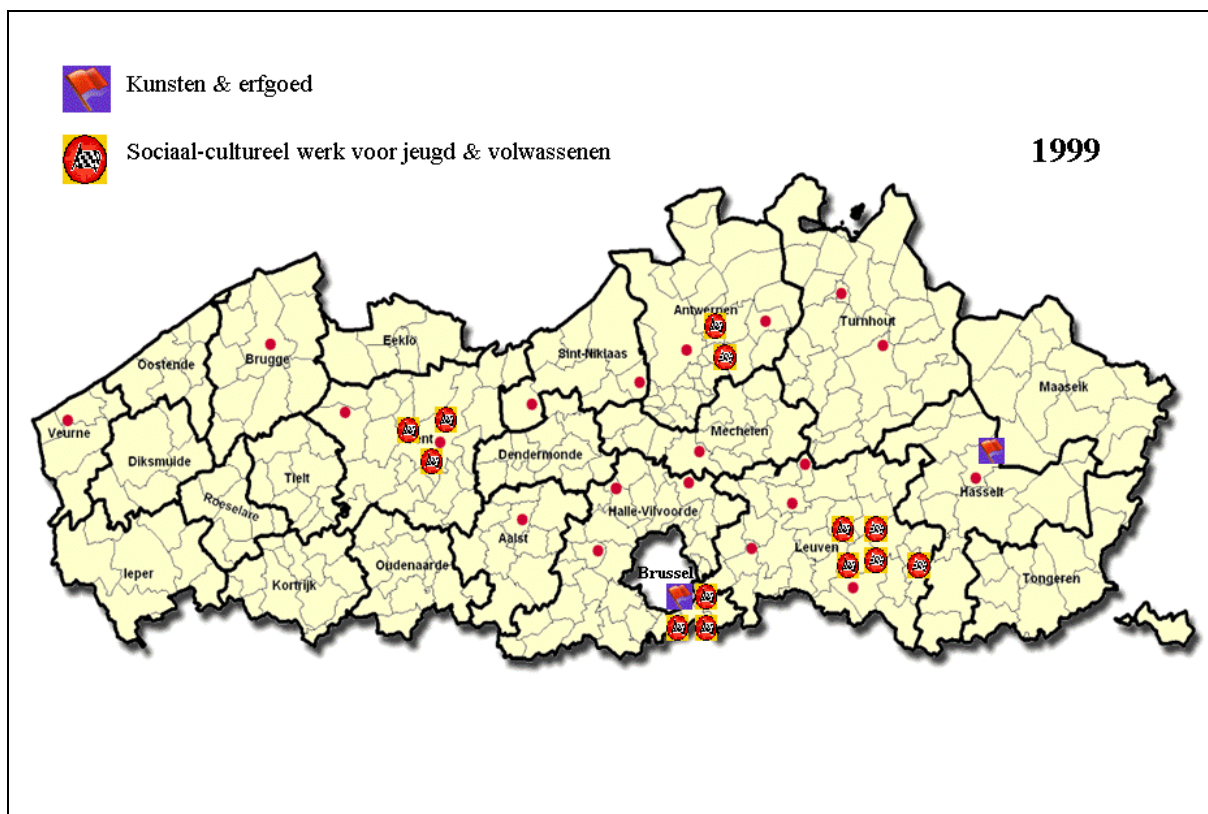
3.2.3 Cultuureducatie: spreiding in Vlaanderen

Het tweesporenbeleid van de afgelopen jaren heeft, zowel op het niveau van ‘maken’ als ‘smaken’, steeds een impliciete en expliciete uitwaaiering van cultuureducatie voor ogen gehad. Het heeft sinds 1999 geleid tot een breed, divers en fijnmazig netwerk aan verenigingen en instellingen die een partner zijn in cultuureducatie.

Beide aspecten van de beleidvoering zijn essentieel: zowel de impliciete (of ingebedde) aandacht voor cultuureducatie bij zoveel mogelijk verenigingen en organisaties als een stevig landschap van organisaties die cultuureducatie als hun hoofddoel hebben. Zij vormen de voorhoede voor een blijvende aandacht. Deze expliciete cultuureducatieve organisaties hebben soms een eerder regionale en soms een landelijke uitstraling en werking. Sommige werken vooral verdiepend met bepaalde kunst disciplines. Andere drukken een meer transversale educatie-stempel.

ENKELE VOORBEELDEN UIT DE RECENTE BELEIDVOERING:

De twee onderstaande kaarten van Vlaanderen tonen enerzijds een overzicht van de expliciete cultuureducatieve organisaties die vandaag worden ondersteund en maken anderzijds een vergelijking mogelijk met de situatie anno 1999. Deze kaarten geven duidelijk aan waar de vlag van deze organisaties vandaag is geplant. Dit met een drievoudige nuancering: enerzijds heeft een aantal van deze organisaties een landelijke werking en doet de inplantingsplaats voor hen weinig ter zake, anderzijds tonen deze kaarten niet aan welke disciplines of thema’s vooral aan de orde zijn en tot slot tonen deze kaarten niet de andere instellingen en organisaties die wel een belangrijk accent maken van cultuureducatie (bv. cultuurcentra, musea...), maar dit niet als hoofddoel hebben.

BIJKOMENDE BELEIDSACTIE:

Het beleid wordt dus op diverse fronten gevoerd. Dit blijf ik aanhouden. Maar het is tijd om een bilan van de effecten op het terrein te maken en waar nodig en mogelijk bij te sturen. Niet

door te heroriënteren, maar door bijkomende middelen in te zetten. Bij toekomstige beslissingen over kunsteducatieve werkingen wil ik dan ook een afweging van voldoende spreiding (geografisch, methodisch, disciplines...) voor ogen houden.

Concreet werden in september 2008 in het kader van het decreet op het Vlaams Jeugdbeleid nieuwe beslissingen genomen voor cultuureducatieve organisaties. De advisering is volop bezig. In april 2009 staan de beslissingen in het kader van het kunstendecreet aan de agenda. Expliciete kunsteducatieve organisaties en instellingen die hier binnen hun werking een stevig accent op willen leggen, kunnen tot 1 oktober een dossier indienen.

Ik wil budgettair de mogelijkheid voorzien zodat op beide terreinen samen een groei met minstens 1,5 miljoen euro kan worden gerealiseerd.

3.3 Onderwijs: een bevoorrechte partner en bondgenoot

Velen maken bij het begrip “cultuureducatie” een bijna vanzelfsprekend bruggetje naar onderwijs. Eerder in deze nota heb ik gedefinieerd dat cultuureducatie, vanuit de benadering cultuur- en jeugdbeleid veel ruimer gaat. Actoren, handelingsomgevingen, doelgroepen enz. bieden binnen dit perspectief een veel bredere en complexere aanblik.

Toch is de link met onderwijs veelbetekenend en bijzonder. De redenen daarvoor zijn genoegzaam bekend: binnen onderwijs vindt men quasi alle kinderen en jongeren en de scholen zijn per definitie pedagogische omgevingen, met een sterk professioneel kader. Daarbij staat cultuur – in vele en diverse invullingen, en zowel impliciet als expliciet – centraal in elk onderwijsproject.

Het onderwijsbeleid is daarbij ook een absolute prioriteit voor de Vlaamse Regering. Mijn collega, minister Frank Vandenbroucke, heeft systematisch en niet aflatend gewerkt aan het meer performant maar zeker ook meer sociaal en billijk organiseren van het onderwijsaanbod in Vlaanderen. Daarbij ging er veel aandacht naar o.a. de mogelijkheden van scholen om in te spelen op expliciet cultuuraanbod. De eindtermen vormen daarvoor een belangrijk referentiekader. Maar ook maatregelen zoals de maximumfactuur zijn, vanuit de principes van kansen en billijkheid voor scholen, gezinnen en leerlingen die sociaaleconomisch zwakker staan, gericht op het actief stimuleren en optimaliseren van kansen op cultuurbeleving. Het is goed dat het effect van deze maatregel wordt onderzocht, o.a. wat betreft het organiseren van cultuurgebonden uitstappen en projecten en het betrekken van kunsteducatieve actoren.

Via Canon biedt het onderwijsbeleid een krachtige interface tussen het rijke en diverse aanbod (waarvan het leeuwendeel door het Vlaamse cultuurbeleid gesubsidieerd). Het communicatieconglomeraat rond Klasse biedt uiteraard heel veel kansen aan cultuurinitiatieven om zich naar scholen (leerlingen, leerkrachten, directies, ouders) te profileren. Het is ook opvallend en bijzonder verdienstelijk om vast te stellen dat deze communicatie ook heel sterk en consequent aan cultuur (in de heel brede betekenis) aandacht besteedt.

Cultuureducatie vanuit het Vlaams Ministerie van Cultuur en Jeugd heeft daarom een duurzame en intensieve band met zowel het onderwijsbeleid als de vele actoren op het onderwijsterrein. Het Bamfordrapport heeft een aantal aandachtspunten in deze relatie belicht en de commissie die daaraan gevolgen geeft, formuleerde een trits aanbevelingen.

Het is voor mij belangrijk dat zowel mijn administratie als kabinet deze relatie en de opvolging nauwgezet opvolgen. Ik koester in deze geen verwachting naar een allesomvattend samenwerkingsprotocol, maar wil me, in hecht overleg met collega Vandenbroucke, richten naar een concrete opvolging van zowel de onderwijsreflecties n.a.v. het Bamfordrapport als onze eigen cultuur- en jeugdbeleidsinzet.

3.4 Zichtbare accenten beoordeling Kunstendecreet

In het najaar 2008 worden de dossiers Kunstendecreet (subsidieperiode 2010-2012) behandeld. Bij de richtlijnen die de dossiervorming voorafgingen heb ik twee specifieke aandachtspunten laten opnemen, met name de zorg voor de begeleiding van de kunstenaar en de aandacht voor publiekswerving en -werking. Het spreekt voor zich dat ik met dit laatste aandachtspunt mik op een gerichte aanpak van kunsteducatie. Ik vraag daarmee uitdrukkelijk aan de organisaties dat dit onderdeel van hun werking binnen hun artistiek-inhoudelijk beleidsplan in extenso wordt beschreven. Ze moeten aangeven welke acties daarvoor werden en worden ondernomen en welk toekomstscenario ze voor ogen hebben. Het is daarbij belangrijk dat de organisatie in detail haar ambities beschrijft hoe ze nieuwe publieken wil aanspreken en bereiken en met welke instrumenten en financiële middelen zij dit wenst te bereiken.

Met deze expliciete vraag hoop ik dat de dossierbouwers niet alleen een grondige denk- en planoefening maken rond educatie en toeleiding, waardoor deze aspecten een geïntegreerd maar toch (nog meer) zichtbaar aspect worden van de werking van vele kunstenaars.

3.5 Behandeling en opvolging door de adviesraden

Het is voor mij van groot belang dat de betrokken adviesstructuren deze beleids- en actienota over cultuureducatie behandelen. In mijn bevoegdheden zijn er verschillende structuren die hierbij optreden. Er is de overkoepelende Strategische Adviesraad CJSB, en in deze ook de twee betrokken sectorraden nl. (1) Kunsten en Erfgoed en (2) Sociaal-cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen. Daarnaast is er ook de Vlaamse Jeugdraad die als categoriale adviesraad hierbij werkzaam is.

Vanuit hun strategische en overschouwende benadering zullen deze adviezen ontegensprekelijk de aanpak verrijken en verdiepen.

---

4. TEN SLOTTE

Deze beleids- en actienota bevestigt op uitdrukkelijke wijze de vanzelfsprekendheid van cultuureducatie binnen het Vlaams cultuur- en jeugdbeleid. Ze bouwt een referentiekader. Daarin staat procesmatige begeleiding, benoemd als “toeleiding” naar cultuur centraal. Cultuureducatie wordt geduid als een noodzakelijke fase op weg naar meer en betere cultuurparticipatie. Deze cultuurparticipatie betreft zowel het deelnemen (smaken van) als het deelhebben (maken van) aan het brede gamma van cultuuraanbiedingen, projecten, instellingen, verenigingen, programma’s enz. Binnen dit kader behoudt cultuur ook de ruime invulling die door de Vlaamse overheid in haar cultuurbeleid wordt gehanteerd, nl. kunsten, sociaal-cultureel werk, erfgoed, amateurkunsten, jeugdwerk, lokaal cultuur- en jeugdbeleid, circuskunsten...

De inventaris van alle maatregelen en actoren die momenteel binnen de context van cultuur en jeugdwerk onder de noemer cultuureducatie worden gevat, biedt een opvallend en omvangrijk beeld. Het onderscheid tussen impliciete en expliciete voorzieningen geeft aan dat cultuureducatie binnen onze bevoegdheden grotendeels endemisch in de beleidsvoering aanwezig is, maar toch ook over erg uitdrukkelijke instrumenten beschikt.

De beleids- en actienota Cultuureducatie wordt aangevuld met een aantal actuele en concrete nieuwe initiatieven. De combinatie daarvan met het stevige referentiekader en de uitvoerige inventaris, moet het cruciale en fundamenteel belangrijke facet “cultuureducatie” een nieuw elan maar zeker ook een stevige basis voor continuïteit, vernieuwing en duurzaamheid geven.

Deze beleids- en actienota over cultuureducatie vanuit de perspectieven jeugd- en cultuurbeleid wordt nu aan de Strategische Adviesraad Cultuur, Jeugd, Sport en Media (met bijzondere adressering aan zowel de overkoepelende als de sectorraden Kunsten en Erfgoed en Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen) en aan de Vlaamse Jeugdraad bezorgd. Ik kijk uit naar hun reflecties en reacties. Tegelijkertijd hoop ik dat ook de steunpunten en andere betrokken instellingen en overlegstructuren deze nota voor bespreking en beschouwingen zullen agenderen.

Ik dank van harte mijn administratie, meer bepaald het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media dat de werkzaamheden coördineerde en zeker ook de agentschappen Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen en Kunsten en Erfgoed voor hun enthousiaste en deskundige medewerking. Ik hoop van harte dat zij, mede door deze beleids- en actienota, erin slagen om de koppeling van cultuureducatie aan cultuurparticipatie levendig en slagkrachtig te houden.

Bert Anciaux
Vlaams minister

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel Bert Anciaux

Redactie

Kabinet van Vlaams minister Bert Anciaux

Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media

Kunsten en Erfgoed

Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen

Grafische vormgeving

Vlaamse overheid, afdeling Communicatie

Foto

copyright: getty-images, Digital Vision, Jeffrey Hamilton

Druk

Digitale drukkerij, Vlaamse overheid, Brussel

